

İSTANBUL BİLGİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
HUKUK YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

ULUSLARARASI BİR SUÇ OLARAK SOYKIRIM

Rojbin BABALİTAŞ

115614036

Dr.Öğr. Üyesi Gökçe ÇATALOLUK ASAL

İSTANBUL

2018

**ULUSLARARASI BİR SUÇ OLARAK SOYKIRIM
GENOCIDE AS AN INTERNATIONAL OFFENSE**

Rojbin Babalıtas

115614036

Tez Danışmanı : Dr. Öğr. Üyesi Gökçe Çataloluk Asal (İmza) .....
İstanbul Bilgi Üniversitesi

Jüri Üyeleri : Dr. Öğr. Üyesi Birden Güngören Bulgan (İmza) .....
Galatasaray Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi M. Buket Soygüt Arslan (İmza) .....
İstanbul Bilgi Üniversitesi

Tezin Onaylandığı Tarih : 01.10.2018 .....

Toplam Sayfa Sayısı : 76 .....

Anahtar Kelimeler (Türkçe)

- 1) Soykırım Suçu
- 2) İnsancıl Hukuk
- 3) Holokost
- 4) Ruanda
- 5) İnsan Hakları İhlalleri

Anahtar Kelimeler (İngilizce)

- 1) The Crime Of Genocide
- 2) Humanitarian Law
- 3) Holocaust
- 4) Rwanda
- 5) Human Rights Violations

ÖNSÖZ

Bu çalışmanın gerçekleştirilmesinde bana yol gösteren, büyük sabırla araştırmalarımam katkı sağlayan kardeşim Psk. Zozan BABALİTAŞ'a, hayatım boyunca her zaman sabır ve özveriyle yanımda olan sevgili annem, babam ve kardeşlerime, bana her zaman destek olan sevgili Ekrem BAŞARIR'a ve çalışma sürecinde benden yardımlarını esirgemeyen tüm değerli arkadaşlarıma sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Rojbin BABALİTAŞ

Ağustos 2018

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	iii
İÇİNDEKİLER	iv
KISALTMALAR CETVELİ	v
ABSTRACT	vi
ÖZET.....	viii
GİRİŞ	1
1.1. SOYKIRIM KAVRAMI.....	3
1.1.1. Bir İnsan Hakları İhlali Olarak Soykırım	4
1.1.1.1. İnsanlığa Karşı Suçlar	5
1.1.1.2. Savaş Suçu	6
1.1.1.3. Saldırı Suçu (Barışa Karşı Suçlar).....	7
1.1.1.4. Soykırım Suçu	9
1.1.2. Soykırım Suçunun Unsurları	10
1.1.2.1. Suçun Maddi Unsuru: Actus Reus.....	12
1.1.2.1.1. Grup Üyelerinin Öldürülmesi.....	13
1.1.2.1.2. Grup Üyelerine Bedensel veya Zihinsel Ağır Zarar Verilmesi. 14	
1.1.2.1.3. Grubu Yok Etmek Maksudı ile Hayat Şartlarının Zorlaştırılması.....	15
1.1.2.1.4. Grup İçindeki Doğumları Engellemek.....	16
1.1.2.1.5. Grup Çocuklarının Başka Bir Gruba Zorla Nakli	17
1.1.2.2. Suçun Manevi Unsuru: <i>Mens Rea</i>	18
1.1.3. Soykırım Suçunun İnsanlığa Karşı Suçlar ve Savaş Suçu İle Karşılaştırılması	19
2.1. SOYKIRIMA İLİŞKİN ULUSLARARASI MAHKEMELERİN GELİŞİMİ.....	21

2.1.1. Nürnberg ve Tokyo Uluslararası Askeri Ceza Mahkemeleri.....	23
2.1.2. Eski Yugoslavya Uluslararası Ceza Mahkemesi	25
2.1.3. Ruanda için Uluslararası Ceza Mahkemesi.....	29
2.1.4. Uluslararası Ceza Mahkemesi.....	31
3.1. SOYKIRIM SUÇU: HOLOKOST, RUANDA VE DARFUR ÖRNEĞİ	32
3.1.1.Hitlerin Yükselişi ve Nazilerin İktidara Gelişi	33
3.1.1.1.Nazi ideası ve Holokost Katliamı.....	36
3.1.1.2 Nürnberg Mahkemeleri ve Nazilerin Yargılanması	38
3.1.2. Ruanda Sorununun Tarihsel Kökeni	41
3.1.2.1. Çatışmaların Yayılması ve Soykırım Süreci	43
3.1.2.2. Ruanda Soykırımına İlişkin Yargılamalar.....	45
3.1.2.3. Ruanda Soykırım’da Birleşmiş Milletlerin Tutumu ve Dünya’dan Yankılar	50
3.1.3. Darfur Sorununun Arka Planı	51
3.1.3.1. Soykırımı Doğru.....	55
3.1.3.2.Darfur Soykırımında Hukuki Süreç	56
3.1.3.3. Darfur Olaylarında Uluslararası Müdahaleler.....	60
3.1.3.3.1. Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyinin Müdahalesi.....	60
3.1.3.3.2. Uluslararası Ceza Divanı Müdahalesi.....	61
3.1.3.3.2.1. Darfur Olaylarında Uluslararası Ceza Divanı Yargılama Yetkisi	61
3.1.3.3.2.2. Darfur Olayının Uluslararası Ceza Divanı’nda Ele Alınmasına İlişkin Koşular	62
3.1.3.3.3. Darfur Olayının Hukuki Bakımdan Değerlendirmesi.....	62
SONUÇ	64
KAYNAKÇA	70

KISALTMALAR CETVELİ

ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
AT	:Avrupa Topluluğu
BM	: Birleşmiş Milletler
BMGK	: Birleşmiş Milletler Genel Kurulu
CPPCG	:Convention On the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide
DAP	: Alman İşçi Partisi
DDP	: Alman Demokrat Partisi
DNVP	: Alman Milli Halk Partisi
DVP	: Alman Halk Partisi
EYUCM	: Eski Yugoslavya Uluslararası Ceza Mahkemesi
GK	: Güvenlik Konseyi
JEM	:Justice And Equality Movement
md.	: Madde
MRDN	:Mouvement Révolutionnaire National Pour Le Développement
NSDAP	: Nasyonal Sosyalist Alman İşçi Partisi
RPF	: Ruanda Yurtseverler Cephesi
RUCM	: Ruanda Uluslararası Ceza Mahkemesi
s.	: sayfa
SLA	:Sudan Liberation Army
S.S	:Saldırı Suçu
SSCB	: Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği
UCD	: Uluslararası Ceza Divanı
UCM	: Uluslararası Ceza Mahkemesi
UNAMID	: United Nations Hybrid Operation
UNAMIR	:United Nations Assistance Mission for Rwanda

ABSTRACT

The genocide crime has gained legal grounds with United Nations Genocide Convention for the first time under the scope of International Law; it occurs when the restricted acts committed with intent to destroy, in whole or in part, a national, ethnical, racial or religious group, because of these features. The genocide crime has taken its place in legal regulation with United Nations Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide accepted on 9th December 1948 and became effective on 12th January 1951. The Genocide takes the main place in the severest human rights violation under international humanitarian law. In the first section of this study, the genocide concept and its historical process are stated, and in the second section; criminal court jurisdictions related to genocide, which is described as a crime are mentioned. In the third and last chapter; -under the purpose of the study, the issue will be examined in detail by discussing the genocide through the Holocaust, Rwanda and Darfur genocide examples.

Key words: The Crime of Genocide, Humanitarian Law, Holocaust, Rwanda, Human Rights Violations.

ÖZET

Uluslararası Hukuk kapsamında ilk kez Birleşmiş Milletler Soykırım Sözleşmesi ile hukuki bir zemin kazanan soykırım suçu; etnik, milli, ırki veya dini bir grubun salt bu nitelikleri nedeni ile kısmen veya tamamen yok edilmesi amacıyla sözleşmede tahdidi olarak ifade edilen fiillerin gruba yönelik işlenmesi ile gerçekleşmektedir. Soykırım suçu 9 Aralık 1948 tarihinde kabul edilen ve 12 Ocak 1951 tarihinde yürürlüğe giren Birleşmiş Milletler Soykırım Suçunun Önlenmesi ve Cezalandırılması Sözleşmesiyle hukuki düzenleme içerisinde yerini almıştır. Soykırım suçu, uluslararası insancıl hukuk bağlamında en ağır insan hakları ihlallerinin başında gelmektedir. Bu çalışmanın birinci bölümünde, soykırım kavramının ve soykırım suçunun tarihsel süreci anlatılmakta olup ikinci bölümünde de suç olarak tanımlanan soykırım ile ilgili uluslararası ceza mahkemelerinin kararlarından bahsedilmektedir. Üçüncü ve son bölümde ise; çalışmanın amacı çerçevesinde Holokost, Ruanda ve Darfur soykırım örnekleri üzerinden soykırım tartışması yapılarak meselenin detaylı bir şekilde incelenmesi yapılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Soykırım suçu, insancıl hukuk, Holokost, Ruanda, İnsan Hakları İhlalleri.

GİRİŞ

İnsan hakları, kişinin doğuştan sahip olduğu, birey olarak hakkettiği, devredilemeyen temel haklardır. İnsan hakları, ırk, ulus, etnik köken, dil, din ayrımı gözetmeksizin tüm insanların yararlandığı haklardır. Bu haklar devlet hukukundan önce gelirler. Hakların korunması devletlerin sorumluluğunda olup devletlerin görevi, hakların uygulanmasını gerektiren ulusal ve uluslararası yasaları uygulamaktır. Soykırım suçu hem devletler nezdinde hem uluslararası sistemde toplumların karşı karşıya kaldığı en ağır insan hakları ihlallerinin başında gelmektedir. Soykırım kavramı, II. Dünya Savaşının sebep olduğu şiddet eylemlerinin ve kayıpların etkisiyle uluslararası hukuk literatürüne girmiştir. İnsan haklarını korumak ve soykırımı önlemek için uluslararası mekanizmalar oluşturulmuş ve çalışmalar yapılmıştır. 20. yüzyılda ortaya çıkan soykırım suçu, sistematik ve planlı olabilen, bir topluluğu yok etme kastı ile gerçekleştirilen bir şiddet eylemi olarak uluslararası hukukta yerini almıştır.

Soykırım olgusu, günümüze değin psikoloji, sosyoloji, siyaset bilimi ve kriminoloji gibi sosyal bilimlerde sıklıkla tartışılmış ve inceleme konusu olmuştur. Özellikle diğer sosyal bilimlerce soykırım kapsamında değerlendirilen bir olay hukuki düzenlemeler ışığında tipiklik unsuru taşııyorsa başka bir deyişle hukuki düzenlemelerde yer alan soykırım tanımının unsurlarının somut olayda mevcudiyeti yoksa bu halde soykırım suçunun oluştuğundan bahsedilemez. Bu çalışmada soykırım olgusu hukuki açılarından ele alınacaktır.

Tarihin başlangıcından itibaren insanoğlu çeşitli insanlık dışı saldırılara, suçlara ve zulümlere tanık olmuştur. Buna örnek olarak ise en ağır katliamların yaşandığı I. ve II. Dünya Savaşları verilebilir. Özellikle II. Dünya Savaşı sırasında Nazilerin işlediği insanlık dışı fiillerin büyük yankı uyandırması ve kitlelerde büyük tepki çekmesi ile uluslararası kamuoyunda insanlığa karşı işlenen bu ağır suçların birtakım hukuki düzenlemelerle yaptırıma bağlanması hususunda irade oluştuğu ifade edilebilir. Bunun da ilk yansıması II. Dünya Savaşı sonrasındaki *ad hoc* başka bir deyişle özel statülü olağanüstü mahkemeler olan Nürnberg ve Tokyo Uluslararası Ceza Mahkemelerinin kurulması ile gerçekleşmiştir. Henüz soykırım kavramı doktrinde girmemiş olsa da Nürnberg ve Tokyo

Mahkemeleri'nde gerçekleştirilen yargılamalar, yargılamaların hukuki kapsamı, insanlığa karşı suç ve savaş suçu mağdurlarının beklentilerinin karşılanmaya çalışılması, faillerin cezalandırılmasına yönelik mesajlar verilmesi bu suçun hukuki zemininin yaratılması açısından milat niteliği taşımaktadır. Bu çalışmanın amacı, suçun gerçekleştiği Holokost, Ruanda ve Darfur rnekleri üzerinden soykırım suçunun detayları ile incelenmesi ve hukuki boyutlarının ortaya konularak somut örnekler üzerinden karşılaştırmalı olarak tartışılmasıdır.

BİRİNCİ BÖLÜM

SOYKIRIM SUÇU

1.1. SOYKIRIM KAVRAMI

1944'ten önce, "katliam", "insanlığa karşı suçlar" ve "imha" gibi çeşitli terimler, kasıtlı, sistematik cinayetleri tanımlamak için kullanıldı. 1941'de, Winston Churchill, Sovyetler Birliği'nin Alman işgalini tanımlarken “adsız bir suç” dan söz etmiştir.

1944 yılında Raphael Lemkin, işgal altındaki Avrupa'da *Axis Rule* adlı kitabında soykırım terimini kullanmıştır. Kitap, işgal altındaki Avrupa'da Nazi politikalarının uygulanmasını anlatmakta ve daha önceki toplu katliamlardan alıntılara yer vermektedir. Bu terim, bir ulusun ya da halkın sistematik olarak yok edilmesini anlatmaktadır ve bu sözcük uluslararası toplumda birçok kişi tarafından hızla benimsenmiştir. Soykırım sözcüğü, Yunanca önek geno- ('voç, 'ırk' veya 'insanlar' anlamına gelir) ve caedere (Latince "öldürmek" kelimesi) kombinasyonudur. Soykırım sözcüğü, 1945 yılından beri yapılan Nürnberg davalarındaki iddianamelerde, resmi bir yasal terim olarak değil, yalnızca tanımlayıcı bir terim olarak kullanılmıştır. Lemkin'e göre soykırım; bir grup insanı yok etmek için koordineli bir stratejiydi; bu, toplu imha yoluyla gerçekleştirilebilecek bir sürecin yanı sıra, grubun dil, kültür ve ekonomik altyapı dâhil olmak üzere temel varoluşunun temel unsurlarını ortadan kaldıran stratejilerdi.

Lemkin, 'Genel olarak bahsedecek olursak soykırım, sadece bir milletin aniden yok edilmesi anlamına gelmiyor. Tabii eğer bir milletin hızlı bir biçimde toplu olarak yok edilmesi durumu varsa bu zaten soykırımdır. Ancak soykırım daha çok, yaşamın esasına kasteden çeşitli eylemlerin koordineli bir biçimde ulusal bir gruba uygulanarak, bu grubun yok edilmesinin hedeflenmesi anlamına geliyor. Bu politikanın hedefleri, grubun siyasi ve sosyal kurumlarının, kültürlerinin, dillerinin, ulusal duygularının, dinlerinin, ekonomik varlıklarının, güvenliklerinin, sağlıklarının, özgürlüklerinin, insanlık haysiyetinin ve hatta

yaşamlarının yok edilmesi anlamına geliyor. Soykırım, bir gruba karşı yapılır, o gruptaki kişinin şahsına karşı olarak değil, o gruba ait olduğu için gerçekleştirilir.’¹ şeklinde soykırım kavramını tanımlamıştır.

1948 yılında soykırımı önlemek ve cezalandırmak için kurulan Soykırım Konvansiyonu'nun (CPPCG) giriş kısmında, soykırım örneklerinin tarih boyunca gerçekleştiği belirtilmektedir. Lemkin, Nürnberg'deki Holokost'un faillerinin ifadesini ve yargılanmasını, Birleşmiş Milletler'in (BM) soykırım suçunu Soykırım Sözleşmesi'nde uluslararası hukuka göre tanımladığını söylemezdi. Lemkin'in 20. yüzyıldaki halk kitlesini öldürme konusundaki yaşam boyu süren ilgisi, başlangıçta 1915'te Ermenilerin öldürülmesine ve daha sonra Nazi kontrolündeki Avrupa'daki kitlesel cinayetlere karşılık geldi. Albigenian Haçlı Seferi'nden “dini tarihte en kesin soykırım vakalarından biri” olarak bahsetmiştir.²

1.1.1. Bir İnsan Hakları İhlali Olarak Soykırım

İnsanlığa karşı suçlar, savaş suçları, barışa karşı işlenen suçlar (saldırı suçu) ve soykırım suçu Uluslararası Ceza Mahkemesince (UCM)³ düzenlenmiş olup Birleşmiş Milletler (BM) belgesi olan Roma Statüsü kapsamında birbirinden ayrı suç unsurları olarak değerlendirilmiştir. Bu suçlar, uluslararası insancıl hukuk kuralları içinde işlenen en ağır ihlallerin başında gelen nitelikli suçlardır. Aşağıda bir insan hakları ihlali olarak soykırım kavramının detaylı bir şekilde incelenmesi amacı ile insanlığa karşı suçların tanımı yapılarak, savaş suçu, saldırı suçu ve soykırım suçu kavramlarına da yer verilecektir.

---

¹ A. Dirk Moses. *Genocide and settler society: frontier violence and stolen indigenous children in Australian history*. Berghahn Books, 2004, s. 21: "Indignant that the perpetrators of the Armenian genocide had largely escaped prosecution, Lemkin, who was a young state prosecutor in Poland, began lobbying in the early 1930s for international law to criminalize the destruction of such groups."

² Alessandra Stanley, A PBS Documentary Makes Its Case for the Armenian Genocide, With or Without a Debate" *New York Times*. Retrieved Aug 7, 2012.

³Uluslararası Ceza Mahkemesi,1998 yılında kabul edilen Roma Statüsü ile çerçevesi çizilmiş olup savaş suçları, insanlığa karşı işlenen suçlar, soykırım suçları ve saldırı suçlarına bakan uluslararası bir mahkemedir.1 Temmuz 2002 tarihinde yürürlüğe girmiştir. UCM hakkında detaylı bilgi için: http://www.uhdigm.adalet.gov.tr/uluslararasi_isbirligi/uluslararasi_mahkemeler/ucm.html

1.1.1.1.İnsanlığa Karşı Suçlar

İnsanlığa karşı suçların ortaya çıkışını ve gelişimini, I. Dünya Savaşı Sonrası ve II. Dünya Savaşı Sonrası Dönem olarak incelemek gerekir. Bu iki savaşta yaşanan ağır insan hakları ihlalleri sonucunda ‘İnsanlığa karşı suç’ kavramı ortaya çıkmıştır. Bu savaşlar sonrası yaşanan birçok gelişmenin akabinde bu kavram, soykırım gibi kodifiye edilemese de kategorize edilmiş, çeşitli sözleşme hükümlerinde yer almış ve daha sistematik hale getirilmiştir.⁴

Roma Statüsü ‘nün,⁵ insanlığa karşı suçlar başlıklı 7. maddesinde hangi eylemlerin insanlığa karşı suçları kapsadığı bazı örneklerle belirtilmiştir. Bunlar arasında, insan öldürme, toplu yok etme, köleleştirme, hedef gösterilen kitlenin zorla bulunduğu yerden başka bir yere göç ettirilmesi, işkence yapılması, ırzlarına geçilmesi, hamile bırakılması, insan onuruna aykırı bir şekilde hapsedme, hedef topluluğun çoğalmasını engellemek amacıyla kısırlaştırma ya da zorla hamile bırakma, ırk ayrımcılığı, beden veya ruh sağlığına ciddi zararlar verebilecek benzer eylemler şeklinde açıklanmıştır.

Roma Statüsünün ‘insanlığa karşı suçlar’ bölümünde insanlığa karşı suçlara örnek verilirken son kısmında benzer eylemler olarak belirtildiği için bunları sınırlı sayıda kabul etmemek gerekir. Örnekleri verilen eylemlere benzer eylemlerin geniş çaplı olarak sistematik bir şekilde etnik, kültürel, dinsel, politik, ırksal, ulusal veya cinsel nedenlerle belli bir gruba veya belirlenebilir bir topluluğa karşı işlenmiş olması gerekir. Bu ölçütleri sağladığı takdirde bu maddede sayılmayan eylemler de insanlığa karşı suçlar kategorisinde değerlendirilebilecektir.

Roma Statüsü insanlığa karşı suçları oldukça geniş bir şekilde ele almış, sistematik ve yaygın bir saldırının parçası olan fiiller ayrıca açıklanmıştır.⁶

⁴ Murat Şimşek, Uluslararası Hukukta İnsanlığa Karşı Suçlar, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Cilt: 9, sayı: 44, 2016 s.514.

⁵ Roma Statüsü, insanlığa karşı işlenen suçları engellemek amacıyla 1998 yılında Roma’da gerçekleştirilen konferanstan sonra kabul edilmiştir. Bu antlaşmayla, Uluslararası Ceza Mahkemesinin yetkileri belirlenmiştir. 2002 tarihinde yürürlüğe giren Roma Statüsü, 2016 tarihi itibarıyla 124 ülke tarafından kabul edilmiştir.

⁶ Ayşen Seymen Çakar, İnsanlığa Karşı Suçlar, *TBB Dergisi*, 2012 (103), <http://tbbdergisi.barobirlik.org.tr/m2013-103-1231> (Erişim Tarihi: 12.11.2017) s.170.

Soykırım suçu ile insanlığa karşı suçlar birbirine benzer suç unsurlarına sahiptir ama bu iki suçun birbirinden farklılaştırıcı ana özellik saiktir. İki suç da kasten işlenen suçlardandır ama soykırım suçunda toplu olarak bir grubu ortadan kaldırma, yok etme niyeti aranmıştır. Bu grup; etnik, dini, ırki olabilir. Eylemin bu grubu kısmen ya da tamamen ortadan kaldırmaya yönelik işlenmiş olması gerekmektedir. Oysa insanlığa karşı suçlarda unsurun sivil nüfusa yönelik olması yeterli sayılmış ve etnik, dini, ırksal gibi belli özelliklerinden dolayı gruplandırılmamıştır.⁷ İnsanlığa karşı suçlarda halka karşı sistematik ve yaygın bir saldırının varlığı aranmaktayken soykırım suçunda bu aranmamaktadır.

1.1.1.2.Savaş Suçu

II. Dünya Savaşından sonra savaşların önlenmesi ve savaş sırasında işlenen suçları yargılamak için uluslararası çalışmalar ve düzenlemeler yapılmıştır. Savaş suçu ‘silahlı bir çatışma halinde asker veya sivil kişilerin savaş hukukuna karşı gerçekleştirdiği aykırı eylemler’ olarak tanımlanmaktadır.⁸ Savaş suçlarından dolayı uluslararası düzeyde bireysel cezai işlemleri Nürnberg⁹ ve Tokyo Uluslararası Askeri Mahkemeler¹⁰ uygulamalarıyla gerçekleştirmiştir.

Nürnberg Uluslararası Askeri Ceza Mahkemesi Statüsünün 6/b maddesinde savaş suçları tanımlanmıştır. Bu tanımlamaya göre; gerçekleştirilen bir eylemin savaş suçu olarak kabul edilebilmesi için, savaş sonucunda işgal altına alınan ülkedeki savaşa katılmayan sivil nüfusun öldürülmesi, sivil nüfusa karşı insanlık dışı kötü ve aşağılayıcı muamelelerde bulunulması, herhangi bir amaçla bulunduğu yerden zorla göç ettirilerek tehciye maruz bırakılması, esir veya rehin alınan ve artık kendini savunma imkânı bulunmayan kimselerin öldürülmesi, bu kimselerin özel mülklerinin zorla ellerinden alınması, haklı bir neden olmaksızın

⁷ Çakar, s. 181-182.

⁸ Dr. Hakan A. Yavuz, Bir Savaş Suçu Olarak Kültürel Miras Niteliğindeki Eserlere Yönelik Saldırı Eylemi Uluslararası Ceza Mahkemesi'nin Al Mahdi Kararı Üzerine Bir İnceleme, *Ankara Barosu Dergisi*, 2017, s.169.

⁹ Nürnberg Mahkemeleri, özel askeri ceza mahkemeleridir. Savaş sırasında işlenen bütün suçların cezalandırılması için değil, belirli suçların cezalandırılması için kurulmuş bir mahkemedir.

Detaylar için bkz. <https://www.ushmm.org/wlc/tr/article.php?ModuleId=10007069>

¹⁰ Uzak Doğu Uluslararası Askeri Mahkemesi veya Tokyo Savaş Suçları Mahkemesine ilişkin detaylar için bkz. <http://www.jus.uio.no/english/services/library/treaties/04/4-06/military-tribunal-far-east.xml>

harp kurallarının amacı dışına çıkacak eylemlerde bulunulması gerekmektedir. Kısaca, savaşta aktif olarak bulunmayan sivil insanlara karşı ya da savaşta bulunmasına rağmen savaş sırasında herhangi bir nedenle kendini koruyamayacak duruma düşen kimselere karşı yapılan ve örnekleri verilen eylemler savaş suçu olarak kabul edilmektedir.

Roma Statüsünün 8. maddesinde de savaş suçlarının unsurlarını oluşturan fiiller açıklanmıştır. Bu fiiller Roma Statüsünde iki gruba ayrılarak tanımlanmıştır.¹¹ İlk grupta savaşta bulunsun ya da bulunmasın, savaşta rolü, etkinliği dikkate alınmaksızın tüm bireylere karşı gerçekleştirilen yaşama hakkı ve vücut bütünlüğüne karşı saldırılar, hukuki düzenlemeler dışındaki cezalandırma yöntemlerine başvurulması, rehin alınması şeklindeki fiiller savaş suçu olarak tanımlanırken, ikinci grupta savaşın bir unsuru olan silahlı çatışmaların savaşa katılmayan sivil insanlara, sağlık personeline, binalara, kültürel, sanatsal, eğitim ve dini değerlere saldırılması, insancıl yardımda bulunan ya da barış misyonu yüklenmiş kimselere saldırma, bu kimselerin mallarına hukuka aykırı biçimde el koyma, zorla ırza geçme, köleleştirme vb. insanlık onuruna aykırı eylemlerde bulunmak, 15 yaşını doldurmamış olan çocukların zorla silah altına alınarak savaştırılması şeklindeki eylemler sayılmıştır. Fakat bu eylemlerin savaş suçu olarak kabul edilmesi için ortada bir savaş halinin bulunması gerekmektedir.

Soykırım suçu, savaş suçunun aksine savaş olmadığı durumlarda da ortaya çıkabilir.

1.1.1.3 Saldırı Suçu (Barışa Karşı Suçlar)

Saldırı Suçu (S.S) 31 Mayıs – 11 Haziran 2010 tarihleri arasında, Uganda'nın başkenti olan Kampala'da Roma Statüsünü Gözden Geçirme Konferansı¹² ile düzenlenmiştir. 6 Sayılı Karar ile saldırı suçunun (barışa karşı

¹¹ Rome Statute of the ICC", Art.8.

¹²Kampala Konferans çalışmaları için: *Review Conference of the Rome Statute of the International Criminal Court, Kampala*, 31 May–11 June 2010, Official Records.

https://asp.iccpi.int/en_menus/asp/reviewconference/pages/review%20conference.aspx. (Erişim tarihi: 15.11.2017).

suçlar) tanımı yapılmış ve 6 sayılı karar ile Statü'nün 5/2. maddesi ilga edilmiş ve Statü'ye 8 bis ve 15 bis maddeleri eklenmiştir.¹³

Söz konusu 8 bis. madde hükmünde saldırı suçu devletin siyasi veya askeri faaliyetlerinin denetimini ve kontrolünü elinde bulunduran kimsenin ağırlığı ve boyutu bakımından BM Şartı'nı açıkça ihlal eden fiilleri icra etmesi, planlaması, hazırlaması şeklindeki eylemleri saldırı suçunu oluşturmaktadır.¹⁴ Saldırı suçunun faili devlet yönetimini elinde bulunduran, elindeki güç ile icrai faaliyetlerde bulunan kimsedir. Böyle bir yetkiye sahip olmayan kimsenin bu suçun faili olması mümkün değildir.

Yine söz konusu paragrafın ikinci bölümünde bir devletin başka bir devletin bağımsızlığına, bütünlüğüne veya BM Şartına aykırı bir şekilde silah kullanması saldırı fiili olarak kabul edilmiştir. İlk paragrafta bir devlet yöneticisinin, devlette etkin gücü elinde bulunduran kimsenin bireylere karşı eylemleri saldırı suçu olarak tanımlanırken ikinci paragrafta bir devletin başka bir devlete yönelik eylemleri saldırı suçu olarak tanımlanmıştır. Dolayısıyla saldırı suçu iki farklı kategoride tanımlanmıştır.

Statüde belirtilen bazı fiillerin ister savaş zamanında ister savaş hali dışında gerçekleşmesi halinde saldırı suçu olarak kabul edileceği ifade edilmiştir.

Bu fiiller, 'bir devletin başka bir devletin egemenlik alanına ister geçici ister sürekli müdahale etmesi, bir kısmına veya tamamına saldırıda bulunması, işgal etmesi, başka bir devlete karşı silahlı eylemlerde bulunması, liman ve sahillerini ele geçirmesi ve abluka altına alması, hava, deniz, kara kuvvetlerine saldırı gerçekleştirmesi, bir devletin egemenlik alanında bulunan silahlı kuvvetlerinin anlaşma dışında hareket etmesi, süreleri sona ermesine rağmen bulunduğu yeri terk etmemesi veya başka bir devlet içinde oluşan yasa dışı gruplarını destekleyerek o devlete karşı bir saldırıya teşvik etmesi' şeklinde

---

¹³Uğur Bayilloğlu, Uluslararası Ceza Mahkemesi'nin Yargı Yetkisi Açısından Saldırı Suçuna İlişkin Kampala Düzenlemeleri, *Uluslararası Hukuk ve Politika Dergisi*, Cilt:9, Sayı: 33, 2013, s.61.

¹⁴ Prof. Dr. Durmuş Tezcan, Prof. Dr. Mustafa Ruhan Erdem, Yrd. Doç. Dr. R. Murat Önok, *Uluslararası Ceza Hukuku*, Seçkin Yayınevi, Ankara 2017, s.552.

statüde sayılmıştır. Bu fiiller hangi durumda işlenirse işlensin bir saldırı suçu olarak kabul edilecektir.

1.1.1.4. Soykırım Suçu

Yukarıda da değinildiği gibi soykırım suçu insan hakları ihlallerinde en acımasız ve insanlık dışı eylem olarak ifade edilmektedir. Soykırım; bir insanın sadece yaşam hakkını ihlal etmez, kişinin içinde bulunduğu grubu da hedef alır. Devletler, soykırım suçunun devletler hukuku suçunun sayıldığı ve soykırımın insanlığa büyük kayıplar verdiğini belirterek 11 Aralık 1946 tarihinde BM Genel Kurulunun (BMGK) oy birliği ile kabul ettiği 96 (I) sayılı kararda; cinayet ile soykırım karşılaştırması yapılmış, cinayetin bireysel olarak insanın yaşam hakkının ihlali olduğu, soykırımın ise toplumsal olarak bütün insanlığın yaşam hakkının ihlali olduğu vurgulanmıştır. Bu nedenle soykırımın insanlar üzerinde izleri silinemeyecek etkiler bıraktığı, insanlığın kültürel ve diğer birikimlerine zarar verdiği, ahlak kuralları ile BM ruhuna aykırı olduğu, ırksal, dinsel, siyasal ve diğer benzer gruplara karşı pek çok soykırım suçunun tarihte işlendiği, bu nedenle soykırım suçunun cezalandırılması gerektiği belirtilen sonuç bildirgesi ile soykırım tanımı BM’de kabul edilmiştir.

9 Aralık 1948 tarihinde bu bildirme kabul edilerek 12 Ocak 1951 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Soykırım Suçunun Önlenmesi ve Cezalandırılması Sözleşmesi’nin ilk maddesinde sözleşmeye taraf olan devletlerin yükümlülüklerine yer verilmiş olup 2. maddesinde soykırım suçu kavramı tanımlanmıştır.

Soykırım Sözleşmesi’nin 2.madde hükmünde suçun tanımı şu şekilde yapılmıştır:

“Bu sözleşmeye göre soykırımın anlamı, milli etnik, ırki veya dini bir grubu, sırf bu niteliği nedeniyle, kısmen veya tamamen, yok etmek kastıyla, aşağıda sayılan fiillerin işlenmesidir:

a) Grup üyelerini öldürmek;

b) Grup üyelerine ciddi, bedensel veya zihinsel zarar vermek;

c) Bir grubun üyelerini, kasten, bunların fiziki olarak kısmen veya tamamen yok edilmesi sonucunu doğuracağı önceden hesaplanan yaşam koşulları altına sokmak;

d) Grup içinde doğumları bilinçli olarak önlemeye yönelik tedbirler dayatmak;

e) Gruba ait çocukları bir başka gruba zorla nakletmek.”¹⁵

Yukardaki tanımda herhangi bir değişiklik yapılmaksızın Uluslararası Ceza Mahkemesi Statüsü (md.6) Eski Yugoslavya Uluslararası Ceza Mahkemesi Statüsü (md 4/2) ve Ruanda Uluslararası Ceza Mahkemesi Statüsüne (md 2/2) aynen alınmıştır. Uluslararası Mahkemeler içtihatlarında bahsi geçen tanımdan yola çıkarak birtakım sonuçlara ulaşmışlardır.

1.1.2. Soykırım Suçunun Unsurları

9 Aralık 1948 yılında kabul edilen Soykırım Suçunun Önlenmesi ve Cezalandırılması Sözleşmesi'nin ilk maddesi “Sözleşmeciler Devletler, ister barış zamanında isterse savaş zamanında işlensin, önlemeyi ve cezalandırmayı taahhüt ettikleri soykırımın uluslararası hukuka göre bir suç olduğunu teyit eder” diyerek soykırımı sadece savaş zamanında işlenebilecek bir suç unsuru olmaktan çıkar ve taraf devletleri hem savaş hem barış zamanında soykırımı karşı önlem almaları gerektiği taahhüdüne bağlar.

Soykırım suçunu oluşturan maddi unsur (*actus reus*), ve manevi unsur (*mens rea*) ilgili sözleşmenin ikinci maddesi kapsamında incelenmiş ve düzenlenmiştir. “Ulusal, etnik, ırki veya dini bir grubu kısmen veya tamamen yok etmek” kastıyla işlenmesi soykırım suçunun maddi unsurunu teşkil eder. Suçun

---

¹⁵ R. Murat Önok, *Tarihi Perspektifiyle Uluslararası Ceza Divanı*, Turhan Kitabevi Yayınları, Ankara 2003, s.150-151.

manevi unsurundan bahsetmek için, fiillerin cereyan ettiği ve soykırımı ortaya koyan koşullardan failin haberdar olduğu kanıtlanmalıdır.¹⁶

Soykırım Sözleşmesinin 2. maddesinde soykırım; ulusal, ırksal, etnik veya dinsel bir grubun kısmen veya tamamen ortadan kaldırılması amacıyla öldürülmesi, beden veya ruh sağlığına zarar verilmesi, grubu kısmen veya tamamen ortadan kaldırmak için yaşam şartları değiştirmek, grubun çoğalmasını engellemek amacıyla kısırlaştırma ve benzeri tedbirleri almak veya grubu yok etmek ya da yapısını bozmak amacıyla çocukları başka yerlere nakletmek olarak tanımlanmıştır. Soykırım suçunun oluşması için yukarıda belirtilen fiillerin bireysel olarak değil belli bir gruba, ırka, dinsel topluluğa karşı gerçekleştirilmesi gerekir. Bu tanım uluslararası metinlere herhangi bir değişikliğe uğratılmadan aynen eklenmiştir. Örneğin; Eski Yugoslavya için Uluslararası Ceza Mahkemesi Tüzüğü'nün 4/2.maddesi veya Ruanda için Uluslararası Ceza Mahkemesi Tüzüğü'nün 2/2. maddesi veya Uluslararası Ceza Divanı (UCD) Tüzüğü'nün 6. Maddesi Soykırım Sözleşmesi'nin 2. maddesinin noktalama işaretlerine kadar tekrardır. Son güncel gelişmeleri gözünde bulundurursak, Irak Özel Mahkemesi Tüzüğü'nün 11. maddesi de kelimesi kelimesine aynı hükmü içermektedir.¹⁷

Sözleşmenin devamı olan madde 3'te soykırımı bizzat gerçekleştiren, soykırım yapılmasına yardımcı olan, soykırım yapılmasını kolaylaştıracak eylemlerde bulunan, soykırım yapılmasını teşvik eden, belli bir gruba karşı soykırım yapmak için kışkırtan, soykırım yapma amacıyla olan kişilerin cezalandıracağı ifade edilmiştir. Bu maddede hangi eylemlerin soykırım sayılacağı açıklanmaktadır.

Sözleşme'nin bu ilk dört maddesi birlikte yorumlandığında soykırım; savaş veya barış hallerinde bir grubun üyelerine, grup karakterini yok etmek maksadıyla tahdidi (*numerus clauses*) olarak sayılmış fiillerin işlenmesi suçu olduğunda ortaya çıkar. Soykırım suçu işleyenler, soykırım esnasında makamlarına bakılmaksızın yargılanırlar.¹⁸

---

¹⁶ Önok s.154.

¹⁷ Sinan Kocaoğlu, Suçların Suçu: Soykırım, *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, Y. 2010 s.145.

¹⁸ Kocaoğlu, s. 145

Soykırım sözleşmesinin 2. Maddesinde belirtilen beş madde dışında ki fiiller soykırım suçunu oluşturmaz.

1.1.2.1.Suçun Maddi Unsuru: Actus Reus

Bir suçun maddi unsurundan bahsetmek için öncelikle bir ‘fiil’in varlığından bahsetmek gerekir. Fail, mağdur, konu, hareket, netice, illiyet bağı suçun maddi unsurlarını oluşturur.¹⁹ Suçu meydana getiren eylemler suçun maddi unsurudur. Çağımızda insanların icrai ve ihmali hareketlerinde bulunmadan, sadece düşüncelerinden dolayı cezalandırılmaları mümkün değildir. Bu nedenle icrai ya da ihmali biçiminde beliren bir hareketin varlığı suçun varlığı için zorunludur.²⁰ Sözleşme’nin 2. maddesinde beş fıkra ile düzenlenen eylemler, soykırım suçunun maddi unsurlarını oluşturmaktadır. Soykırım suçunun maddi unsuru; milli, ırki, etnik veya dini bir grubun fiziksel imhasını, kısmen veya tamamen maddi varlığının yeryüzünden kaldırılmasını ifade etmektedir.²¹ Yani fail, mağduru bir grubun üyesi olduğu için hedef alır. Soykırım suçunun varlığından bahsetmek için suç kurbanının aşağıda belirtilen gruplardan birine mensup olması gerekmektedir.²²

a) Milli gruplar: Grup üyelerinin aynı vatandaşlığa sahip olması, milli grubun unsurudur. Aynı dili konuşmaları, aynı kültür ve yapıya sahip olmaları da bu grubu oluşturur. Ulusal azınlıklar milli grubun örnekleri arasında sayılır. Buna karşın siyasi gruplar bu gruba dâhil değildir.

b) Etnik gruplar: Belli kültürel geleneğe sahip olmaları ve bu geleneklerin zamanla oluşması etnik grubun özelliğidir. Aynı dili konuşmaları, aynı örf ve adetlere sahip olmaları etnik grubu oluşturur. Aynı etnik gruba sahip olmak için aynı ırktan olma gerekliliği yoktur.

---

¹⁹Ceza hukuku maddi unsurları için: Prof. Dr. Doğan Soyaslan, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, Yetkin Yayınevi, Ankara 2016.

²⁰ Prof. Dr. Uğur Alacakaptan, *Suçun Unsurları*, Sevinç Matbaası, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, Ankara 1975, s.39.

²¹Semin Töner Şen, *Uluslararası Hukukta Soykırım, Etnik Temizlik ve Saldırı*, On iki Levha Yayıncılık, İstanbul 2010, s.107.

²² Faruk Turhan, *Uluslararası Suçların Cezalandırılması Açısından Yeni Türk Ceza Kanunu*, *Hukuki Perspektif Dergisi*, S.3,Nisan 2015, s.107-108.

c) **Irki gruplar:** Irk kavramı, grup üyelerinin aynı kalıtım özelliklerine sahip, benzer deri ve vücut şekline sahip kişileri tanımlamak için ifade edilir.

d) **Dini gruplar:** Dini grupta, aynı inanca inanan, aynı ibadet şekline sahip ve aynı değerlere sahip kişiler bulunur. Küçük ya da büyük topluluk diye ayırım yapılmadan suçun koruma kapsamına alınırlar. Hiçbir dine inanmayan dinsiz olarak belirtilen gruplar ise soykırım suçu ile korunan gruplara dâhil değildir.

Yukarıda da açıklandığı gibi soykırımın maddi unsurundan bahsetmek için bu dört gruptan birine karşı bir eylemin gerçekleşmesi gerekir. Bu eylemlerde özel kast unsuru aranmaktadır. Şayet kast unsuru ortada yoksa veya bu kasıt ispatlanamazsa soykırım suçundan bahsetmek mümkün değildir.

1.1.2.1.1. Grup Üyelerinin Öldürülmesi

Grup üyelerinin öldürülmesi soykırım suçunun en belirgin ve en açık halini oluşturmaktadır. Bu suç grupların toplu halde ortadan kaldırılması olduğu için bu noktada akla ilk gelen durum elbette ki öldürme fiilleridir.²³ Uluslararası Ceza Mahkemesinin hukuki belgelerinden birisi kapsamında değerlendirilen 'Suçların Unsurları Belgesi'nin 6 (a) maddesinde soykırım suçunun işleniş biçimlerinden olan grup üyelerinin öldürülmesiyle ilgili şu dört şart belirtilmiştir.²⁴

Buna göre²⁵;

1. *Fail bir veya daha fazla kişiyi öldürmüş olmalıdır.*

2. *Öldürülen insan veya insanların, millî, etnik, ırkî ya da dinî bir gruba mensup olması gerekmektedir.*

---

²³ Kocaoğlu, s.150.

²⁴ ICC/ASP/1/3, "Elements of Crimes", 6 (a), International Criminal Court, <http://www.icc-cpi.int/nr/rdonlyres/336923d8-a6ad-40ec-ad7b45bf9de73d56/0/elementsofcrimeseng.pdf>, (Erişim Tarihi:01.09.2018)

²⁵ ICC/ASP/1/3, "Elements of Crimes", 6 (a), International Criminal Court, <http://www.icc-cpi.int/nr/rdonlyres/336923d8-a6ad-40ec-ad7b45bf9de73d56/0/elementsofcrimeseng.pdf>, (Erişim Tarihi: 01.09.2018).

3. *Fail, bu millî, etnik, ırkî ya da dinî grubu, tamamen ya da kısmen yok etme kastıyla hareket etmiş olmalıdır.*

4. *Bu eylemin, gruba benzer eylemlerin yöneldiği bir ortamda ya da bu eylemin bizzat grubun yok edilmesini sağlayacak etkiyi yaratacağı bir ortamda gerçekleştirilmiş olması gerekmektedir.*

1.1.2.1.2. Grup Üyelerine Bedensel veya Zihinsel Ağır Zarar Verilmesi

Grup üyelerine bedensel veya zihinsel ağır zarar verilmesi yönünde yapılan filler Soykırım Sözleşmesi'nde açıkça ifade bulmamıştır. Bu unsurun gerçekleşmesi çeşitli fiillerin bir ya da birkaçının bir arada işlenmesi sureti ile gerçekleşecektir.²⁶ Akayesu kararı kapsamında, grup üyelerine bedensel ya da zihinsel zararın, kalıcı ve telafisi imkânsız bir şekilde gerçekleşmesi şartının aranmayacağı açıkça ifade edilmiştir.²⁷ Karar kapsamında, zihinsel, bedensel ağır zarar verme kapsamında; köleleştirme, aç bırakma, sürgün etme, işkence yapma, alıkoyma, temel haklarından mahrum bırakma, acı çekmelerine sebep olma eylemlerine atıf yapılmıştır.

Ruanda Uluslararası Ceza Mahkemesi (RUCM) *Kayishama/Ruzindana* kararı²⁸ kapsamında; bedensel ve ruhsal olarak grup üyelerine ağır zarar verme unsurunun Mahkeme'yi kuran Statü' de ifade bulmadığını bu neden kapsamında açıklık getirilmesinin uygunluğu ifade edilmiştir.

Roma Statüsü' ne ek bir düzenleme olarak getirilen 'Suçların Unsurları Belgesi'nin 6 (b) maddesinde grup üyelerine zihinsel ya da bedensel ağır zarar verilmesi Şeklinde gerçekleştirilen soykırım suçunun unsurları belirtilmiştir. Buna göre;

1. Fail bir ya da birden fazla kişiye fiziksel ya da zihinsel olarak ciddi bir zarar vermiş olmalıdır.

---

²⁶ Verda Neslihan Akün, "Uluslararası Hukukta ve Türk Hukuku'nda Soykırım (Jenosid) Suçu", MHB Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni, Prof. Dr. Sevin Toluner'e Armağan, Yıl 24, Sayı 1-2, 2004, s. 61.

²⁷ "The Prosecutor Versus Jean-Paul Akayesu" Judgement, para. 502.

²⁸ "The Prosecutor v. Klement Kayishema and obed Ruzindana Judgement", Case No: ICTR-95-1-T, Date: 21 May 1999, para.106.

2. Fiziksel ya da ruhsal olarak ciddi zarara uğrayan kişiler milli, etnik, ırki veya dini bir gruba mensup olmalıdır.

3. Fail bu etnik, milli, ırki ya da dini grubu kısmen veya tamamen yok etme kastıyla hareket etmiş olmalıdır.

4. Failin gerçekleştirmiş olduğu fiilin, bu grubun kısmen ya da tamamen yok edilmesi kapsamında gerçekleştirilmiş olması gerekir²⁹.

1.1.2.1.3. Grubu Yok Etmek Maksadı ile Hayat Şartlarının Zorlaştırılması

RUCM' nin Kahishema/Ruzindana kararında mahkeme³⁰, grubu yok etme amacına yönelik hayat şartlarının zorlaştırılması kapsamında değerlendirilebilecek fiiller olarak; tecavüz, aç bırakma, minimum seviyenin altında sağlık hizmetlerini ihmal etme ve barınma imkânlarından yoksun bırakma fiilleri olarak ifade etmiştir. Bahsi geçen fiillerin zamanla grup içinde kısmen veya tamamen grubun yok edilmesi amacına hizmet ettiğini belirtmiştir.³¹

Roma Statüsü' ne ek bir düzenleme olması amacı ile getirilen Suçların Unsurları Belgesi'nin 6.madde hükmünde grubun yok edilmesi amacı doğrultusundan hayat şartlarının zorlaştırılması şeklinde işlenen soykırım suçunun unsurlarına yer vermiştir. Buna göre³²;

1. Fail, bir ya da birden fazla mağdur üzerinde, hayat şartlarını zorlaştıracak fiiller gerçekleştirmelidir.

2. Hayat şartları zorlaştırılan mağdurlar belli bir ulusal, etnik, ırksal ya da dini bir gruba mensup olmalıdır.

3. Fail bu ulusal, etnik, ırksal ya da dini grubu kısmen ya da tamamen yok etmek kastıyla bu fiilleri gerçekleştirmiş olmalıdır.

---

²⁹ Elements of Crimes, 6(b).

³⁰ "The Prosecutor versus Clement Kayishema and Obed Ruzindana" Judgement, para. 116.

³¹ Olgun Değirmenci, "Uluslararası Ceza Mahkemelerinin Kararları Işığında Mukayeseli Hukukta ve Türk Hukukunda Soykırım Suçu (T.C.K. m. 76)", T.B.B.D., Mayıs – Haziran 2007, s.91.

³² Elements of Crimes, 6 (c).

4. *Hayat şartlarının zorlaştırılmasıyla, grubun kısmen ya da tamamen fiziksel olarak yok edilmesi amaçlanmış olmalıdır.*

5. *Fiilin, bu grubun kısmen ya da tamamen yok edilmesi kapsamında işlenmesi gerekir.*

1.1.2.1.4. Grup İçindeki Doğumları Engellemek

Soykırım Sözleşmesi m. 2(d)' de 'grup içindeki doğumları engellemeye yönelik önlemler dayatma' hükmüne yer verilmiştir. Bahsi geçen bu fiiller biyolojik soykırım olarak da ifade edilmekte olup grubun çoğalmasını önleyerek yok etme eylemini de kapsamaktadır.³³ Grup içindeki doğumların engellenmesine ilişkin fiiller fiziksel olabileceği gibi ruhsal ya da zihni yetilerine tesir edilmek sureti ile de gerçekleşebilir. Buna örnek olarak gerçekleştirilen tecavüzler neticesinde kadınların yaşadığı ağır travmalar nedeni ile kadınlar çocuk yapma yetilerini kaybetmeseler dahi ruhsal olarak artık çocuk yapmayı reddeder bir hale gelebilmektedirler.³⁴

RUCM Akayesu kararında, grup içinde gerçekleşen/gerçekleşecek olan doğumların önlenmesi amacı ile çeşitli tedbirler alınmıştır. Bu tedbirlere örnek olarak; cinsel sakatlamalar (sexual mutiliation), zorla kısırlaştırma, cinsleri birbirinden ayırma, evlilikleri yasaklama fiilleri yer almaktadır.³⁵

Roma Statüsü' ne ek bir düzenleme olarak getirilen 'Suçların Unsurları Belgesi' nin 6(d) maddesinde grup içindeki doğumları engellemek amaçlı tedbirler dayatma suretiyle gerçekleştirilen soykırım suçunun unsurları şu şekilde belirtilmiştir.³⁶

1. Fail bir ya da birden fazla mağdur üzerinde birtakım tedbirler dayatmış olmalıdır.

³³ Değirmenci, s.92; Timuçin Köprülü, Soykırım Suçu Üzerine Tartışmalar, *Hukuki Perspektifler Dergisi*, S.:6, Mayıs, 2006, s.214.

³⁴ Değirmenci, s.92; Köprülü, s.214.

³⁵ "The Prosecutor Versus Jean-Paul Akayesu" Judgement, para 507.

³⁶ Elements of Crimes, 6 (d).

2. Kendilerine birtakım tedbirler dayatılmış olan mağdurlar, belli bir ulusal, etnik, ırki ya da dini bir gruba mensup olmalıdırlar.

3. Fail bu ulusal, etnik, ırki ya da dini grubu kısmen veya tamamen yok etme kastıyla hareket etmiş olmalıdır.

4. Gruba dayatılan önlemler, grup içinde doğumları engellemeye yönelik olmalıdır.

5. Failin fiilini, bu grubun kısmen ya da tamamen yok edilmesi kapsamında gerçekleştirmiş olması gerekir.

1.1.2.1.5. Grup Çocuklarının Başka Bir Gruba Zorla Nakli

Soykırım suçunu oluşturan fiillerin sonuncusu grup içindeki çocukların başka bir gruba zorla naklinin gerçekleştirilmesidir. Uluslararası Hukuk Komisyonu tarafından biyolojik soykırım olarak adlandırılan gruba ait çocukların başka bir gruba zorla nakli eyleminin, grubun gelecekteki varlığını ciddi surette etkileyecek bir durum oluşturduğu belirtilmektedir.

Ayrıca Roma Statüsü' ne ek bir düzenleme olarak getirilen Suçların Unsurları ³⁷ 226 belgesinde yaş meselesine netlik kazandırılmış ve grup çocuklarının başka bir gruba zorla nakli suretiyle gerçekleşen soykırım suçunun unsurları sayılmıştır. Buna göre;

1. Fail bir ya da birden fazla mağduru zorla başka bir gruba nakletmiş olmalıdır.
2. Zorla nakledilen kişi veya kişiler, ulusal, etnik, ırki ya da dini bir gruba mensup olmalıdırlar.
3. Fail, bu ulusal, etnik, ırki ya da dini grubu, kısmen ya da tamamen yok etme kastıyla hareket etmiş olmalıdır.
4. Zorla nakil, bir gruptan diğer bir gruba yapılmalıdır.

---

³⁷ Elements of Crimes, 6 (e).

5. Gruptan gruba zorla nakli yapılan kişiler, on sekiz yaş altında bulunan kişi veya kişiler olmalıdır.

6. Fail, zorla naklettiği kişilerin on sekiz yaş altında olduklarını bilmelidir.

7. Fail fiilini, grubun kısmen ya da tamamen yok edilmesi kapsamında işlemiş olmalıdır.

1.1.2.2. Suçun Manevi Unsuru: *Mens Rea*

Bir suçun oluşması için maddi unsur yani fiil yetmez. Bunun yanında iradenin de olması gerekmektedir. '*Hukuka aykırı olan bir eylemi işlediğinin bilinmesi, tanıtlanması yetmez. Aynı zamanda, hukuka ve yasaya aykırı olan bu eyleme failin kusurlu iradesinin katılmış bulunması koşulu da aranır. Yani, kusurlu bir irade tarafından yaratılmış olmayan eylemler suç sayılmazlar.*'³⁸ Soykırım suçunu oluşturulan unsurlar kısmında da belirtildiği gibi suçun manevi unsurundan bahsetmek için soykırım suçunu oluşturan fiiller, fail tarafından bilerek ve istenerek gerçekleştirilmelidir.³⁹ Uluslararası Ceza Divanı'nın (UCD) 26.2.2007 tarihli Soykırım Suçunun Önlenmesi ve Cezalandırılmasına dair Sözleşmenin Uygulanması (Bosna Hersek v Sırbistan ve Karadağ) kararında belirtildiği gibi ilgili Sözleşmenin 2.maddesinde belirtilen davranışlardan birisinin gerçekleştirilmesi gerektiği gibi, korunan gruba, sırf grup niteliğinden dolayı kısmen ya da tamamen yok etme kastı aranacaktır.⁴⁰ Bu duruma özel kast (*dolus specialis*) denmektedir.

Aksine bir durum olmadığı takdirde, bir şahsın, Mahkeme'nin yargı yetkisine giren bir suçun maddi unsurunu kasten işlemesi halinde bireysel cezai sorumluluğu doğar. Soykırım fiilini gerçekleştiren kimsenin bu eylemi herhangi bir baskı altında olmadan kendi hür iradesi ile bilerek ve isteyerek gerçekleştirmesi gerekmektedir.

Soykırım suçu, hareket unsuru bakımından; bir şahsın soykırım eyleminin içinde olmayı istemesi, gerçekleştireceği eylem nedeniyle hangi neticenin

---

³⁸ Alacakaptan, s.117

³⁹ Turhan, s.8.

⁴⁰ Tezcan, Erdem, Önok, s.500.

oluşacağını bilmesi ve bu neticenin gerçekleşmesini istemesi, neticenin meydana geldiğinin bilincinde olması halinde soykırım eyleminin hareketi kapsamında kasten hareket ettiği kabul edilir.

Burada soykırım suçunun failinin belli bir ırksal, dinsel ya da etnik gruba karşı öldürme, tehcir, kısırlaştırma, beden veya ruh sağlığını bozma eyleminde bulunduğu bilinci ile hareket ederek eylemi sonucunda bu gruba mensup kişilerin yok olmasını, öldürülmesini, ulusal kimliklerini kaybetmesini istemesi ve bunu bilerek hareket etmesi gerekmektedir.⁴¹

Kastın varlığından bahsetmek için failin yaptığı eylemin hukuki niteliği itibari ile suç kapsamında yer aldığını biliyor olması şartı aranır. Soykırım sözleşmesinde “milli, ırki, etnik veya dini bir grubun grup olarak fiziksel imhasını, tamamen veya kısmen maddi varlığının yeryüzünden kaldırılması” özel kastından bahsedilir. Kişinin ait olduğu grubu yok etmeye teşebbüsü bir özel kast unsurudur. Örneğin; öldürme eylemini değerlendirecek olursak, saldırıya maruz kalan gruplara karşı özel kastı yoksa yani gruplara karşı özellikle bir grubu yok etme eylemi söz konusu değilse soykırım suçunun oluşması için yeterli bir nedenden bahsetmek mümkün değildir. Şöyle ki; soykırım suçunun oluşması için failde, fiili işleme anında öldürme kastından ayrı olarak yukarıda bahsedilen özel kastın da mevcudiyeti gerekir. Suçun manevi unsurunun özel kasta dayanmasından dolayı, Eski Yugoslavya Uluslararası Ceza Mahkemesi (EYUCM) içtihadında, Srebrenitza katliamı dışındaki olaylar soykırım olarak değerlendirilmemiştir.

1.1.3. Soykırım Suçunun İnsanlığa Karşı Suçlar ve Savaş Suçu İle Karşılaştırılması

Roma Statüsü kapsamında “İnsanlığa Karşı Suçlar” düzenlenmiş olup suç kapsamında sayılmıştır. Buna göre Statü’nün 7.maddesi kapsamında insanlığa karşı suçlar belirtilmiş olup kavram olarak herhangi bir sivil nüfusa karşı yaygın

---

⁴¹Uluslararası Ceza Mahkemesi Roma Tüzüğü, <http://sorular.rightsagenda.org/Uploads/UCM%20MEV/Roma%20Stat%C3%BCs%C3%BC.pdf>, (Erişim Tarihi: 01.09.2018), s.20.

ve sistematik bir saldırı olarak ifade edilmiştir.⁴² Soykırım suçuna ilişkin tanıtmda *ad hoc* mahkemelerinin fikir birliğine vardığı görölmektedir. Buna karşı insanlığa karşı suçların tanıtmda EYUCM, RUCM ve UCD Statüleri farklı düzenlemeler içermektedir.⁴³

Bu kapsamda EYUCM Statüsü insanlığa karşı suçların yalnızca ulusal ve uluslararası silahlı çatışmalar ışığında işlenebilirliği kabul edilmektedir.⁴⁴ Modern uluslararası ceza hukuku kapsamında insanlığa karşı işlenen suçların salt savaş veya silahlı çatışmalar kapsamında işlenmesine ilişkin herhangi bir şart bulunmamaktadır.⁴⁵ RUCM Statüsünde ulusal, siyasi ve etnik temeller çerçevesinde insanlığa karşı gerçekleştirilen sistematik ve yaygın saldırıların insanlığa karşı suçlar kapsamında değerlendirilmesi gerektiği belirtilmiştir. Bu yolla ayrımcılık temeline dayanan saldırının altı çizilerek diğerlerine nazaran daha farklı bir yol izlenmiştir. Mahkeme bu noktada suçun oluşumu açısından silahlı çatışmaların mevcudiyeti şartını aramamıştır.⁴⁶

Roma Statüsünde insanlığa karşı suç olarak belirtilen ve bentler halinde sayılan fiiller aşağıda belirtilmektedir:⁴⁷

- a) *İnsan öldürme,*
- b) *İmha etme,*
- c) *Köleleştirme,*
- d) *Nüfusun zorla nakli ya da sürgünü,*
- e) *Uluslararası hukukun temel kurallarını ihlal edecek şekilde hapsetme ya da fiziksel özgürlükten ağır şekilde mahrum bırakma,*
- f) *İşkence,*

---

⁴² "Rome Statute of the ICC", Art.7.

⁴³ Tezcan, Erdem, Önok, s.543.

⁴⁴ The International Tribunal shall have the power to prosecute persons responsible for the following crimes when committed in armed conflict, whether international or internal in character, and directed against any civilian population.'

⁴⁵ Tezcan, Erdem, Önok, s.543.

⁴⁶ "United Nations Statute of the ICTR", Art. 3.

⁴⁷ " Rome Statute of the ICC", Art.7.

g) *Tecavüz, cinsel kölelik, zorla fuhuş yaptırma, zorla hamile bırakma, zorla kısırlaştırma veya kıyaslanabilir ağırlıkta diğer cinsel şiddet şekli,*

h) *Zulüm suçu: Tanımlanabilir herhangi bir grup veya topluluğa karşı; politik, ırksal, ulusal, etnik, kültürel, dini, cinsiyet (üçüncü paragrafta belirtildiği üzere) ayrımı ya da uluslararası hukuk kapsamında evrensel açıdan izin verilmeyen herhangi bir sair temele dayalı olarak, bu paragrafta belirtilmiş olan bir hareketle ya da Mahkeme' nin yargı yetkisi kapsamındaki bir suçla bağlantılı olarak zulmetmek (prosecution),*

(i) *Zorla kişileri kaybetme,*

(j) *İrk ayrımcılığı suçu (apartheid),*

(k) *Kasıtlı olarak büyük acıya, bedende, akılda veya fiziksel sağlıkta ciddi zarara yol açan benzer nitelikte diğer insani olmayan hareketler.*

İnsanlığa karşı suç kapsamında yer alan davranışların madde hükmünde belirtildiği gibi oldukça kapsamlı olması kanımızca bu alanda bir boşluk kalması halinde doğabilecek olası sorunsalların önüne geçilmek istenmesindedir.⁴⁸ Soykırım suçu açısından duruma yaklaşıldığında ise bu suçun daha sınırlı ve daha sıkı şartlara bağlanmak suretiyle düzenlendiğini görmekteyiz. Bu nedenle işlenen fiil soykırım suçu kapsamına dahil edilmediğinde bu suçun insanlığa karşı suç kapsamında değerlendirilerek cezalandırılacaktır.

2.1. SOYKIRIMA İLİŞKİN ULUSLARARASI MAHKEMELERİN GELİŞİMİ

I.ve II. Dünya Savaşlarından sonra, savaş suçları, insanlığa karşı işlenen suçları, soykırımı önlemek için uluslararası düzenlemeler yapılsa da çatışmaların ve katliamların önüne geçilememiştir. II. Dünya Savaşı'ndan sonra 1945 ve 1946 yıllarında, savaşlarda galip gelen devletler tarafından savaş suçlularını yargılamak üzere Nürnberg Uluslararası Askeri Ceza Mahkemesi ve Tokyo Uzakdoğu

---

⁴⁸ Batuhan Duran, *Soykırım Suçunun Uluslararası Hukukta ve Yeni Türk Ceza Kanunu'nda Düzenlenişi*, Yüksek Lisans Tezi, T.C., Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Hukuk Anabilim Dalı, İstanbul, 2007, s.50.

Uluslararası Askeri Ceza Mahkemesi kurulmuş ama bu mekanizmalar da etkili ve kalıcı birer yargı organı olamamıştır.

Soykırım Suçuna ilişkin düzenlemeler ancak 1990 yıllarından sonra gerçekleşebilmiştir. Soykırım Suçunun Önlenmesi ve Cezalandırılmasına Dair Sözleşme, 6 Aralık 1948 tarihinde Paris’te toplanan BM Güvenlik Konseyinin 260/A (III) sayılı kararıyla, toplantıya katılan 56 üye devlet tarafından oybirliğiyle imzaya açılmış ve 12 Ocak 1951 tarihinde yürürlüğe girmiştir.⁴⁹ 1948 yılından 45 sene sonra Eski Yugoslavya’da işlenen soykırım suçlarını yargılamak için kurulan *ad hoc* nitelikte EYUCM kurulmuştur. Soykırım Sözleşmesinin 6.maddesinde,⁵⁰ soykırım suçunu işleyenlerin uluslararası mahkemelerce yargılanması gerektiği belirtilmiştir. Sözleşmenin yürürlüğe girdikten 45 sene sonra uluslararası bir mahkemenin kurulması, soykırım sözleşmesinin zayıf ve eksik bir içeriğe sahip olduğunu göstermektedir.

1990’ların başında Ruanda ve Eski Yugoslavya’da yaşanan olaylardan ötürü soykırım suçunun cezalandırılması için 1994 yılında RUCM, 1998 yılında ise EYUCM kurulmuştur. 1994 yılının Nisan ve Temmuz aylarında Ruanda halklarından olan Hutular ve Tutsiler arasında çıkan çatışmalardan dolayı, Güvenlik Konseyi’nin 8 Kasım 1994 tarihli kararıyla, RUCM kurulmuştur. Jean-Paul Akeyesu davası yargılamalarında dünyada ilk kez soykırım suçu nedeniyle bir mahkûmiyet kararı verilmiştir. Ruanda’nın bir Taba kasabasında belediye başkanı olan Jean Paul Akayesu, görevi başındayken şiddet eylemlerini desteklediği ve halkı kışkırttığı gerekçesiyle soykırım suçu işlemekten yargılandı. Bu davanın detaylarını ileriki bölümlerde daha inceleyeceğiz. Aynı zamanda ilk kez bir hükümet başkanı hakkında soykırım suçundan iddianame hazırlanmış ve başkan, RUCM tarafından soykırım suçundan mahkûm edilmiştir.

---

⁴⁹ Ercan Göktepeoğlu, Uluslararası Hukukta ve Türk Hukukunda Soykırım Suçu, *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi*, Sayı 19, Ekim 2014, s.797.

⁵⁰ Soykırım sözleşmesi md.6. Soykırım suçu ile suçlanan kişilerin yargılanması soykırım fiilini veya 3.maddede belirtilen fiillerden birini işlediğine dair hakkında suç isnadı bulunan kimseler, suçun işlendiği ülkedeki devletin yetkili bir mahkemesi veya yargılama yetkisini kabul etmiş olan Sözleşmeciler Devletler bakımından yargılama yetkisine sahip bulunan Uluslararası bir ceza mahkemesi tarafından yargılanır.

Ruanda ve Yugoslavya'da gerçekleşen olaylar sonucunda soykırımı durdurmak için uluslararası bir mahkemenin kurulmasına karar verilmiştir. 7 Temmuz 1998 tarihinde uluslararası toplum, UCM'nin kurucu statüsü olan Roma Statüsünü kabul etmiş ve 60 devletin onayının tamamlanmasıyla 1 Temmuz 2002 yılında mahkeme göreve başlamıştı.⁵¹ Temel hak ihlallerine neden olan eylemlerin yargılanması amacıyla kurulan UCM, tarihte ilk kez uluslararası hukuk kurallarına uygun olarak kurulmuş uluslararası bir ceza mahkemesidir.

2.1.1. Nürnberg ve Tokyo Uluslararası Askeri Ceza Mahkemeleri

II. Dünya Savaşından sonra Almanya'da gerçekleşen katliamdan sonra, savaş suçlularının bulunulması ve Nazi üyelerinin işledikleri suçlardan dolayı yargılamaların yapılması için uluslararası bir mahkeme olan Nürnberg Uluslararası Ceza Mahkemesi kurulmuştur. Nürnberg Uluslararası Ceza Mahkemesi Nazi suçlularının yargılanmaları için 8 Ağustos 1945 tarihli Londra Antlaşmasına taraf olan dört devlet; Amerika Birleşik Devletleri (ABD), Fransa, İngiltere ve Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti Birliği (SSCB) tarafından kurulan bir uluslararası mahkemedir.⁵² Nürnberg Mahkemesi Şartı m. 6/II-c'de çerçevesinde insanlığa karşı suçlar ilk defa tanımlanmıştır. Buna göre: 'Mahkemenin yargılama yetkisine giren her bir suçun icrası için veya bu suçla ilgili olarak, savaştan önce veya savaş sırasında, herhangi bir sivil nüfusa karşı işlenmiş insan öldürme, imha, köleleştirme, sürgün ve diğer tüm insanlık dışı fiiller veya siyasal, ırksal veya dinsel sebeplerle yapılan zulümler, işlendikleri ülkenin iç hukukuna aykırılık oluştursun veya oluşturmasın insanlığa karşı suç olarak nitelendirilirler.'⁵³ Madde 6'ya göre yargı yetkisine giren suçlar; barışa karşı suçlar, savaş suçları ve insanlığa karşı suçlardır. Nürnberg Uluslararası Ceza Mahkemesi, II. Dünya Savaşı sırasında işlenen suçları soruşturmak için galip devletler tarafından

---

51 Merve Aksoy Ercümen, Küresel Adalette Uluslararası Ceza Mahkemesi, *İnsani ve Sosyal Araştırmalar Merkezi*, 2017, http://insamer.com/tr/kuresel-adalette-uluslararasi-ceza-mahkemesi_512.html, (Erişim Tarihi: 20.11.2017).

52 Şen, s.170.

53 Seymen, s. 171.

kurulmuş, jürili olmayan ve yargılamaların toplu olarak yapıldığı askeri bir mahkemedir.⁵⁴

Yargılamalar 1945 yılında başlamış, Nürnberg Mahkemesi bir yıl içinde 24 üst düzey Nazi hükümet görevlisini yargılamıştır. Mahkeme 24 failden 11'i hakkında ölüm, 3'ü hakkında müebbet , 7'si hakkında ağır hapis ve 3'ü hakkında beraat kararı vermiştir.⁵⁵ Nürnberg Mahkemesi savcı Nazi liderlerini “soykırım” suçu ile itham etmesine rağmen, bu terimin Nürnberg Statüsü'nün esasa ilişkin hükümleri arasında yer almamasından dolayı, mahkeme bu suçluları, Statü'nün 6.madde hükmünün 3. fıkrasında yer alan ve savaş öncesi ve savaş sırasında, sivil halkın öldürülmesi, köle olarak kullanılması, sürülmesi ve diğer insanlık dışı muamelelere tâbi tutulması ile savaş suçlarına bağlı olarak siyasal, ırkçı ya da dinsel nedenlerden dolayı yapılan zulümler olarak nitelendirilen insanlığa karşı suçlardan mahkûm etmiştir.

Nürnberg Mahkemesi'nin kurulmasından bir yıl sonra, Pasifik Savaş alanında işlenen suçları yargılamak için, Müttefik Devletler Başkomutanı General Douglas McArthur tarafından 19.01.1946 tarihinde ikinci uluslararası mahkeme olan Uzakdoğu İçin Uluslararası Askeri Ceza Mahkemesi kurulmuştur. Bu mahkemede, 11 farklı ülkeden, 11 yargıç ve 12 savcı görev almıştır. ABD, Fransa, Birleşik Krallık ve SSCB'nin yanı sıra Avustralya, Yeni Zelanda, Hindistan, Çin, Hollanda ve Filipinler'den hâkim ve savcılarda görev almıştır.⁵⁶ Uzakdoğu İçin Uluslararası Askeri Ceza Mahkemesi de Nürnberg Mahkemesinde olduğu gibi 3 ayrı suç yetkisine sahipti. 5.maddede yer alan yetkiler; barışa karşı suçlar, savaş suçları ve insanlığa karşı suçlardır. Bu mahkeme 25 Japon vatandaşını yargılamış ve hepsini mahkûm etmiştir.

---

⁵⁴Muhammed Uzun, Nürnberg Uluslararası Askeri Ceza Mahkemeleri, *Siyasi Akademi*, Nisan 2016, <http://siyasiakademi.com/nurnberg-uluslararasi-askeri-ceza-mahkemeleri/>, (Erişim Tarihi:20.11.2017).

⁵⁵ Şen, s.171.

⁵⁶ Zehra Cansu Orhan, Tokyo Uzakdoğu Uluslararası Askeri Ceza Mahkemesi Üzerine Bir İnceleme, *Uluslararası Hukuk Bülteni*, <http://www.uhdigm.adalet.gov.tr/bultenler/Bulten1/files/assets/basic-html/page18.html>, (Erişim Tarihi:30.11.2017).

Nürnberg ve Tokyo Mahkemesi, suçları kovuşturmak için kurulmuş *ad hoc* ve olağanüstü mahkemelerdir. Özel olmaları, yalnızca belirli suç tiplerini yargılama yetkisine sahip olmalarından, olağanüstü olmaları ise, yetkilerine girdiği açıklanan fiillerin gerçekleşmesinden sonra (*ex post facto*) kurulmuş olmalarından kaynaklanmaktadır.⁵⁷ Başka bir deyişle, II. Dünya Savaşı öncesi ve sırasında, söz konusu fiiller işlenmiş; bu fiillerin işlenmesi ve savaşın sona ermesinden sonra, bu suç fiilleri için söz konusu mahkemeler kurulmuştur.⁵⁸ Askeri nitelikte olan bu mahkemeler, yalnızca mağlup olan devletlerin savaşla bağlantılı suçlarını yargılamak için kurulmuştur.⁵⁹

2.1.2. Eski Yugoslavya Uluslararası Ceza Mahkemesi

Sosyalist Federal Yugoslavya Cumhuriyeti; 1991 yılı başlarına kadar Sırbistan, Hırvatistan, Slovenya, Bosna-Hersek, Makedonya ve Karadağ olmak üzere 6 cumhuriyet ile Kosova ve Voyvodina özerk eyaletlerinden oluşan çok uluslu bir devlettir. Yugoslavya, 1945 yılında Josip Broz Tito tarafından kurulmuştur. 1946 Anayasasıyla uluslara kendi haklarını tayin etme hakkı verilmiş ama farklı milletlerin, etnik grupların, dinlerin ve kültürlerin olması, dış ülkelerinde etkisiyle Yugoslavya topraklarında çatışmaların ve anlaşmazlıkların yaşanmasına neden olmuştur. 1991 yılında Hırvatistan, Sırp Cumhuriyeti, Makedonya ve Slovenya; 1992 yılında Hersek – Bosna Hırvat Cumhuriyeti, Bosna – Hersek Cumhuriyeti, Sırp Cumhuriyeti ve Sırbistan – Karadağ; 2008 yılında ise Kosova bağımsızlığını ilan etmiştir. 6 Nisan 1992 de Avrupa Topluluğu (AT) Bakanlar Konseyi Bosna-Hersek'i tanıdığını bildirmiştir.

Bosna-Hersek'in çoğunluğu Sırp nüfusundan oluşmaktaydı ve Sırlar Yugoslavya'dan ayrılmak istemiyorlardı. Sırların bu isteği çatışmaların başlamasına sebep olmuştur.⁶⁰ Bosna-Hersek bölgesinin %43'ünü Bosnalı Müslümanlar, %33'ünü Bosnalı Sırlar, %17'sini Bosnalı Hırvatlar ve %7'sini

⁵⁷ Tezcan, Erdem, Önok, s.289.

⁵⁸ Prof. Dr. Enver Bozkurt, Uluslararası Ceza Mahkemesinin Ulus-Devlet Egemenliğine Etkisi Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi, Konya 2010, s15.

⁵⁹ Tezcan, Erdem, Önok, s.289.

⁶⁰ Abdi Sağlam, Uluslararası Yargılama Faaliyetleri Bağlamında Eski Yugoslavya Uluslararası Ceza Mahkemesinin Değerlendirilmesi, TAAD, Sayı:20 (Ocak 2015) s.575.

diğer etnik gruplar oluşturmakta idi. Bosna-Hersekli Sırp ların, Sırbistan destekli başlattıkları iç savaş, bölgede tarihin en trajik olaylarının yaşanmasına sebep olmuştur.⁶¹ Bu olaylar sonucunda Bosna-Hersek'in başkenti Saraybosna'da, Nisan 1992 yılından 1993 yılının başına kadar yaşanan çatışmalarda 8 bin kişi yaşamını yitirmiş, 14 bin kişi ağır olmak üzere 50 bini yaralanmıştır. Çatışmaların sonlanmamış olması ve barışçıl diyalogların çözüm vermemesi üzerine Bosna – Hersek, 20 Mart 1993 yılında Uluslararası Adalet Divanında Yugoslavya'ya karşı dava açmıştır.⁶²

İç savaş sırasında gerçekleşen ağır insan hakları ihlalleri dünya kamuoyunda büyük tepki almıştır. Buna istinaden BM Güvenlik Konseyi, ihlallerin faillerini yargılamak, savaşın önüne geçmek ve barışı sağlamak için birtakım kararlar alma amacıyla uluslararası bir mahkemenin kurulmasını kararlaştırmıştır. Alınan kararları aşağıdaki gibi sıralayacak olursak:⁶³

713 sayılı karar (1991) ile, uyuşmazlığın devamının dünya barışını ve uluslararası güvenlik için bir tehdit olduğu ilan edilmiştir;

764 sayılı karar (1992) ile, uluslararası hukuk kurallarını ihlal edenlerin bireysel sorumlulukları olduğu belirtilerek, ihlallerin soruşturulması için bir komisyon kurulması kararlaştırılmıştır;

771 sayılı karar (1992) ile, Eski Yugoslavya'da gerçekleşen ihlallerin, BM'e rapor edilmesi gerektiği kararı alınmıştır;

780 sayılı karar (1993) ile, Cenevre Sözleşmeleri ve uluslararası insancıl hukukun ağır ihlallerini araştırmak ve sorgulamak için Uzmanlar Komisyonu kurulmuştur;

808 sayılı karar (1993) ile, Güvenlik Konseyi, Eski Yugoslavya'da 1991'den beri işlenen ağır insancıl hukuk ihlallerini kovuşturmak üzere bir uluslararası ceza mahkemesi kurulmasına karar verilmiştir.

---

⁶¹Fatih Halil Kaplan, Ruanda Ve Eski Yugoslavya Uluslararası Ceza Mahkemeleri Kararlarında Soykırım Suçu, *Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi*,2015, s.110.

⁶²Hayati Ünlü, *Uluslararası İlişkilerde Adalet Kavramı ve Uluslararası Adalet Mekanizmaları*, Yüksek Lisans Tezi,Selçuk Üniversitesi Konya 2011, s. 97.

⁶³ Karar metinleri için: UN Quarterly, United Nations Security Council, S/RES/713, 764, 771, 780, 808, 827, <http://www.un.org/en/sc/>.

827 sayılı ve 25.5.1993 tarihli karar ile Uluslararası Ceza Mahkemesinin Statüsü kabul edilip, mahkeme fiilen kurulmuştur.⁶⁴

BM şartı 7.bölümü gereğince, çatışmaların yayılmasını ve ortamda oluşan güvensizliği engellemek ve yeni bir savaş ortamının önüne geçmek amacı ile kurulan EYUCM, Nürnberg ve Tokyo Mahkemeleri gibi askeri değil sivil bir mahkemedir.

Güvenlik Konseyi'nin 25 Mayıs 1993 Tarihli ve S/RES/827 Sayılı Kararının eki olarak kabul edilen Eski Yugoslavya ile ilgili olarak kurulan Uluslararası Ceza Mahkemesi Statüsünün başlangıcında, "Eski Yugoslavya topraklarında, 1991'den itibaren işlenen uluslararası hukukun ciddi şekilde ihlallerinden sorumlu olan kişilerin yargılanması amacıyla, BM Şartı'nın VII. bölümüne dayanılarak Güvenlik Konseyi (GK) tarafından kurulan Uluslararası Mahkeme."⁶⁵ sözlerine yer verilmiştir. Gerek Statü'de yer alan bu ifadeler, gerekse GK'nin daha önce açıklanan kararları göz önüne alındığında, Eski Yugoslavya ile ilgili olarak kurulan UCM 'nin yasal dayanağını, BM Şartı'nın VII. bölümünün oluşturduğu görülmektedir.⁶⁶

827 Sayılı kararın eki olarak kabul edilen Eski Yugoslavya Milletlerarası Ceza Mahkemesinin Statüsüne göre, 1991 yılından itibaren eski Yugoslavya topraklarında işlenen ve mahkemenin soruşturacağı suçlar dört gruba ayrılmıştır. Bunlar, 1949 Cenevre Sözleşmelerinin ağır ihlâli; savaşta uyulması gerekli olan kuralların ihlâli, soykırım ve insanlığa karşı suçlardır. Bu suçları kovuşturma yetkisi ve bireysel cezai sorumluluk, Nürnberg Mahkemesi ilkelerine dayanmaktadır.⁶⁷ Mahkeme bu dört suç unsurunu yargılamaya yetkilidir. Mahkeme, yer yönünden, eski Yugoslavya Sosyalist Federal Cumhuriyeti'nin topraklarında gerçekleşen suç ve fiilleri yargılama yetkisine sahiptir.⁶⁸ EYUCM

---

⁶⁴ Tezcan, Erdem, Önok, s.303

⁶⁵Eski Yugoslavya Uluslararası Ceza Mahkemesi detay maddeleri için : http://www.icty.org/x/file/Legal%20Library/Statute/statute_sept09_en.pdf, (Erişim Tarihi: 30.11.2017)

⁶⁶ Tevik Odman, Eski Yugoslavya ile İlgili Uluslararası Ceza Mahkemesinin Kuruluşu Ve Yasal Dayanağı, *AÜHF Dergisi*, Ankara ,1996, C. 45, S. 1-4, s. 143.

⁶⁷Elif Uzun, Milletlerarası Ceza Mahkemesi Düşüncesinin Tarihsel Gelişimi ve Roma Statüsü, *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 2003/2, s. 30.

⁶⁸ EYUCM statüsü md.8.

Statüsünün 2 ile 5. maddeleri gereğince, bu suçları planlayan, hazırlayan, kışkırtan, emreden, işleyen ya da planlanmasına, hazırlanmasına, gerçekleştirilmesine yardım eden veya bu suçlara teşvik eden ilgili suç işleyenler bireysel olarak sorumludurlar.⁶⁹ Mahkemede, sadece tüzel kişiler yargılanabilmektedir. Failin, devlet ya da hükümet başkanı olması mahkeme önünde yargılanmasına engel değildir ve suçlanan bireyin görevi, konumu bireysel sorumluluktan kurtaramadığı gibi cezasını da azaltmayacaktır.⁷⁰ Astı tarafından işlenen fiilleri üst biliyorsa ya da bilmek için nedeni varsa astın bu fiilleri işlemesinden, fiilleri önlemek ya da faileri cezalandırmak için gerekli önlemleri almamışsa üst de bireysel olarak yapılan eylemlerde sorumlu tutulacaktır.⁷¹ Suçlanan kişinin mevki ve makamı önemli olmayacak, bildiği halde önlem almaması durumunda yargılanmaktan kaçamayacaktır. Mahkeme Statüsüne göre, aynı konularda ulusal mahkemelerin de yetkili olabilmesi için belli bir davayla ilgili olarak hem ulusal bir mahkemenin hem de Uluslararası Mahkemenin kendini yetkili bulması durumunda Uluslararası Mahkemenin yetkisinin üstünlüğü kabul edilir ve ulusal mahkemenin davayı bitirerek bütün bilgi ve belgeleri Uluslararası Mahkemeye iletilir.⁷² EYUCM Statüsünün 10/1 maddesine göre EYUCM tarafından yargılanan biri aynı suçtan dolayı tekrar yargılanamayacaktır.⁷³

EYUCM tarafından bağlanan ilk soykırım davası Goran Jelisic davasıdır. 32 maddeden oluşan davada; soykırım, insan öldürme, insanlığa karşı suçlar bakımından ihlal gerekçeleri bulunmaktaydı. Goran Jelisic, soykırım suçu hariç diğer 31 maddeden suçlu bulunmuştur.⁷⁴

EYUCM, eski Yugoslavya'da işlenen suçlara son vermek, milletler arasında çıkan kaosu durdurmak, adalet ve düzeni sağlamak için kurulan bir mahkemedir. Bu yüzden uluslararası insancıl hukuk ihlallerinin yargılandığı bir

---

⁶⁹ Arda Özkan, *Eski Yugoslavya Uluslararası Ceza Mahkemesi ve Uygulamaları*, Kocaeli Üniversitesi, 29 Nisan 2014, s.240.

⁷⁰EYUCM statüsü m.7/2

⁷¹EYUCM statüsü m.7/3

⁷² Prof. Dr. Hüseyin Pazarcı, Bosna-Hersek Sorununda Uluslararası Yargının Rolü, *AÜSBF Dergisi*, C.5, No:1-4, 1996 s.388.

⁷³ Sağlam, s.582.

⁷⁴ Şen, s.179.

sistemin olduğunun kanıtı olması açısından önemli bir yer tutmaktadır. EYUCM’nde birçok Sırp savaş suçlusu yargılanmıştır. Mahkemenin birçok kararına göre, Bosna-Hersek’teki Sırp’ların etnik temizliği dahi soykırım suçu olarak değerlendirilmemiş, insanlığa karşı suç ya da savaş suçu olarak belirtilmiştir.⁷⁵

2.1.3. Ruanda için Uluslararası Ceza Mahkemesi

Ruanda Uluslararası Ceza Mahkemesi, Ruanda’da çıkan iç çatışmalardan sonra 1994’te kurulan uluslararası düzeyde bir mahkemedir. Ruanda, Belçika’nın sömürsü altında olan bir ülkedir. Ülkede iki ayrı etnik grup olan Tutsi ve Hutular arasında Belçika tarafından görünüşe ve ekonomiye dayalı iki kutuplu etnik yapı tanımlanması yapılmış ve bu durum Ruanda halkını iç savaşa götürmüştür.⁷⁶ 1994 yılının nisan ve haziran ayları arasında, tahmini yüz gün içerisinde Ruanda’daki Hutular, toplam ülke nüfusunun %14’lük azınlığını oluşturan Tutsilere karşı sistematik ve planlı öldürme eylemlerini başlatmıştır. 500.000-1 milyon arasında kişi öldürülmüş ve kaybolmuştur.⁷⁷

Önce Almanya’nın daha sonra Belçika’nın sömürgesi altında olan, monarşi devlet sistemine sahip olan bir ülkedir. Tutsi soylular sınıfı tarafından seçilen kişiler, ülkeyi yönetme yetkisine sahiptirler. Alman ve Belçika yönetimi Tutsi’leri üstün tutarak ülkede ki gruplar arasında ayırım yapmışlardır.

1930 yılının başında, Belçika otoriteleri Ruanda halkını üç etnik gruba ayırana kadar Hutular ve Tutsiler arasında etnik bir ayırım mevcut değildi. Bu ayrıştırma ile birlikte Ruanda’da yaşayan herkes etnik kimliğini gösteren kimlik kartlarını taşıma mecburiyetinde bırakılmış olup, Ruanda bağımsızlığını kazanana kadar bu uygulama devam etmiştir.⁷⁸ Avrupalı sömürgecilerin ardından Katolik Kilisede Monarka ve Tutsi halklarına ayrıcalık tanımıştır. Tutsi yöneticileri ülkenin bağımsızlığını savunmaya başlayınca kilise ve Belçika yönetimi

---

⁷⁵ Şen, s.179.

⁷⁶ Şen, s.180.

⁷⁷ Ebru Çoban Öztürk, Uzlaşma Süreçleri ve Uluslararası Mahkemenin Sonlandırılması Üzerine Bir Değerlendirme, *Uluslararası İlişkiler Akademik Dergi*, Ankara ,2016 Cilt 12, Sayı 48 s.38.

⁷⁸ Bu uygulama, ülkede yaşanan katliamlardan sonra kaldırılmıştır.

politikasını değiştirerek Hutulara destek vermeye başlamış, Hutuları eğitim ve iş pozisyonlarında önemli mevkilere getirmek için çalışmalar başlatmıştır. Bağımsızlık vaat eden Tutsiler, nüfus çoğunluğunun Hutulardan oluştuğunu ve iktidarı Hutuların alacağını anlayınca, çatışmalar kaçınılmaz oldu.

1957 yılında etnik temellere dayalı ilk siyasi partiler kurulmaya başlandı ve bu süreci takip eden 1959 yılında ilk siyasi huzursuzluk ülkede ortaya çıkmıştır. 6 Nisan 1994 yılında Ruanda ve Burundi'nin devlet başkanlarının bir uçak kazasında öldürölmesiyle, Hutu ve Tutsiler arasında çatışmalar soykırıma dönüşmeye başlamıştır. 1994 yılının nisan ve haziran ayları arasında yaşanan çatışma sonrasında, Güvenlik Konseyi tarafından olayların incelenmesi için uzmanlar görevlendirilmiştir. Uzmanlar, Ruanda'da sistematik bir soykırımın yapıldığı ve insancıl hukukun ağır bir şekilde ihlál edildiğini rapor etmişlerdir. Bu rapor neticesinde, 16 Kasım 1994 tarihli 955 Sayılı Güvenlik Konseyi kararı ile RUCM'nin kurulmasına karar verilmiştir. Mahkemenin kurulmasının yasal dayanağı, Yugoslavya Mahkemesi'ndeki gibi, BM şartı'nın VII. Bölümüdür. EYUCM için söylenenler çoğunlukla RUCM içinde geçerlidir. RUCM'un kuruluşunda, EYUCM'den farklı olarak, bu mahkemenin kurulması yönünde Ruanda hükümetinin talebi söz konusu olmuştur.⁷⁹

Mahkemenin kişiler bakımından yetkisi sadece gerçek kişileri kapsamaktadır.⁸⁰ Soykırım, insanlığa karşı suçlar ile Cenevre Sözlęmeleri ve İkinci Ek Protokol'de Ortak Olan Üçüncü Maddenin İhlalleri (*Violations of Article 3 common to the Geneva Conventions and of Additional Protocol II*) başlığında üç uluslararası suç türü için yargı yetkisine sahiptir.⁸¹ Mahkemenin yer bakımından yetkisi Ruanda ülkesi ile Ruanda yurttaşlarının uluslararası insancıl hukukun ağır ihlállelerini işlediği komşu ülkeler olarak belirtilmiştir. Mahkeme zaman bakımından sadece 1 Ocak 1994 – 31 Aralık 1994 tarihleri arasında işlenen

---

⁷⁹ Önok, s.83.

⁸⁰RUCM statüsü madde 5-6.

⁸¹ Uzun, s. 31.

ve Statüde belirtilen suçları yargılamakla yetkili kılınmıştır.⁸² ‘EYUCM de olduğu gibi RUCM’de de yargılanan biri aynı suçtan dolayı tekrar yargılanamayacaktır.⁸³

RUCM Statüsü soykırım suçunu içerik olarak Soykırım Sözleşmesi’nden almıştır.⁸⁴ 1997 yılından itibaren soykırım suçu şüphelisi kişiler tutuklanmaya başlanmış ve ilk soykırım hükmü Akayesu davasında verilmiştir.⁸⁵ Bu dava ile tarihte ilk defa bir devlet başkanı soykırım suçundan yargılanmış ve mahkûm edilmiştir. 4 Eylül 1998 tarihinde ise Ruanda’nın eski Başbakanı Jean Kambando, Mahkemede suçluluk açıklamasında bulunmuş ve soykırım suçundan ömür boyu hapse mahkûm edilmiştir.⁸⁶

2.1.4. Uluslararası Ceza Mahkemesi

Ruanda ve Eski Yugoslavya’da gerçekleşen olaylar sonrasında insanlığa karşı suçlar, soykırım ve savaş suçlarını yargılamak için kalıcı uluslararası bir mahkeme kurulmasına karar verilmiştir. 18 Temmuz 1998 tarihinde Roma’da toplanan BM Konferansının sonunda daimî, bağımsız bir yargı organı olarak UCM’ni kuran Roma Statüsü imzalanmıştır.⁸⁷ 1 Temmuz 2002 yılında mahkemenin kuruluşu tamamlanmıştır. Uluslararası toplum düzenini sarsan uluslararası suçların cezasız kalmaması ve sorumluların yargılanması için gerekli düzenlemelerin yapılması mahkemenin kurulma amacını taşımaktadır.

Statü uyarınca mahkeme, dört suçtan dolayı kovuşturma yetkisine sahiptir. (md.5). Bunlar soykırım (md.6), insanlığa karşı suçlar (md.7), savaş suçları (md.8), ve saldırı suçudur. Statü’de soykırım suçu düzenlenirken Soykırım Sözleşmesinde düzenlemede bir değişiklik yapılmaksızın bu haliyle aynen düzenlenmiştir.⁸⁸ Madde 11’e göre, statünün yürürlüğe girmesinden sonra işlenen

⁸²RUCM statüsü madde 1.-7.

⁸³RUCM statüsü madde 9.

⁸⁴Ruanda için Uluslararası Ceza Mahkemesi statüsünde soykırım tanımı, Soykırım Sözleşmesinden alınmıştır. Statü maddeleri: http://www.icls.de/dokumente/ictr_statute.pdf. (Erişim Tarihi 02.12.2017).

⁸⁵ Akayesu davası özeti için : <http://www.internationalcrimesdatabase.org/Case/50/Akayesu/>. (Erişim Tarihi: 02.12.2017).

⁸⁶ Şen, s.185.

⁸⁷ Şen s.185.

⁸⁸Halil Murat Berberer, *Soykırım Suçu*, Yüksek Lisans Tezi, T.C. Çağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana, 2007, s. 81.

suçlar yargı yetkisine tabii olacaktır. Mahkeme gerçek kişiler üzerinden yetkiye sahiptir. Devlet başkanları dahil hiç kimseye ayrıcalık tanınmayacaktır.⁸⁹ Mahkeme, başkan ve dört yargıçtan oluşan İstinaf Bölümü, en az altı yargıçtan oluşan Birinci Derece Dairesi ve yine en az altı yargıçtan oluşan Hazırlık Dairesinden oluşacak şekilde kurulmuştur.⁹⁰

1 Temmuz 2002 yılında faaliyete geçen UCM'nde Demokratik Kongo Cumhuriyeti Hükümeti'nin mahkemeye başvurusuyla Mayıs 2004'de Demokratik Kongo Cumhuriyeti ile ilgili, Uganda Hükümeti'nin başvurusuyla Temmuz 2004'de Uganda ile ilgili, BM Güvenlik Konseyi'nin başvurusuyla Haziran 2005'de Sudan ve Darfur ile ilgili, Orta Afrika Cumhuriyeti Hükümeti'nin başvurusuyla Mayıs 2007'de Orta Afrika Cumhuriyeti ile ilgili soruşturmalar başlatılmıştır. Açılan soruşturmaların sonucunda Sudan Devlet Başkanı olan Omer El-Beşir hakkında, savaş suçu ve insanlığa karşı suçları işlediği iddiasıyla yargılanmış olup tutuklama kararı çıkartılmıştır.⁹¹

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ÜLKE ÖRNEKLERİ ÜZERİNDEN SOYKIRIM TARTIŞMASI

3.1. SOYKIRIM SUÇU: HOLOKOST, RUANDA VE DARFUR ÖRNEĞİ

II. Dünya savaşı sonrası tarihin hem ulusal hem uluslararası sistemde insanlık suçlarının işlendiği en karanlık dönem oldu. Hukuksal düzenlemeler ve sistemler önemsenmeyip insan hakları ve uluslararası anlaşmalar ihlal edildi. Sivillere yönelik kötü muamele, yargısız infaz, yakıp yıkma faaliyetlerinde bulunularak savaş suçu işlenmiş olup, ırk, dil, din, görünüş, düşünceye dayalı cinayet, şiddet ve katliamlar gibi insanlık dışı eylemler sonucunda ağır insanlık suçları işlendi. II. Dünya savaşı sonucunda 50.000.000 ile 80.000.000 arasında kişinin öldüğü tahmin edilmektedir. Ölen insanların %48'i sivillerden oluşmaktaydı. Savaşın şehir içinde olması, atom bombasının kullanılması, hava

⁸⁹Roma Statüsü madde. 98

⁹⁰Berberer, s.83.

⁹¹Arzu Beşiri, Soykırımı ve Soykırımı İlişkin Mekanizmalar, *TBB Dergisi* 2013,S 108, s.202.

saldırıların yapılması, hastalıkların olması, Nazi iktidarının Yahudi halkına katliam yapması sivil ölü sayısının fazla olmasına neden olmuştur.

Toplu katliamlar sadece dünya savaşları sırasında gerçekleşmedi. Siyasi ve ekonomik nedenlerden dolayı dünya tarihinde birçok katliam ve soykırım yaşandı. Doğal kaynaklarının sömürüldüğü, insanların köleleştirildiği ve etnik çatışmaların yoğun yaşandığı Afrika ülkeleri bu sorunlarla yüzyıllardan beri mücadele etmektedir. Ruanda ve Darfur'da uzun yıllardır devam eden sömürgecilik ve ırk ayrımı çatışmalarının sonucunda binlerce insan feci şekilde kitlesel saldırılar sonucunda hayatlarını kaybetmişlerdir.

3.1.1 Hitlerin Yükselişi ve Nazilerin İktidara Gelişi

I. Dünya Savaşından Almanya'nın yenik çıkması, 1930 yılında ortaya çıkan ekonomik buhran, buna paralel olarak artan işsizlik sorunu Alman halkını huzursuz etti ve halkın mevcut yönetime karşı tepkisine neden oldu. 1919 yılında kurulan Alman İşçi Partisine (DAP) Adolf Hitler liderlik etti ve DAP 1921 yılında Adolf Hitler tarafından Nasyonal Sosyalist Alman İşçi Partisi (NSDAP) olarak değiştirildi. Aynı zamanda 1920'lerle birlikte Alman siyasetine egemen olan Alman Demokrat Partisi (DDP), Alman Halk Partisi (DVP) ve muhafazakâr Alman Milli Halk Partisi (DNVP) yerel otoritelerini yitirerek çöküşe geçtiler. Bu durumdan avantajlı çıkan Hitler, 1933 yılında iktidara gelince yasal tek parti olarak NSDAP'yi ilan etti.⁹² Hitler, ülkenin içinde olduğu ekonomik krizden çok iyi şekilde faydalandı ve ekonomiyi güçlendireceği söylemleriyle Alman halkının desteğini kazandı. Hitler, krizden en ağır biçimde zarar gören kesim olan çiftçiler, işsizler ve orta sınıflar üzerinde siyasi bir strateji geliştirdi.⁹³ Hitler, Dış politikasını üç şekilde tanımlamıştır;

⁹²Cansu Arslan, *Hitler Almanya'sında Sosyal Değişme*, Hacettepe Üniversitesi Sosyoloji Bölümü, Ankara 2013 s.2.

⁹³ Jacques Semelin, *Arındırma ve Yok Etme, Katliam ve Soykırımın Siyasi Kullanımları*, Çev, Melike Işık Durmaz, İletişim Yayınları, İstanbul 2011 s.91.

1. Versay Antlaşmasının kısıtlamaların ve yaptırımlarından kurtulmak,
2. Bir Millet, Bir Devlet ilkesinin gerçekleştirmek,
3. Alman milletine yaşam alanı oluşturmak.⁹⁴

Nazi yönetiminde bireysellik sistemi söz konusu değildi. Ari ırkından oluşan bir toplum kurmak her şeyden önemliydi ve Nazilerin bu politikası tüm kişi ve kurumların üstündeydi. Hitler'in başa geçmesiyle hukuk, siyaset, eğitim, ekonomi Nazi yönetiminin eline geçti. Ülke, demokrasiden tek adam rejimine geçti. Hitler, kanun yapma yetkisini ele geçirdi, yerel yönetimleri yeniden yapılandırdı, siyasi partileri yasakladı ve kendini "Führer -Tek Önder" olarak ilan etti. *Ein Volk , Ein Reich ,Ein Führer* yani Tek Halk, Tek İmparatorluk ve Tek lider Hitler'in temel sloganıydı. Tek halk "Volk" sistemini oluşturmak için tüm kurum ve kuruluşları kendine bağladı, aykırı sesleri susturdu. Nazi düşüncesine, inancına ya da rejimine karşı tehdit oluşturan görüşler sansüre uğratıldı.

Nazi rejiminin kuruluş aşamasından savaş bitinceye kadar yürürlükte olan Weimar Anayasası'ydı ve öngördüğü siyasi rejim, yarı-başkanlıktı. Ama Adolf Hitler hem başkanlığı hem başbakanlığı kendi bünyesinde birleştirerek, Führer olarak ülkeyi yönetti.⁹⁵ İktidar parti dışında yeni siyasi partilerin kurulması yasaklanarak mevcut olan partilerin varlıklarına son verildi. Hükümet başkanı ve devlet başkanı aynı kişiye verilerek ülkede diktatörlük sistemi kuruldu. 30 Ocak 1934 tarihli İmparatorluğun Yeniden Yapılandırılması Hakkında Kanun (*Gesetz über den Neuaufbau des Reiches*) çıkarılarak federe devletlerin devlet olmaları ve bu sistemden kaynaklanan yetkilere son verilerek, birer il statüsüne dönüştürüldü. Üniter devlet sistemine geçilerek, Almanya tarihinde ilk kez federal ve konfederal sistem anlayışından uzaklaşıldı.⁹⁶

Adolf Hitler, halkının Nazi sistemine bağlı kalmasını sağlamak için bireysel özgürlükleri kısıtladı. Günlük yaşamlarında nasıl yaşayacaklarını, hangi

⁹⁴ EBSCO Publishing: eBook Collection (EBSCOhost)- printed on 2/24/2018 2:24 PM via İstanbul Bilgi University, AN: 570910, Polat, Kürşad, Hiperlink (Firm).; Heil Hitler s.28.

⁹⁵Ian Kershaw, *Hitler 1889-1936 Hubris*, Birinci Cilt, İthaki Yayınları , İstanbul 2017 s.402.

⁹⁶ Cafer Tayyar Karadağ, Alman Federalizmin Tarihsel Süreçteki Gelişimi, *Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* – Cilt: 13, Sayı: 2, Haziran 2015 s.129.

haklara sahip olacaklarını belirleyecek hukuki, ekonomik ve siyasi rejimler geliştirdi. Hitler, propagandaların halkın üzerinde büyük etki yarattığı düşüncesine sahipti ve bu yüzden propaganda yapılması için bir bakanlık sistemi oluşturdu. Propaganda bakanlığının başında Dr. Paul Joseph Goebbels bulunuyordu. Halkı aydınlatma ve propaganda bakanı olan Goebbels⁹⁷, Hitlerin sağ kolu ve arkadaşıydı. Temel felsefesi "*öyle bir büyük yalan söyle ki herkes inansın*" üzerine kurulu olan Goebbels'in Büyük Yalan teorisi halkın üzerinde mükemmel bir şekilde işliyordu. Özellikle sermaye desteği ile basın yayın kuruluşlarını kullanarak çok etkin ve sistemli bir propaganda geliştirdi. Goebbels' in teorileri içerisinde yürürlükte olan kanunları kendi isteği ve yararına uygun olarak değiştirmekte vardı. Çünkü toplumda oluşturacağı korku imparatorluğu için herhangi bir engelin karşısına çıkmasını istemiyordu. Bu amaç için polis sayısını ve yetkilerini arttırdı. Ayrıca istihbarat teşkilatını kuvvetlendirerek fişleme ve takip etme yöntemleriyle halkı sindirmeye ve kokutmaya çalıştı.

Üstün bir ırk yaratma amacı taşıyan Hitler, temel ilkesinin, "dış siyasetin yalnızca amaç için araç olduğunu ve asıl amacın ırkın koruması ve gözetilmesi olduğunu" ifade ediyordu.⁹⁸ Kavgam adlı kitabında da milletini en üste taşımanın kutsal bir görev olduğunu şu cümlelerle belirtmiştir, "Bir milletin hayati kuvvetini ve bu kuvveti garanti altına alınan hayat hakkını, günün birinde, Tanrı'nın yardımıyla, yapılması gereken işi başarabilecek yeteneğe sahip bir kimse çıkarsa, bundan daha güzel ve daha kutsal bir rastlantı olamaz."⁹⁹ Hitler'in üstün ırk yaratma hayali ve izlediği politikalar dünyayı büyük bir katliama sürükledi ve milyonlarca kişinin katledilmesine sebep oldu. Alman ırkının üstünlüğünü sağlamanın ona bahşedilmiş bir kutsal görev olduğuna inanmaktaydı. Hitler amacı doğrultusunda komünistleri, muhafazakârları ve Yahudileri, Romanları, engelli ve Slav vatandaşlarını ve eşcinselleri yok etmek için harekete geçti.¹⁰⁰ Hitler, eşcinsellerin aile hayatlarına zarar verdiği, Romanların, Slavların daha aşağı bir ırk ve engellilerinde sağlıksız kişiler olduğu inancına sahipti.

---

⁹⁷Dr. Paul Joseph Goebbels hakkında detaylı bilgi için: <https://www.biography.com/people/joseph-goebbels-9313998>

⁹⁸ Ata Nirun, *Adolf'un Kavgası*, Wizart Entertainment İstanbul, 2014 s.66.

⁹⁹ Kürşad, s.22.

¹⁰⁰ Rober Wilde, *Adolf Hitler Biograpy*, <https://www.thoughtco.com/adolf-hitler-biography-1221627> (Erişim Tarihi: 23.02.2018)

3.1.1.1.Nazi ideası ve Holokost Katliamı

“Saf bir ırk kendi kanını daha aşağı bir topluluğun kanı ile karıştırdığı takdirde, ortaya çıkan melezlik medeniyet getirecek olan milletin felaketi şeklinde tecelli eder”.¹⁰¹ diyen Hitler, Ari ırkının üstünlüğünü savunan politikalarını gerçekleştirmek için yetki yasasına dayanarak belli düzenlemeler yapmıştır. İlk yasalardan biri olan “devlet memurluğu mesleğinin ihyasına dair yasayı” (*Gesetz zur Wiederherstellung des Berufsbeamtentums*) Nisan 1933 yılında kabul etmiştir. Bu yasayla beraber ari ırkına ait olmayan memurlar emekli edilmeye zorlandı.¹⁰²

Nazi ideolojisine göre, Yahudi anne babadan veya büyük anne babadan gelenler ari olarak sayılmaz. Nazi sistemi ırk tanımını yapmak için ailenin geçmişini inceliyordu. Kişinin ailesinde üç ya da dört kuşak öncesi Yahudi ebeveyni varsa, kişi kanunen Yahudi sayılmaktaydı.¹⁰³ Eğer bir devlet memuru 1 Ağustos 1914 tarihinde memur olmamışsa, kendisinin aryan kökenli veya dünya savaşında gazi, oğul veya babadan birinin şehit olduğunu ispatlamak zorundadır. İspat, belgenin (ailenin evlilik-doğum veya askerlik belgeleri) ibrazı ile yapılır.¹⁰⁴ Kısaca, sebebi ne olursa olsun Yahudi ırkıyla temasta olan kişi “ari” sayılmazdı.

Ari ırk oluşturmak adına Nazi sistemin yaptığı diğer düzenlemelerden biri de Nürnberg yasaları oldu. Nürnberg yasaları bir ırk tasa yasasıydı. Temel amaçları Yahudileri tam anlamıyla Alman toplumundan yok etmektir. Nürnberg yasaları üç tip yasadan oluşmaktaydı. *Alman Kanının ve Onur'unun Korunması Yasası*, *İmparatorluk/Reich Vatandaşlığı Yasası* ve *İmparatorluk /Reich/ Bayrak Yasası*. Bu yasalar kapsamında Yahudiler Alman vatandaşlığından tamamen çıkartıldı ve temel vatandaşlık hakları ellerinden alındı. Ayrıca ırkça katıksız ve safkan bir toplum oluşturulmak istenildiği için Yahudilerin Alman kanından olan kişilerle evlenmesi de yasaklandı.

---

¹⁰¹Nirun, s.67.

¹⁰² Ahmet Asker, *Nazi Irk Tasnifinde Türkler ve Ortadoğu Halkları, Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, XII/25, 2012, s.82.

¹⁰³ Daniel Krosiak, *Nuremberg Laws, Legal Arguments and Legal Principles as Sources of Law*, University of Trnava, Slovakia, 2015, p.185.

¹⁰⁴ Asker s.82.

Nazi sistemine göre ideal Alman ari ırkı sarışın, mavi gözlü, uzun boylu ve sağlıklı kişilerden oluşan bir millettir. Zihinsel ve fiziksel olarak engelliler, hasta ve yaşlı bireyler Nazi sistemine göre yararsız ve saf ari ırkı yaratma teorisi için büyük tehdit unsurlarıydı. T4 (*Tiergartenstrasse 4*) ötenazi programı kapsamında 70.000 hasta kişi öldürüldü.¹⁰⁵ Kalıtsal rahatsızlığı olan anne ve babaların da toplumdan steril edilmesi gerektiğini, çünkü kalıtsal hastalıkların çocuklara da geçeceğini düşünüyordu.¹⁰⁶ Çoğu küçük çocuk ve engelli bebeklerden oluşan insanlara ölümcül dozda ilaç enjekte edilerek, aynı zamanda hastanelerde hastalar ihmal edilerek ve aç bırakılarak öldürüldü. Kurbanların cesetleri krematoryum olarak adlandırılan büyük fırınlarda yakıldı. Nazi iktidarı sırasında kurulan özel olarak katliam için kurulan toplama kampları¹⁰⁷ ve gaz odalarında¹⁰⁸ da binlerce insan öldürüldü.

Hitlerin iktidara geldiği dönemde 500.000 Yahudi vatandaşı Almanya topraklarında yaşamlarını sürdürüyorlardı. Almanya 17 bin Polonyalı Yahudi vatandaşını ülkeden sınır dışı etti. Polonya devleti ise Yahudi vatandaşlarını ülkelerine kabul etmedi. İki ülke arasında kalan insanlar açlıkla, soğukla ve hastalıkla mücadele ediyorlardı. Şiddet eylemlerinden dolayı, 17 yaşında olan Yahudi Herschel Grynszpan'ın ailesi yaşamlarını yitirdi. Grynszpan bu olay neticesinde Paris'teki Alman konsolosluğunu basıp Alman diplomat Ernst vom Rath'ı öldürdü. Propaganda bakanı olan Joseph Goebbels'de gerçekleşen olayların planlı bir şekilde yapıldığını, milletin karşı bir tepki verme durumunda olaylara müdahale etmeyeceklerini belirterek halkı kızdırttı.¹⁰⁹ 9 ve 10 Kasım da süren olaylar sonucunda yüzlerce Yahudi iş yerleri yağmalandı, sinagoglar yakıldı ve

---

¹⁰⁵ Sir Jonathan Sacks, Chief Rabbi, *The Dignity of Difference*, Holocaust Memorial Day 2007: http://hmd.org.uk/sites/default/files/final_2007_theme_paper.pdf, (Erişim Tarihi; 02.03.2018)

¹⁰⁶ Ojjo Pascal, *Why Did Hitler kill Jews?*, Uganda, 2012, https://www.academia.edu/11787894/Why_Did_Hitler_Kill_The_Jews, (Erişim Tarihi; 02.03.2018)

¹⁰⁷ 1933–1945 yılları arasında, Hitler, düşmanlarının hapsedilmeleri ve yok edilmeleri için yaklaşık olarak 200.000 toplama kampı kurulmuştur. Alman Komünistleri, Sosyalistler, Sosyal Demokratlar, Romanlar (Çingeneler), Yehova Şahitleri, eşcinseller ve “asosyal” kişiler bu kamplarda tutuluyordu.

¹⁰⁸ Nazi sistemi zihinsel ve bedensel engelli kişilerin öldürülmesi için ötenazi programı kurmuştu. Bu program kapsamında altı tane gaz odası tesisi kurulmuştur. Saf, kimyasal karbon monoksit gazı kullanıldı. <https://www.ushmm.org/wlc/tr/article.php?ModuleId=10005220>

¹⁰⁹ Alan E. Steinweis, *Kristallnacht 1938*, The Belknap Press of Harvard University Press Cambridge 2009,s.6.

Yahudi erkekleri toplama kamplarına götürüldü. Holokost katliamı¹¹⁰ olarak bilinen bu olay sonucunda Gestapo¹¹¹ şefi Remhard Heydrich, verdiği raporda, 815 dükkânın yağmalandığını, 171 evin ateşe verildiğini, 119 sinagogun yakıldığını, 76 sinagogun da tümüyle tahrip edildiğini ayrıca 20 bin kişinin tutuklandığını ve 36 Yahudi'nin ölü bulunduğunu bildirdi. Holokost katliamı sırasında tam Yahudi kurban sayısını tespit etmek olanaksız olsa da istatistikler toplam sayının 5.830.000'i aştığını gösteriyor. Çoğu makam tarafından kabul edilen yuvarlak rakam ise 6.000.000 kişidir.¹¹² Nazilerin başlattığı bu sistemli katliam, dünyada büyük tepkilere yol açtı. 17 Aralık 1942'de Birleşik Devletler, Büyük Britanya ve Sovyetler Birliği'nin liderleri, Avrupalı Yahudilerin kitlesel cinayetini resmen ifade eden ve sivil halka uygulanan şiddetin sorumlularına dava açılmasını kararlaştırarak Uluslararası Askeri Mahkeme olan Nürnberg Mahkemesini kurdular.

3.1.1.2 Nürnberg Mahkemeleri ve Nazilerin Yargılanması

Nazi sisteminin başlattığı katliama son vermek ve uluslararası hukuk ihlallerini yargılamak için atılan ilk somut adım 1943 tarihli Moskova Deklarasyonudur. ABD (Cordell Hull), İngiltere (Sir Anthony Eden), Sovyetler Birliği (Molotov) ve Fransa'nın imzaladığı bu bildiri; *'katliamlara ve idamlara katılmış olan Nazi Partisi resmi görevlileri ve üyeleri bu iğrenç filleri işledikleri ülkelere yargılanmaları ve özgürleştirilmiş ve hür hükümetlerin yasaları uyarınca cezalandırılmaları için geri gönderilecek....coğrafi olarak tam anlamıyla yerelleştirilemeyen büyük suçlar bakımından büyük suçlular hiçbir önyargı olmaksızın müttefik devletlerin ortak kararıyla cezalandırılacaktır.'*¹¹³ ifade edilerek, savaş suçlarından sorumlu tutulan kişilerin suçların işlendiği ülkelere

---

¹¹⁰Holocaust' (Holokost) sözcüğü (Yunanca 'bütün' anlamına gelen 'holos' ve 'yanık' anlamına gelen 'kaustos' tan) ismini almaktadır. Fiziksel olarak Yahudilerin tasfiyesi anlamına gelir. Detay için ; A. Dark Moses, *In The historiography of the Holocaust* / edited by Dan Stone., New York: Palgrave Macmillan, 2004. pp. 533—551.

¹¹¹ Gestapolar Alman Rejiminde her türlü muhalefeti ortadan kaldırmakla görevli gizli polislerdi. Detay için : George C.Browder, *The Gestapo and the SS Security Service in the Nazi*, New York Oxford University Press, 1996.

¹¹² What is the Holocaust ? <http://www.auschwitz.dk/Docu/Faq.htm>, (Erişim Tarihi: 05.03.2018)

¹¹³ Mehmet Şahin, Nürnberg Mahkemeleri Üzerine İnceleme, Aksaray Üniversitesi İİBF Dergisi, Ocak 2010, Cilt: 2, Sayı: 1 s.51.

Nürnberg mahkemesi, emsal niteliğinde olabilecek kararlara imza atarak, uluslararası hukuk sisteminde önemli yere sahip olmuştur. *Ad-hoc* niteliğinde olan bu mahkeme özel bir mahkemedir ve sadece sınırlı ve belli suçları yargılama yetkisine sahiptir. Yetki alanı ise savaş sırasında ve öncesinde yaşanan suçları insancıl hukuk alanında değerlendirmektir. Wilets'e göre "Nürnberg Mahkemesi Uluslararası Ceza Hukukunda yeni bir dönem başlatmıştır. Öncelikle müttefik devletler savaş suçları için uluslararası hukuktaki kuralları bağlayıcı hale getirerek bireysel sorumluluk ilkelerini oluşturmaya çalışmıştır. İkinci olarak uluslararası barışı bozmada bireysel sorumluluğun getirilmesi sistemin en önemli ilkesidir. Üçüncüsü, farklı hukuk sistemine sahip olan ülkeler tek bir ceza sistemi altında birleşmişlerdir."¹¹⁷

Nürnberg Mahkemesi ilkelerine göre "kanunsuz suç ve ceza olmaz ve geçmişe yönelik kanunlaştırma yoluyla ceza yaratılmaz" ¹¹⁸ Soykırım kavramı o dönem de hukuk literatürüne girmediği için İkinci dünya savaşında Nazilerin gerçekleştirdiği katliam "insanlığa karşı işlenen suç" altında değerlendirilmiştir. Giriş bölümünde de belirtildiği gibi Soykırım kavramı 1948 yılında hukuk literatüründe yerini almış ve mekanizmalar oluşturulmuştur. Ayrıca mahkemeler, şuanda yürürlükte olan; Soykırım Konvansiyonu (1948) İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi (1948), Savaş Suçları ve İnsanığa Karşı Suçların Sınırlandırılması Anlaşmasının Kaldırılması Konvansiyonu (1968) ve Hukuk ve Savaş Halleri Cenevre Konvansiyonunun (1949) hazırlanmasına kaynaklık etmiştir.

Nürnberg Mahkemeleri, insancıl hukuk ve uluslararası insan hakları çerçevesinde önemli yer tutmaktadır. II. Dünya Savaşı'ndan sonra oluşturulan uluslararası sistemlere referans olmuş ve emsal nitelikte olabilecek davalar görüşmüştür. Ve daha sonra gerçekleşen olaylar için kurulan Eski Yugoslavya ve Ruanda Uluslararası Mahkemeleri için içtihatlar oluşturmuştur.

---

¹¹⁷ D. Wilets hukuk profesörüdür. Bu kısım, "Tribunals", Encyclopedia of Forensic and Legal Medicine, FL, USA , Nova Southeastern University, Fort Lauderdale kitabından Mehmet Şahin tarafından alıntılanmıştır.

https://www.academia.edu/5808261/N%C3%BCrberg_Mahkemeleri_%C3%9Czerine_bir_%C4%B0nceleme s.59.

¹¹⁸ Emre Süleyman Zorlu, Uluslararası Ceza Mahkemesinin Kuruluşunda Tarihsel Süreç ve BM Güvenlik Konseyinin Uluslararası Ceza Mahkemesinin İşleyişi Üzerindeki Etkileri, *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt 24, Sayı 2, Yıl 2016 s.121.

3.1.2. Ruanda Sorununun Tarihsel Kökeni

Afrika kıtasının doğusunda bulunan ve denize kıyısı olmayan Ruanda Krallığı 1960'larda Afrika'da başlayan bağımsızlık hareketlerinin akabinde, 1962 yılında bağımsızlığını ilan ederek, monarşi yönetim biçiminden cumhuriyet sistemine geçildi. Ülkenin temel geçim kaynağı, çoğu Afrika ülkesinde olduğu gibi tarım ve hayvancılıktır. Ekilebilir tarım alanlarının az olmasına karşın nüfus fazladır. Dolayısıyla geçinme ve beslenme ülkede temel bir sorundur. Ülkede azınlık olan Tutsiler daha çok hayvancılık ile uğraşırken Hutular ise tarım ile uğraşmaktaydılar. Ekonomik koşullar toplumsal statünün belirlenmesinde önemli etkiye sahiptir. Ülkede, hayvancılıkla uğraşmak daha üstün bir statünün ve zenginliğin belirtisiydi. Dolayısıyla ülke nüfusunun %14 ile 17'lik kısmını¹¹⁹ oluşturan Tutsi'ler sosyal statünün en tepesinde yer almaktaydı. %1'lik kısmı oluşturan Tva (bazı kaynaklarda Two) topluluğu ise ne siyasi ne de ekonomik alanda yer edinememiştir. Nüfusun geri kalanı ise Hutulardan oluşmaktaydı.

Ülke siyasi ve askeri olarak daha çok Tutsi ve Hutu'lardan oluşmaktaydı. Aslında kabileler arasında net bir ayırım yoktu. Aynı dili (*kiryanvanda*) konuşuyorlardı. Örneğin; tarım ile uğraşan bir Hutu'nun hayvan sayısı artınca Tutsi kabilesine geçebilmekteydi. Aynı zamanda kabilelerin kendi içlerinde olduğu gibi diğer kabileler ile de evlilikler olmaktaydı. Fakat Belçika'nın koloni kurmaya başlaması, insanları fiziksel özelliklerine göre sınıflandırılması, kimlik kartları vermeleri toplulukları birbirinden tamamen ayrı ırklar olarak düşünülmesine neden olmuştur.

Afrika kıtasında Ruanda'da ırk milliyetçiliği egemendi.¹²⁰ 1962 yılında resmi olarak bağımsızlık ilan edip seçimlere giden Ruanda'da, Tutsilere yönelik sert yaptırımlarla bilinen Kayıbanda başa geçmiştir. Hutuların başa geçmesi Tutsilere karşı yapılan bir devrim olarak algılanmıştır. İktidarın tekelinde, ırka

---

¹¹⁹ Zorlu, s.16

¹²⁰ Celallettin Yanık, Etnisite, Kimlik ve Milliyetçilik Kavramlarının Sosyolojik Analizi, Kaygı, Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Felsefe Dergisi (2016): 225-237.

dayalı politikaların değişiminden bahsetmek söz konusu değildir.¹²¹ Sadece iktidarda değişiklik olmuş ve Tutsi yerine Hutu yönetimi başlamıştır. 1962–1973 yılları arasındaki yönetimin üst düzey yöneticilerin tamamı Hutulardan oluşmuştur. Bu dönem 1.Cumhuriyet Dönemi olarak adlandırılır. Fakat Kayibanda bağlılığı olduğu Güney Ruanda'da yaşayan Hutuların yanında olmuştur.Bu durum iç çatışmaların yaşanmasında neden olmuştur. Ruanda dışına kaçan ya da sürgün edilen Tutsiler, Ruanda topraklarına saldırılarda bulunmuş ve bunun akabinde de Hutular Tutsi sivilleri öldürmeye başlamıştır.

'O Dönemin yöneticileri ülke dışında yaşayan Tutsilerden çekinmekteydiler çünkü Tutsi mültecilerinin 10 kat daha fazla askeri güce sahip olduğu, Ruanda'ya karşı bir saldırıda bulunacakları ve ülkede yerleşik olan Tutsilerle bir işbirliğine gidecekleri söylemleri mevcuttu. Tutsilerin daha savaşıcı olması ve orduda çok fazla yer almaları bu söylentilerin olasılığını güçlendirmekteydi. Tutsilerin yönetimden uzaklaştırmaları onların güç kullanarak yeniden yönetime geçmek isteyebilecekleri tahmin edilebilir. Söylentiler gerçek olmuş ve mülteci Tutsilerin ordusu Ruanda'ya girmiştir. Hükümet Belçikalıların da yardımıyla saldırıları engellemiştir. Hemen ardından ülke içine yönelerek Tutsi kökenli, ılımlı Hutu ve pan-Afrikanist siyasetçiler yakalanarak idam edilmiştir. Yerel savunma birlikleri oluşturarak, barikatlar kurarak ve radyo yayınlarıyla halkı yönlendirerek çok sayıda Tutsi sivil öldürülmüştür.' (Öztürk,2016: s.71-72)

1970'li yıllarda yukarıda bahsi geçen sorunların yanında başka sorunlarda meydana gelmeye başlamıştır. Ülkenin devlet başkanı olan ve seçimlerle başa geçen Grégoire Kayibanda anayasaya aykırı olduğunu bildiği halde başkanlığı bırakmayı düşünmediğini göstermiştir. Ayrıca ülkenin siyasette kendisine yer bulamayan ve ülkenin kuzey bölgelerinde var olan subayların bir darbe hazırlığı girişiminde olduğu bilinmektedir. Aynı zamanda komşu ülke olan Burundi'de yaşayan, oraya sığınan Tutsiler, kendi yönetimlerine karşı gelen Hutuları öldürmüş ve bu sebepten dolayı ülkede çıkan çatışmalardan kaçan Hutu halkı; Ruanda'ya kaçmış ve Ruanda'da var olan Hutu nüfusun Tutsilere olan öfke ve şiddet eylemlerini arttırmışlardır. Bu olayların akabinde Hutular, Tutsileri sosyal yaşamdan ve çoğu kurum ve kuruluşan çıkarmaya "temizlemeye" başlamıştır.

Daha kırsal bölgelerde yaşayan Tutsilere karşı saldırılar yapılmıştır. Bu şekilde kaos ortamında kutuplaşma, ayrışma daha da körüklenmiştir. Ve beklenen darbe 1973 yılında yapılarak General Juvénal Habyarimana yönetime geçmiştir.

Habyarimana yönetiminde genel bir istikrar ortamı yaratılmıştır. Fakat Tutsi'lere yönelik iyileştirmeler yapılmamış sadece daha önceki yaşantılarına nispeten bazı işleri yapmalarına izin verilmiştir. 1980'lerin sonuna kadar Habyarimana döneminde olumlu yönde ilerlemeler olmuştur. Bunun en önemli nedenleri ülkede ekonominin büyümeye başlaması, en önemli geçim kaynaklarından olan kahve üretiminin artması, diplomatik açılımlar ve hemen akabinde yapılan uluslararası ekonomik destekler.¹²²

1990 yılında ise hala yönetimde olan Habyarimana hükümeti dönemi devam etmektedir. Fakat dünya genelinde yaşanmaya başlanan değişimlerden etkilenen bazı gruplar benzer taleplerde bulunmaya başlamışlardır. Hükümeti eleştirmeye ve demokrasi isteği dile getirilmeye başlanmış; fakat siyasi alanda bir çözüm bulunamamıştır. Bunun üzerine Tutsiler'den oluşan bir birlik kurulmuştur. Paul Kagame önderliğinde olan birliğin adı *Rwandan Patriotic Front* (Ruanda Yurtsever Cephesi)'tur. RPF, Uganda'daki kamplarından çıkarak Ruanda hükümetine karşı silahlı mücadeleye başlamış ve ülke topraklarını işgal etmeye başlamışlardır. RPF'nin toprakları işgal etmeleri ve saldırıları savaş anlamına gelmekteydi.¹²³ Ülkede iç savaş yaklaşık üç yıl sürdü.

3.1.2.1. Çatışmaların Yayılması ve Soykırım Süreci

Ruanda 1994 yılına kadar siyasal düşünce ve ırki farklılıklarından oluşan birçok sorunla ayrılmıştır. Bir tarafta RPF ve asiler diğer tarafta ise Habyarimana taraftarları ile muhalif kısımlar yer almıştır. Tutsilere olan nefret giderek artmış; ülkede katliamlar başlamış, *interhamwe* adı verilen milislerin işlediği cinayetler sonrası tekrar kaos ortamı meydana çıkmıştır.

Soykırım öncesi durumu Öztürk çalışmasında şu şekilde aktarmıştır;

---

¹²² Ebru Öztürk Çoban, Toplumsal Yapılar ve Şiddet: Ruanda Örneği, Ankara Üniversitesi, *Afrika Çalışmaları Dergisi*, Cilt 1 sayı 1, 2011 s.74.

¹²³ Öztürk, 2011, s.74.

'Soykırımın hemen öncesinde ülkede bir iç savaş hali mevcuttur. Buna ek olarak, uluslararası piyasada kahve fiyatları düşmüş, dolayısıyla ülke ekonomisinin fazlasıyla bağlı olduğu bu üründeki dalgalanma Ruanda ekonomisini zora sokmuştur. Ayrıca o yıllarda Uluslararası Para Fonu ve Dünya Bankası da birçok ülkede kemer sıkma politikası uygulamaktadır. 1993'te Burundi'deki seçimle iktidara gelen ilk Hutu devlet başkanı öldürülmüş ve bu durum Tutsilere karşı bir kez daha derin bir tepkiye yol açarak Ruanda'nın iç politikasında etkili olmuştur ve Ruanda'da tam bir güvensizlik ve kaos ortamı vardı ve mevcut gücü kaybetmesi, hükümetin kontrolü sağlayamaması gibi derin bir kriz dönemi geçirmekteydi.' (Öztürk,2016: s.73-74)

1990'ların başında yönetimdeki Hutu kökenli olan Habriyamana dönemi bir iç savaşın ve çok partili sistemin baskısı altındaydı. Yaşanan her iki olay 1994'teki şiddet olaylarının başlama nedeni oldu. Ülkeyi iç savaşa sürükleyen RPF'liler Ekim 1990 yılında Güney Uganda üzerinden Ruanda topraklarına doğru saldırılara başlamıştır.RPF üyeleri, Ruanda'da Tutsi karşıtı hareketlerin olduğu dönemlerde ülkeden sürgün edilen ailelerin çocuklarıydı. Habyarimana, sürgünde olan kişilerin geri getirmeleri için görüşmeler yapılacağını önermiş fakat RPF görüşmeleri beklemeden saldırı eylemlerini başlatmıştır. Hükümet uluslararası askeri desteklerle RPF'yi engellesede, çatışmalar devam etmiştir. 1992 yılında RPF, Ruanda'da ki Tutsilerden destek alarak, Ruanda topraklarının bir kısmını yönetimi altına almıştır. Bu gelişmelerden sonra hükümet ayaklanan tarafla anlaşma yapmak zorunda kalmıştır. Arusha/Tanzanya'da Arusha Barış Mutabakatı imzalanmıştır. Anlaşmanın içeriği ise; ordunun yeniden yapılandırılması, geniş tabanlı bir hükümet sistemi ve BM Barış Gücü'nün ülkeye yerleştirilmesi şeklindedir. Genel olarak bu anlaşma ile yönetimin gücü sınırlanmış, RPF ve destekçilerine bazı haklar tanınmıştır.¹²⁴

Ruanda'da askeri birlik sayılarının arttırılması, sivillere silah kullanımının öğretilmesi Habyarimana'nın partisi olan MRDN (*Mouvement révolutionnaire national pour le développement*)' nin *interahawme* adı verdikleri grupları eğitmesi yavaş yavaş soykırımın ortaya çıkışının göstergesidir. Nisan 1994'e gelindiğinde soykırımdan hemen önce eğitilen bu gruplar ülkenin her tarafına gönderilmiştir. RPF'ye destek verdiği düşünülen kişileri öldürmek üzere planlar yapılmış ve

---

¹²⁴ Öztürk,2011, s.95-96.

bunun için ölüm listeleri oluşturulmuştur. Bu şekilde daha kaotik ve şiddet eylemleri içeren bir sürece giren Ruanda'da Nisan 1994'te barış görüşmelerinden dönen Habyarimana'nın uçağı düşürülmüştür.¹²⁵

Saldırının gerçekleştirilmesinin hemen sonrasında başkent Kigali yollarına barikatlar kurularak ve öldürme eylemleri başlamıştır. Halk öldürme eylemlerine katılmış ve hedefte Tutsiler, ılımlı Hutular ve Belçikalı Birleşmiş Milletler Barış Gücü vardı. Bu durumun üstüne BM ülkeden çekilmeye başlamıştır. Soykırım Nisan 1994'te başlayıp yaklaşık 5 ay sürerek Temmuz 1994'te bitmiştir. Resmi olmayan veriler dâhilinde öldürülenlerin yaklaşık olarak sekiz yüz ile bir milyon arasında olduğu ve öldürülenlerin Tutsiler ve ılımlı Hutular olduğu belirtilmiştir.

3.1.2.2. Ruanda Soykırımına İlişkin Yargulamalar

Ruanda'da yaşanan şiddet sonucunda 1 milyon kişinin hayatını kaybettiği, 150.000 ile 250.000 kadına tecavüz edildiği rapor edilmiştir.¹²⁶ Katliamlardan ve ölümlerden sonra 1994 yılında yeni kurulan hükümetin talebiyle BM bünyesinde Güvenlik Konseyinin 955 sayılı¹²⁷ kararı ile Ruanda'da gerçekleşen hukuk ihlallerini araştırmak ve yargılamak için RUCM kurulmuştur. RUCM'nin diğer bir amaçlarından biride uzlaşmaya vararak ülkede barışçıl bir ortamı sağlamaktır ve mahkeme sadece Ruanda'da gerçekleşen olayları değil aynı zamanda komşu ülkelerde işlenen insanlık, soykırım suçlarını da kapsamına almaktadır.¹²⁸ RUCM, soykırım suçu işleyenleri yargılamak için kurulmuş uluslararası statüde bir mahkemedir. RUCM soykırım kararı veren ayrıca uluslararası ceza hukukunda tecavüzün bir soykırım aracı olduğunu tanımlayan ilk mahkemedir.¹²⁹

---

¹²⁵ Öncel Sencerman, Batılı Kolonyel Güçlerin 1994 Ruanda Soykırımına Etkisi, Güvenlik Stratejileri, S.18, 2009, s.54.

¹²⁶ Report of United Nations, <http://www.un.org/en/preventgenocide/rwanda/education/rwandagenocide.shtml> , (Erişim Tarihi 19.08.2018)

¹²⁷ Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi <http://unscr.com/en/resolutions/955> (Erişim Tarihi 19.08.2018)

¹²⁸ Sencerman, s.68.

¹²⁹ United Nations Mechanism for International Criminal Tribunals <http://unictr.unmict.org/en/tribunal> (Erişim Tarihi 19.08.2018)

Giriş bölümünde belirtildiği gibi RUCM devletleri değil kişileri yargıladığı için Ruanda Devletini yargılamak söz konusu değildi. Olaylar sonucunda mahkemelerde soykırım suçundan dolayı yargılanmayı bekleyen binlerce insan vardı. Ve bu durum mahkemenin yükünü ağırlaştırmaktaydı ve yargılayabileceği kişi sayısı kapasitenin çok üstündeydi.

İlk iddianame 1995 yılında hazırlanmış, ilk duruşma ise 1997 yılında yapılmıştır. Duruşmaların geç başlama sebepleri; uluslararası toplumun sınırlı iş birliği yapması, parasal anlamda eksiklikler, davaları yürütecek kişilerin eksikliği, mahkemenin Ruanda dışında, Tanzanya'nın başkenti Aruşa'da kurulması, soruşturmada tanık olacak kişilerin bir araya getirmedeki zorluklar, delil toplamadaki güçlükler ve suçlulara ulaşmadaki sorunlar olarak belirtilmiştir.¹³⁰ Ceza mahkemeleri bu kadar fazla sayıda kişiyi yargılayamadı ve bu eksikliği gidermek için uluslararası mahkemelerin yanında ulusal mahkemelerinde kurulmasına karar verildi.

Binlerce sanığın ulusal mahkeme sistemine göre yargılanması, adalet ve uzlaşmanın sağlanması için Ruanda hükümeti, 2005 yılında "Gacaca" adlı geleneksel toplum mahkeme sistemini yeniden kurdu. Bu mahkemeler aslında, mülk, miras, kişisel yaralanma, aile ve evlilikteki sorunları içeren medenî uyuşmazlıklar için kurulmuştu.¹³¹ Duruşmalar yerli halkın katılımı ile yürütülmekte, yargıçlar, savunmanlar ve savcılar bu kişilerden seçilmekteydiler. Mahkeme saldırı ve cinayet suçlarında yargılama yetkisine sahip, ölüm cezası kararı verememekte, ömür boyu hapis cezası vermekteydi. Bu yüzden yargılama sürecine hız vermek ve kolaylaştırmak için 1 Ekim 1990 yılından itibaren Soykırım Suçu veya İnsanlığa Karşı Suçları Oluşturan Saldırıların Yargılanmasının Düzenlenmesi Üzerinde Ruanda Temel Yasa Hukuku kabul

---

¹³⁰ Diren Çakmak; Soykırım Suçu :Suçun Gerçekleştiği Ruanda Örneği (1994) ve Suçun Gerçekleşmediği Ermeni Tehciri (1915) <http://www.ayk.gov.tr/wp-content/uploads/2015/01/%C3%87AKMAK-Diren-SOYKIRIM-SU%C3%87U-SU%C3%87UN-GER%C3%87EKLE%C5%9ET%C4%B0%C4%9E%C4%B0-RUANDA-%C3%96RNE%C4%9E%C4%B0-1994-VE-SU%C3%87UN-GER%C3%87EKLE%C5%9EMED%C4%B0%C4%9E%C4%B0-ERMEN%C4%B0-TEHC%C4%B0R%C4%B0-1915.pdf> , (Erişim Tarihi: 19.03.2018) s.514.

¹³¹ Çakmak, s. 514.

edildi.¹³² Bu yasanın amacı 1 Ekim 1990'dan itibaren suçlu olarak belirtilen kişileri Ceza Yasası kapsamında yargılamaktır.¹³³ Sanıklar dört kategoride toplanmıştır;

İlk kategoride; soykırım suçu ve insanlığa karşı suç işleyen liderler, siyasi parti liderleri, katiller, cinsel işkence yapanlar,

İkinci kategoride; Cinayeti planlayan ve ölüme neden olanlar,

Üçüncü kategoride; Saldırıyı gerçekleştirenler,

Dördüncü kategoride; Mülke karşı suç işleyenler.¹³⁴

Mahkemelerde görevlendirilenler, BM'nin yetkili birimleri ve Ruanda hükümetinin görevlilerinden hukuki eğitim almış kişilerden oluşmaktaydı. Yargıçların büyük çoğunluğu Tutsilerden oluştuğu için Hutuların bu mahkemeye karşı ilgisiz kaldıkları belirtilmiştir.¹³⁵ İnsan Hakları İzleme Örgütünün raporuna göre; Gacaca mahkemeleri bazı ailelerin öldürülen akrabalarının cesetlerini bulmada yardımcı olduğu ve on binlerce failin adalete teslim edildiğini belirtmiştir. Ama bunun yanında mahkemenin eksikleri aşağıdaki maddelerce rapor edilmiştir.

Adil yargılanma hakkının ihlali ve sanıkların kendilerini etkili bir şekilde savunabilmelerine ilişkin sınırlamalar: Bu haklar hem Ruanda hukuku hem de uluslararası hukuk tarafından garanti altına alınsa da, Gacaca yasaları, bütün suçlanan kişilerin, Gacaca mahkemeleri önünde adil bir yargılama yapmasını sağlamak için yeterli güvenlik önlemleri koymakta başarısız olmuştur

Adaletin sağlanamadığı iddialarına yol açacak kusurlu kararlar: Gacaca mahkemeleri RPF askerlerini yargılamadılar.

---

¹³² Şen, s.184.

¹³³ Detaylı bilgi için : <http://www.preventgenocide.org/law/domestic/rwanda.htm> , (Erişim Tarihi: 19.08.2018)

¹³⁴ Prevent Genocide International ,<http://www.preventgenocide.org/law/domestic/rwanda.htm> , (Erişim Tarihi: 20.03.2018)

¹³⁵ Mithat Sancar, *Geçmişle Hesaplaşma, Unutma Kültüründen Hatırlama Kültürüne*, İletişim Yayınları, İstanbul 2016, s.56.

Rüşvet ve ciddi usulsüzlük iddiaları (yargıçların yolsuzluk yaptığı iddiası gibi), Yargıçlara devlet ödeneği sağlanması yargıçların rüşvet almasının önünü açtı.

Yargıçlara verilen eğitimin yetersizliği.¹³⁶

Gacaca mahkemeleri istenilen hızda ilerleyemedi. Binlerce kişinin yargılandığı mahkemelerde, iç savaştan yeni çıkmış bir ülkede davaların hemen sonuçlanması pek mümkün değildi.

Ruanda soykırımına ilişkin sonuçlanan ve mahkûmiyet kararı verilen ilk dava Jean – Paul Akayesu davasıdır. 2 Ekim 1998’de sonuçlanan bu davayla ilk defa tarihte biri soykırım suçundan suçlu bulunmuş ve ömür boyu hapis cezasına çarptırılmıştır.

Jean-Paul Akayesu Ruanda Taba adlı kasabanın belediye başkanıydı. Görevindeyken yaptığı eylemlerden dolayı Cenevre Sözleşmesi maddelerini ihlal ettiği gerekçesiyle, insanlığa karşı ve soykırım suçundan dolayı suçlu bulundu. Ayrıca bu karar vasıtasıyla ilk kez uluslararası bir mahkemenin tecavüz ve diğer cinsel şiddet biçimlerinin bir soykırım suçu teşkil edeceğine hükmetti.

Jean Paul Akayesu 1953 yılında Taba isimli bir toplulukta dünyaya gelmiştir.1991 yılında Demokratik Cumhuriyetçi Hareket Partisinin yerel başkanı seçilmesiyle aktif siyasete katıldı.¹³⁷ J.P Akayesu başkanı olduğu topluluğun hukuksal ve toplumsal düzenini sağlamakla görevliydi. Görevi başındayken 2000’den fazla Tutsi öldürüldü. Yüzlerce kişi, özellikle Tutsiler, Taba bölgesinden göç ettirildi, yerlerinden edilen kişilere cinsel şiddet uygulandı, çoğu öldürüldü, yüzlerce kadın tecavüze uğradı. Cinsel şiddete uğrayan kişiler ölümle sonuçlanan fiziksel şiddete maruz kaldılar.¹³⁸ J.P Akayesu bu eylemleri biliyordu

---

¹³⁶ Justice Compromised ; *The Legacy of Rwanda’sCommunity-Based Gacaca Courts* , 2011 <https://www.hrw.org/report/2011/05/31/justice-compromised/legacy-rwandas-community-based-gacaca-courts> , (Erişim Tarihi: 20.08.2018)

¹³⁷ United States Holocaust Memorial Museum Rwanda; The First Conviction for Genocide. <https://encyclopedia.ushmm.org/content/en/article/rwanda-the-first-conviction-for-genocide> , (Erişim Tarihi : 20.08.2018)

¹³⁸ United Nations; International Criminal Tribunal for Rwanda <http://www.un.org/en/preventgenocide/rwanda/pdf/AKAYESU%20-%20JUDGEMENT.pdf> , (Erişim tarihi: 20.08.2018)

ve katliamı önlemek için hiçbir girişimde bulunmadı. Ayrıca halkı kışkırttığı ve cesaretlendirildiği söylenmekteydi.¹³⁹

Akayesu, RUCM madde 2(3)(a)¹⁴⁰ bendince soykırım suçu işlemekten, soykırıma teşvik etmekten yargılandı ve suçlu bulundu. Mahkeme soykırım suçu unsuru olan ‘‘özel kastın-*mens rea*’’ niteliğini saptamıştır.¹⁴¹ Akayesu’nun, soykırım eylemlerinin gerçekleşmesi için kışkırtıcı konuşmalar yapması, başkanı olduğu grubun üyelerine, Tutsi karşıtı söylemlerde bulunması, Tutsilere karşı halkı kışkırtacak propagandalar yapması, grup üyeleri Tutsi kadınlarına cinsel şiddet uygularken ve tecavüz ederken önleyici hiçbir girişimde bulunmaması, özel kastın varlığının açık ispatıdır.¹⁴² RUCM Akayesu kararında, fiilin grup üyesi bir veya daha çok kişiye karşı işlenmesinin gerektiğini yani soykırım suçunun oluşması için bir kişinin bile öldürülmesinin yeterli olduğunu belirtmiştir. RUCM gereğince Akayesu ömür boyu hapis cezasına çarptırılmıştır.

Bunun dışında, 4 Eylül 1998 tarihinde Ruanda’nın eski başkanı Jean Kambanda; Mahkemeye göre soykırım suçu, soykırım yapmak için komplo kurmak, soykırımı doğrudan ve açık bir şekilde kışkırtmak, soykırıma suç ortaklığı yapmak ve insanlığa karşı suç işlemekten suçlu bulunmuş ve ömür boyu hapse mahkum edilmiştir.¹⁴³ RUCM Yargılama Dairesi I, 5 Şubat 1999 Cuma günü, Gisenyi’de Interahamwe lideri olan Ömer Serushago’yu soykırım ve insanlığa karşı işlenen suçlardan on beş yıl hapis cezasına çarptırılmıştır.

¹⁴⁴ Ruanda Uluslararası Ceza Mahkemesinin II. Ağır Ceza Mahkemesi

¹³⁹United States Holocaust Memorial Museum Rwanda; The First Conviction for Genocide. <https://encyclopedia.ushmm.org/content/en/article/rwanda-the-first-conviction-for-genocide> . (Erişim Tarihi : 20.08.2018)

¹⁴⁰ Cenevre Sözleşmesinin 3. Maddesi gereğince ; a) Soykırım, b) Soykırım yapmak için anlaşmak(*conspire*), c) Soykırıma doğrudan ve aleni bir şekilde kışkırtmak(teşvik), d) Soykırıma teşebbüs, e) Soykırıma iştirak(suç ortaklığı) eylemleri işleyenler soykırım suçu kapsamında cezalandırılır.

¹⁴¹ Davanın orijinal metni için: <http://www.un.org/en/preventgenocide/rwanda/pdf/AKAYESU%20-%20APPEAL%20JUDGEMENT.pdf> (Erişim Tarihi:21.08.2018)

¹⁴²Arda Özkan, *Silahlı Çatışmalar Hukukunun Uygulanmasında Ad Hoc Mahkemelerinin Rolü*, Giresun Üniversitesi s. 491.

¹⁴³ International Criminal Court for Rwanda <http://unictr.unmict.org/sites/unictr.org/files/case-documents/ict-97-23/trial-judgements/en/980904.pdf> Erişim Tarihi: 21.08.2018

¹⁴⁴ Davanın detayı için. <http://unictr.unmict.org/sites/unictr.org/files/case-documents/ict-98-39/trial-judgements/en/990215.pdf>

Kayishema ve Ruzindana kararlarında ise sanıkların kontrolü altındaki kasabalarda Tutsilerin acımasızca öldürülmesi, Tutsileri öldüren Hutu savaşçıları araçlarla taşımaları, sanıkların Tutsiler öldürülürken şarkılar söylemeleri özel kast unsurunun varlığını ispatlar durumda olduğundan, 25 yıla mahkûm edilmişlerdir. 6 Aralık 1999'da RUCM Georges Anderson Nderubumwe Rutaganda'yı soykırım suçu, insanlığa karşı ve cinayet suçu işlemekten ömür boyu hapse mahkûm edilmiştir.¹⁴⁵ 2000 yılında Alfred Musema soykırım suçu işlemekten, Laurent Semenza soykırıma katılma suçundan hüküm giymiştir.¹⁴⁶ RUCM Rutaganda ve Musema kararlarında, yiyecek vermeyerek aç bırakma, evden çıkmayı yasaklama, gerekli tıbbi hizmetlerin yeterince yapılmamasından dolayı grubun yok edilmesine yol açacak eylemlerde bulunulması gerekçesiyle sanıklar soykırım suçundan suçlu bulunmuştur. Ruanda'da gerçekleşen soykırım olayları hala incelenmekte ve davalar sürmektedir.

3.1.2.3. Ruanda Soykırımında Birleşmiş Milletlerin Tutumu ve Dünya'dan Yankılar

Arusha Anlaşmaları'nın şartları altında, anlaşmanın şartlarının yerine getirilip getirilmediği noktasında Birleşik Devletler'den barış gücü sağlanması talep edilmiştir. Krizden evvel 2500 birlikten oluşturulan Ruanda Birleşmiş Milletler Yardım Fonu güçlerinin ateşkesi denetime tabi kılması, Kigali şehrinde güvenliğin tesisi, Habyarimana hükümetinin RPF' nin temsilcileri ve iç muhalefet üyeleri ile gücünü paylaşabileceği geçici bir devletin kurulmasına ilişkin diğer hususlarla ilgilenmesi gerekmektedir.

Ruanda soykırımı neticesinde uluslararası arenada ön plana çıkan birçok isim, BM'in ve diğer kurumların olaya karşı olan kayıtsızlıklarına ve hiçbir şey yapılmamasına tepkilerini dile getirmişti. Genel Sekreter Boutros Boutros-Ghali'nin PBS haberlerinin "Cephe Hattı" programında dile getirdiği üzere "Ruanda yenilgisi Yugoslavya'ninkinden 10 kat daha büyüktür. Çünkü Yugoslavya'yla uluslararası toplum alakadar olmuştu, oraya dahil de olmuştu. Bu

---

¹⁴⁵ Dava detayı için:

<http://ictr-archive09.library.cornell.edu/FRENCH/cases/Rutaganda/judgement/1.html>, (Erişim Tarihi: 21.03.2018)

¹⁴⁶ Şen, s.185.

pasif tutumu gidermek için katliamlar yaşandıktan sonra girişimlerde bulunuldu. RPF zaferinden sonra, Ruanda için Birleşmiş Milletler Yardımı Misyonu (*United Nations Assistance Mission for Rwanda-UNAMIR*)güç desteği için harekete geçmişti; keza birlik, tarihteki en büyük insani yardım girişimi olarak Mart 1996'ya kadar da Ruanda'da kalmıştı.” Bir uzmana göre, ‘Bu düşünüldüğünde en kolay biçimde engellenebilecek bir soykırımdı.’ Ancak bölgedeki süper gücün ekonomik ve sosyopolitik çöküşü, BM’in uluslararası arabuluculukta çok daha faal bir rol üstleneceği anlamına geliyordu. Dolayısıyla, BM’in Bosna ve Kosova’daki müdahaleleri, devlet içi ve devletlerarası çelişkiler üzerindeki etkinliğini arttırdı ve misyonlarını genişletti.¹⁴⁷

Doğal kaynak sömürüsü, etnik çatışmalar, hastalıklar, köle ticareti Afrika'nın temel sorunlarını oluşturmaktadır. Bu sorunlar iç savaşlara ve kitle katliamlarına neden olmuştur. Ruanda'da yaşana acının bir örneği Darfur bölgesinde de yaşanmıştır. Darfur'da çıkan iç savaş neticesinde binlerce insan acı bir şekilde hayatını kaybetmiştir.

3.1.3. Darfur Sorunun Arka Planı

Uluslararası bölgesel sorunların arasında, yaşadığı insanlık dramlarıyla öne çıkan Darfur, 2003 yılında büyük bir felaket yaşamıştır. Jeopolitik konumu ve yeraltı kaynaklarından dolayı önemli bir yerde olan Darfur'da çıkan iç çatışmalar sonucunda binlerce insan hayatını kaybetmiştir.

I.Dünya Savaşı'ndan sonra Britanya Krallığının sömürgesi altına giren Sudan 1956 yılında bağımsızlığını ilan etmiştir. Sudan'ın batısında, Çad sınırındaki Kuzey Darfur, Güney Darfur ve Batı Darfur eyaletlerinden oluşan bölgenin tamamına Darfur adı verilmektedir. Yaklaşık 500 bin kilometre kare yüzölçümüne sahip olan Darfur bölgesinin nüfusu altı milyondur. Nüfusu kabileler oluşturmaktadır. Arap olmayan Afrikalı etnik gruplar, Darfur'un orta kısmında yaşayan yerleşik nüfusu oluşturmaktadır. Göçebe ya da yarı göçebe olan gruplar ise çoğunlukla Arap kökenlidirler ve Darfur'un kurak kuzey

---

¹⁴⁷Alan J.Kuperman, Rwanda in Retrospect: A Hard Look at Intervention.” Foreign Affairs. Vol. 79. No. 1. Hein Online. 2000. P. 105.

kesiminde yaşamlarını sürdürmektedirler.¹⁴⁸ Araplar kendi içinde sülalelere ve klanlara, Afrikalılar ise Fur, Masalit ve Zaghawa adlarıyla halklara ayrılmaktadırlar. Araplar göç yoluyla Darfur bölgesine yerleşmiştir.¹⁴⁹ Afrikalı halk, çiftçilik, Arap halkı ise çobanlık yapmakta ve yaşamlarını sürdürmektedirler.¹⁵⁰ Kuzey bölgede yaşayan insanların tamamına yakın bir bölümü İslam inancına sahiptirler. Müslümanların tamamına yakını Sünni ve çoğunluğu Şafii ve Maliki mezheplerine mensuptur Darfur halkının %83'ünün Müslüman, %10'unun yerel dinlere mensup, yaklaşık %7 ise Hıristiyan olduğu kabul edilmektedir. Ülke Arap asıllı Müslümanlar (%50), yerel dinlere mensup ya da Hıristiyan Dinkalar (%11,5), yerel dinlere mensup Bejalar (%6,5), Nubalar (%6), Nubiyeler (%5), Hausalar (%4), Azandeler (%2,7), Beriler (%2,5), Furlar (%2), Fulaniler (%1,5), Masalitler (%1,1), Takaliler (%0,9), Tamalar (%0,5) ve %0,5'ten daha az olmak üzere birçok etnik gruptan oluşmaktadır.¹⁵¹ İslami inanışları gruplar arasında evliliği uygun görmekte ve bu da zamanla etnik olarak ayrı olan etnik grubun kalmayacağı ve ortak bir grubun oluşmaya başlayacağı anlamına gelmektedir.¹⁵²

Darfur'da ortaya çıkan sorunun nedeni etnik unsurlar değil toprak ve meraların paylaşımıdır. Çatışma ve şiddetin temelinde coğrafi koşullar yatmaktadır. Zira, tarım ve hayvancılıkla geçimlerini sağlayan Darfur'un su kaynağı yağmurlardır. Daha çok hayvancılıkla uğraşan ve göçebe hayatı yaşayan Arap kabileler en çok yağış alan Güney Darfur bölgesine yerleşmiştir ve birçok akarsu bu bölgede bulunmaktadır. Arap kabilelerle Arap olmayan Zaghawa'nın yaşadığı 346 bin km karelik olan kuzey Darfur'un kurak olmasından dolayı sorunlar çıkmaktadır. Kuzey Darfur'da yaşayan Arap kabilelerle diğer kabileler hayvanlarını otlatmak için güneye indiklerinde aralarında sürtüşmeler yaşanmaktadır. Verimli ve su olan toprakların paylaşılması konusunda eskiden

---

¹⁴⁸Funda Keskin, Darfur: Koruma Yükümlülüğü ve İnsancıl Müdahale Kavramları Çerçevesinde Bir İnceleme, *Uluslararası İlişkiler Akademik Dergi*, Cilt 6, Sayı 21 (Bahar 2009), s. 68.

¹⁴⁹ Cenap Çakmak, Fadime Gözde Çolak, Gökhan Güneysu, *20. Yüzyılda Soykırım ve Etnik Temizlik*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2014, s.219.

¹⁵⁰Fara Priscilia Gain, Darfur Conflict: Genocide or War Crime? *Tertiary Institute New Zeland*, 2013, s.2.

¹⁵¹Enver Arpa, Sudan ve Darfur Sorunu, *Avrasya Etüdler*, 2011 s. 100.

<http://dergipark.gov.tr/download/article-file/421959> (Erişim Tarihi: 10.08.2018)

¹⁵² Cenap Çakmak, Fadime Gözde Çolak, Gökhan Güneysu, s.219.

beri kabileler arasında çatışmalar çıkmaktadır.¹⁵³ Çölleşme nedeniyle verimli olan topraklarda kuraklaşmaya başlayınca 1970 ve 1980 yıllarında çatışmanın boyutu arttı. Arap olmayan topluluklar hükümete tepki vermeye başladı. Çünkü Arap olmayan topluluklar, hükümetin kaynaklar için mücadele etmediklerini, Arap kabileleri silahlandırdığını iddia ediyorlardı ve bu sorun ülke genelinde siyasi bir krize neden oldu.¹⁵⁴ Bağımsızlığını ilan eden Sudan ülkesi Darfur bölgesi bağlantılı olan üç sorun ile karşı karşıya kaldı.

1)Siyasi partilerin etnik kökenine dayalı yeni ittifaklar ortaya çıktı. Umma Partisi, Batı Sudan'da özellikle Baggara ve Fur gibi diğer Afrika kabileleri arasında halk desteği aldı. Darfur'un yirminci yüzyıl öncesi yöneticileri olan hem Baggara ve Darfurlular'ın torunları (kelimenin tam anlamıyla erkek mirasçıları), Umma Partisi'nin saflarında güçlü pozisyonlara yükseldi.

2) İnsan ve canlı hayvan nüfusunun artışı, ,tekrarlayan kuraklık ve kıtlık, arazi, su noktaları ve otlatma kaynakları gibi doğal kaynaklar üzerindeki rekabet artmış ve su kaynağı olan bölgelere yoğun ilgi olmuştur.¹⁵⁵

3)Bağımsızlık ilan edildiği tarihlerde ülkenin içinde yaşadığı ekonomik krizden dolayı yönetim askeri vesayet altında kalmıştır. 1969 yılında General Cafer en-Numeyrî tarafından bir askeri darbe yapılmış ve 1972 yılında Güney kısım nisbi bir otonomi kazanmıştır. 1976 yılında Sadık el-Mehdî yeni bir darbe girişiminde bulunmuş ama başarılı olamamıştır. Bu darbe girişiminden sonra Numeyri yönetimi tutumunu sertleştirmiştir. Numeyrî, bu dönemde Müslüman Kardeşler Teşkilatı ile yakın ilişkiler kurmuş ve 1983 yılında şer'i yönetime geçilmiştir. Bu durum Hıristiyan ve animist Güneylilerin tepkisini çekmiş ve yeniden ayaklanmalara sebep olmuştur.¹⁵⁶

1985 yılında başlayan kuraklık, Çad'ta başlayan savaş, Libya'dan yayılan Arap üstünlüğü, çoban kabileler ile çiftçi kabileler arasındaki gerilim Arap olan

---

¹⁵³ Doç.Dr. Mehmet Dalar, Tarihsel Ve Siyasal Boyutuyla Darfur: Çatışma, İnsani Kriz, Uluslararası Müdahale ve Barış Şansı, *Uluslararası Orta Doğu Barış Araştırmaları Merkezi*, Nisan 2013 s.4

¹⁵⁴ Keskin,s. 67-88.

¹⁵⁵ M.A. Mohammed Salih, *Understanding the Conflict in Darfur*, Centre of African Studies University of Copenhagen, 2015 ,s.5.

¹⁵⁶ Arpa, s. 101.

kesim ile Arap olmayan kesim arasında çatışmalara sebep olmuştur.¹⁵⁷ Kuraklıktan dolayı güney bölgelere inen çoban Arap kabileler ile, bölgenin güney kısmında yaşayan Fur kabileler arasında sulak ve otlak alanlar yüzünden sürtüşmeler yaşanmış ve zamanla şiddet olayların yaşanmasına neden olmuştur. Arap-Fur savaşı 1987 yılından 1989 yılına kadar devam etmiştir. Ömer Hasan Ahmed El-Beşir ve Hasan El-Turabi tarafından 30 Haziran 1989'de ihtilal yapılmıştır. Sistemi yeniden tesis etmeye çalışan yeni hükümet önce bütün medya organları kontrol altına aldı; ordunun resmî gazetesi dışındaki tüm gazeteleri kapatıldı ve Numeyri, kanunlaştırılan Şeriat hükümlerini sert biçimde uygulamaya devam etti.¹⁵⁸ Ömer Hasan Ahmed El-Beşir, yasama ve yürütmeyi kendi kontrolüne aldı. 1996 yılında tek aday olarak girdiği seçimlerde kurduğu Ulusal Kongre Partisi'nde ülkeyi tek partili sisteme dönüştürdü. 1998 yılında ülkenin dini İslam ve yasamanın kaynağının İslam merkezli olacağını belirten anayasa sistemi kuruldu.¹⁵⁹

Bu gelişmeler sonrasında, Arap olmayan topluluklar, hükümete karşı tepki vermeye başladı. Arap olmayan kabileler hükümetin Arap kabileleri cesaretlendirdiğini, kendilerine karşı kışkırttığını ve onları silahlandığını iddia etmeye başladılar. Hükümet yanlısı gruplar Afrika kabilelerini öldürmeye, yerlerinden etmeye ve yağmalamaya kalkıştılar. Bu durum Darfur'un etnik olarak ayrışmasına ve farklı gruplar arasında çatışmaların çıkmasına sebebiyet vermiştir.¹⁶⁰ Netice olarak, sömürgecilik sisteminin son bulmasıyla yeni bir sistem kurma çalışmaları başarısızlıkla sonuçlanmış ve bölgede yaşayan insanların sorunlarına çözüm getirilememiştir. Bunun nedeni ise, geçmişte sorunları çözen geleneksel çözüm mekanizmalarının yerine yeni sistemlerin kurulamamasıdır. Hukuki, ekonomik ve sosyal yaşamda oturtulamayan sistem, bir milleti yavaş yavaş iç savaşa sokmuş ve insanlık dramının yaşanmasına neden olmuştur. Keyfi

---

¹⁵⁷Julie Flient, *The Other War: Inter-Arab Conflict in Darfur, Small Arms Survey, Geneva, 2010*, s.9 . <http://www.smallarmssurveysudan.org/fileadmin/docs/working-papers/HSBA-WP-22-The-Other-War-Inter-Arab-Conflict-in-Darfur.pdf> (Erişim Tarihi: 16.08.2018)

¹⁵⁸Mürsel Bayram:Sudan'ın Etnopolitik Sorunlarını Besleyen Faktörlerin Tarihsel Bir Analizi , *Uluslararası Tarih ve Sosyal Araştırmalar Dergisi Tarih'in Peşinde* , 2016, s.206.

¹⁵⁹ Figen Tabanlı, *Uluslararası Ceza Yargılamalarına Başlanabilmesinde Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyinin Rolü ve Sudan Örneği*, Afyon Kocatepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi, Uluslararası Hukuk Anabilim Dalı, 2017 s.92.

¹⁶⁰ Keskin, s. 68-69.

uygulamalar, toplumdaki farklı gruplar arasındaki sürtüşme, ekonomik sorunlar yaşanan iç çatışmanın nedenlerindedir.

3.1.3.1. Soykırıma Doğru

Darfur'da, silahlı çatışmalar 21 Temmuz 2001 tarihinde başlamıştır. Öncelikle Fur ve Zaghawa grupları hükümete karşı birlik olarak, hükümetin baskısını protesto etmiş ve Darfur'u savunacaklarına yemin etmişlerdir. 26 Şubat 2003 tarihinde Cebel Merra merkezine bir saldırı düzenlenmiş ve bu saldırıyı Darfur Kurtuluş Ordusunun¹⁶¹ üstlenmesiyle çatışmalar tekrar başlamıştır. 2003 yılında yapılan bir gerilla baskını ile Sudan Devleti çok sayıda uçak, helikopter gibi önemli mühimmatlarını ve askeri personelini kaybetmiştir. Sudan Kurtuluş Ordusu (SLA)¹⁶² ve Adalet Eşitlik Hareketi (JEM)¹⁶³ birleşerek tek bir güç oluşturmuşlardır. Sudan Devleti ordusun aldığı bu yenilgiyle, hükümet ayaklanmacı gruplara karşı isyancı gruplarla baş etmeye çalışmıştır. 'Hükümet güçlerinin yapamadığı görevleri klan ve gruplara devretmek'' Sudan Hükümetinin isyancı gruplara karşı uygulayacağı yöntem olmuştur. Sudan Hükümeti isyancı gruplarla mücadele edecek Arap kökenli gruplara silah temin etmiştir. Hükümetin isyancılarla mücadele edecek gruplara silah yardımı yapması, ülkenin içinde olduğu gerilimi iyice arttırmış ve muhtemel bir iç savaşa kapı açmıştır.

Sudan hükümeti, Sudan Ordusunun büyük kısmının güney kısmında bulunması, ülkenin doğusunda yer alan Heclie-Port Sudan petrol boru hattını tehdit eden Eritre bağlantılı grupların ortaya çıkması ve ordunun Darfur'lulardan

---

¹⁶¹ Darfur Kurtuluş Ordusu ismini daha sonra Sudan Kurtuluş Ordusu olarak değiştirmiştir.

¹⁶² Sudan Kurtuluş Ordusu (Sudan Liberation Army): SLA; Fur, Masalit ve Zaghawa etnisitilerinden oluşmuş isyancı gruplardan biridir. Grubun başında Fur'lardan Abdul Wahid Mohamed bulunmaktaydı. Demokratik ve ademi merkezîyetçi "Yeni Sudan" ı desteklediler ve isyanları esasen hükümet karşıtıydı. Zaghawa'lar ise hükümete karşı değil, Kuzey Darfur'daki rekabetçi Arap milislerine karşı organize olmak istiyorlardı. 2002 yılında gerilimler artmaya başlamıştı ve 2004 yılında Fur bölgesinin önemli yerlerinden biri olan Cebel Merra'ya saldırmışlardır. Detay için ; <http://www.sudantribune.com/spip.php?mot163>, (Erişim Tarihi: 17.03.2018)

¹⁶³ Adalet ve Eşitlik Hareketi (Justice and Equality Movement):JEM ; 2001 yılında Dr.Khalil İbrahim tarafından kuruluşu ilan edilmiştir. Sudan'da ulusal reform ve rejim değişikliği isteyen büyük ölçüde İslamcı bir Sudanlı silahlı muhalefet grubudur. Detay için ; <http://www.start.umd.edu/baad/narratives/justice-and-equality-movement-jem>, (Erişim Tarihi: 17.03.2018)

oluşmasından dolayı isyancıları bastırmak için hava harekatı düzenlemiş¹⁶⁴ ve Darfur'daki isyancılarla mücadele etmesi ve yok etmesi için, isyancı olarak kabul edilen siyahları (Arap olmayan) Cancavid milislerini yaratmıştır. Cancavid grup üyeleri; 1980'lerden beri yol kesen eşkıyalar, orduyla ilişkisi kesilmiş askerler, Afrika kabillerle sorun yaşamış Arap kabile üyeleri, ceza evlerinden çıkan suçlulardan oluşmaktaydı.¹⁶⁵ Cancavidlerin gerçekleştirdikleri insanlık dışı eylemlerinde; yaklaşık olarak 400 bin kişiyi öldürdükleri ve 2,5 milyon kişiyi yerinden ettikleri tahmin edilmektedir. Arap olmayan, Fur, Massalit ve Zaghawa kadınları Cancavidler tarafından tecavüze uğramış, gıda ve su kaynakları yok edilmiş, köyler yakılmış ve yağmalanmıştır.¹⁶⁶ Sudan hükümeti hava gücünü de en ağır şekilde kullanarak sivillerin ölümüne sebep olmuştur. Hukuka aykırı tutuklanmalar, işkenceler, insanlığa aykırı muameleler, sivilleri bilerek ve isteyerek öldürme gibi insani dışı eylemler tüm halkı derinden yaralamış ve onarılamayan tahribatlara neden olmuştur.

3.1.3.2. Darfur Soykırımında Hukuki Süreç

2004'te Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi 1564 kararıyla Sudan'da olayları araştırmak için bir araştırma Komisyonu kurulmasını kararlaştırmıştır. Ekim 2004'te çalışmalarına başlayan Darfur Olaylarına İlişkin Uluslararası Araştırma-Soruşturma Komisyonu, Sudan'a bir ziyaret gerçekleştirmiş ve ülkedeki durumu gözlemlemiştir. Komisyon üyeleri hükümet yetkilileriyle, halkla ve isyancı gruplarla görüşerek bir rapor hazırlamışlardır.¹⁶⁷

2004'te o zamanın Amerika Dış İşleri bakanı Colin Powell Darfur'daki olayları soykırım olarak nitelemiş ve bu olaydan Sudan Hükümeti ve Cancavid milislerini sorumlu tutmuştu. Bu duruma Sudan Dışişleri bakanı sert bir şekilde karşı çıkmış ve bu beyanı kesin bir dille reddetmişti. Araştırma Komisyonun kurulması kararlaştırılmış ve başkanlığına hukukçu Antonio Cassese atanmıştır. Yapılan araştırmalar sonucunda çatışmalarda yaklaşık olarak 2,7 milyondan

---

¹⁶⁴ Bayram,2016, s.206.

¹⁶⁵ Bayram,2016, s.218.

¹⁶⁶ Gain, s.4.

¹⁶⁷ Mürsel Bayram:, Yerel ve Küresel Boyutlarıyla Darfur Sorun, *Dünya Siyasetinde Afrika 1*, Ed. İsmail Ermağan, Nobel Kitap, Ankara, 2014, s. 175-200.

kişinin evinden ayrılarak batıdaki Çad sınırını geçerek mülteci kamplarına yerleştiği, 300 binden fazla insanın hayatını kaybettiği kaydedilmiştir. Komisyon, 25 Ocak 2005'te sunduğu Raporla sivil halkın korunmasını ve suçluların uluslararası ceza mahkemesinde yargılanıp cezalandırılması için harekete geçilmesi gerektiğini belirtmiştir. Komisyon, sivillere yönelik yapılan şiddeti doğruladı ve bu şiddet olaylarından Sudan Hükümetini ve Cancavid milislerini sorumlu tuttu.

BM Güvenlik Konseyinin ve İnsan Hakları İzleme Örgütünün tespit ettiği uluslararası ve insancıl hukuk maddeleri gereğince işlenmiş soykırım, insanlığa ve barışa karşı suçlar ile savaş suçları aşağıdaki başlıklar altında sıralanmıştır.

Kadınlara tecavüz edilmesi

Hükümet ve destekleyici grupların sivilleri, ayırım olmadan öldürmesi

Kişilerin mallarına el konulması

Köylerin yakılması ve yağmalanması

Kutsal yerlerin yakılması ve yağmalanması

Kişilere insanlığa aykırı muamelelerin yapılması

Sistematik olarak kişilerin öldürülmesi ve işkencelerin yapılması¹⁶⁸

Raporda Sudan hükümetinin herhangi bir soykırım politikası takip etmediğini, Darfur'da olanların "Afrika kabilelerini kısmen ya da tamamen yok etme niyeti ve kastı taşımadığı" belirtildi ama Darfur'da yaşanan insanlık dışı eylemler savaş suçu olarak tanımlandı ve 51 kişi yaşanan olaylardan sorumlu tutularak, UCM de yargılanmalarına karar verildi. Komisyonun yayınladığı rapora göre köylere yapılan saldırıların amacı isyanı bastırmak adına bölgenin boşaltılması sağlamaktı. Raporunun devamında, yaygın ve sistematik olarak kıyımların ve ihlallerin işlendiği belgelenen insanlık suçlarıyla ilgili hesap verilebilirliğin uygulanması için gerekli uluslararası yargı mekanizmalarının devreye girmesi gerektiği ve sorumluların derhal uluslararası bir mahkeme karşısında yargılanması gerektiği belirtilmiş, bu suçların Roma Statüsü m. 13/b

---

¹⁶⁸ Dalar, s.24.

gereğince UCM’de yargılanması tavsiye edilmiştir.¹⁶⁹ Sudan’ın adalet sisteminin bu suçları işleyenleri araştırıp yargılamada yetersiz ve isteksiz olduğu ileri sürülmüştür. Lahey’deki UCM’ye sunulan yargılanacak kişilerin mühürlü listesi BM tarafından; Darfur’daki hükümet kuvvetleri ve yandaşları tarafından işlenen cinayetler, tecavüzler ve yaşanan insan hakları ihlallerine istinaden yapılan araştırmalar sonucunda hazırlanmıştı. O sırada Hartum’da BM’ye karşı büyük tepkiler mevcuttu ve protestolar düzenleniyordu. Sudan Devlet Başkanı Ömer El-Beşir listedeki suçluların mahkemeye çıkarılmasını öngören kararı hiçe saydığını ve hiçbir Sudan vatandaşının yabancı bir mahkeme tarafından yargılanamayacağını ve vatandaşlarını teslim etmeyeceğini bildirdi.¹⁷⁰

BM Güvenlik Konseyi 31 Temmuz 2007 tarihinde aldığı 1769 Sayılı Karar¹⁷¹ ile işlenen insanlık suçlarını önlemek için girişimde bulundu ve Sudan’ın batısındaki kriz bölgesi Darfur’da konuşlandırılması kararlaştırılan “BM-Afrika Birliği Darfur Karma Harekatı (*African Union -United Nations Hybrid Operation in Darfur-UNAMID*) adı altında bir BM Barış Gücü kurma kararı alındı. Silah ambargosunu denetim altına alacak ve sivil halkı gelebilecek her türlü saldırı ve şiddetten koruyacak ve Darfur’un birçok yerinde etkin görev ve tedbirler alacak yeni bir barış gücü hayata geçirildi.¹⁷² Ancak UNAMID hükümet kuvvetlerinin ve destekçilerin saldırılarına maruz kaldığı için sivilleri korumakta başarılı olamamıştır. Zaten Sudan kuvvetleri baştan beri BM gücünün ülkelerinin içerisinde olmalarından hoşnutsuzdu ve askerler bölge insanının tepkisiyle karşılaşıyorlardı. Uluslararası İnsan Hakları İzleme Örgütü Sudan Hükümetinin barışı engellemek adına her şeyi yaptığı, UNAMID görevlilerinin gece uçuşuna verilmedikleri, gerekli lojistik desteği sağlamadıklarını, UNAMID’e saldırılar gerçekleştirdiklerini belirtmişlerdir. BM insiyatinde Sudan’daki şiddeti durdurmak için çeşitli önlemler alınmaya çalışılmıştır ama hiçbiri sorunu çözmek için yeterli olmamıştır.

---

¹⁶⁹ Tabanlı, s.96.

¹⁷⁰https://www.researchgate.net/publication/297014019_Yerel_ve_Kuresel_Boyutlariyla_Darfur_Sorunu. (Erişim Tarihi: 18.08.2018)

¹⁷¹ Security Council, S/RES/1769 (2007), <http://www.securitycouncilreport.org/un-documents/document/CAC%20SRES%201769.php> search/view_doc.asp?symbol=S/RES/1769 (Erişim Tarihi:18.08.2018)

¹⁷² Dalar, s.25.

Takip eden süreçte, UCM savcısı, Sudan hükümetinin 1593 sayılı¹⁷³ kararın gereğini yerine getirmediği gerekçesiyle 14 Temmuz 2008’de Sudan Devlet Başkanı El-Beşir hakkında bir iddianame hazırlamış ve neticede UCM’de yargılanmasını talep etmiştir. UCM savcısının iddianamesini inceleyen UCM Hazırlık Dairesi’nin yargıçları, 4 Mart 2009 tarihinde Sudan Devlet Başkanı El-Beşir hakkında insanlığa ve barışa karşı suçlar ise savaş suçları işlediğine dair tutuklama kararı çıkartmıştır. El-Beşir hakkında sivil halka karşı kasıtlı ve doğrudan gerçekleştirilen, insanlık ve savaş suçunu oluşturan saldırılarla ilgili suçlamalar yöneltilmiş, insan öldürme, toplu katliam, kişilerin zorla yerlerinden edilmesi gibi insanlığa karşı suç oluşturan eylemlerden dolayı itham edilmiştir. 6 Mart’ta tutuklama kararı Lahey’deki Sudan elçiliğine tebliğ edilmiştir.

Sudan elçiliği, ise Sudan Hükümeti’nin UCM yargısını tanımadığını bildirerek tutuklama kararıyla ilgili belgeleri reddetmiştir.¹⁷⁴ UCM savcısı El Beşir hakkında yapılan talebi reddetmiş, El-Beşir’in 2003 yılından 2008’e kadar Sudan’da bulunan Fur, Masalit ve Zaghawa etnik gruplarına karşı soykırım suçundan da yargılanması gerektiğini, Darfur’daki olayların soykırım sözleşmesi gereğince ilgili maddelerde belirtilen suç unsurlarını karşıladığını belirterek UCM Temyiz Dairesine başvurmuştur. Temyiz Dairesi savcılığın bu itirazını kabul etmiş ve El Beşir’in soykırım suçundan da yargılanması gerektiği kararını vermiştir. Bunun üzerine 1. Ön yargılama Dairesi 12 Temmuz 2010 tarihinde aldığı karar gereğince El Beşir’in Darfur’da işlenen diğer suçlar yanında soykırım suçları bakımından da yargılanması için tutuklanması gerektiğine karar vermiştir. Ama Ömer El Beşir tutuklama kararının onun için herhangi bir önemi olmadığını ve “üzerine yazılan mürekkep kadar değersiz olduğunu söylemiştir.”¹⁷⁵

Sudan imzaladığı ama onaylamadığı UCM’yi yaratan Roma Statüsüne taraf bir devlet değildir. Bu yüzden Sudan UCM’nin yargı yetkisine tabii değildir. El-Beşir’in UCM yargı yetkisini kabul eden bir ülkede yakalanan kadar Lahey’deki Uluslararası Ceza Mahkemesinde yargılanması mümkün değildir.

¹⁷³United Nations Security Council / ICC, <https://www.icc-cpi.int/NR/rdonlyres/85FEBD1A-29F8-4EC4-9566-48EDF55CC587/283244/N0529273.pdf> (Erişim Tarihi:18.08.2018)

¹⁷⁴ Tabanlı, s.96.

¹⁷⁵ Tabanlı ,s.96.

Sudan Arap Birliğine üye 22 devletten biridir.¹⁷⁶ Bu 22 üye devletten Ürdün, Komorlar ve Cibuti ülkeleri UCM'nin yargı yetkisini tanımaktadır. Bu nedenle, Ömer El-Beşir bu ülkelerden birinde yakalandığı zaman yargılanabilir ve mahkemeye teslim edilebilir. Ama Arap birliği BM 'nin Ömer El Beşir için verdiği tutuklama kararını kınamış ve reddetmiştir.¹⁷⁷ Ömer El Beşir Mart 2017'de Arap Birliği Zirvesine katılım göstermek için Ürdün'e gittiği ziyarette, Ürdün hükümeti El Beşir için bir tutuklama kararı çıkartmamış ve mahkeme ile iş birliği yapmamıştır. UCM Ön Yargılama Dairesi II, 2002'den beri Roma Statüsü'ne taraf olan Ürdün Haşimi Krallığı'nın mahkeme ile iş birliği içinde olmadığını, Ömer El-Beşir'in tutuklama talebini yerine getirmediğini ve 29 Mart 2017'de Arap Zirvesine katılım gösterdiği ve Ürdün topraklarında Mahkemeye teslim edilmesi gerektiğini ama bunu yerine getirmemesi nedeniyle Statü kapsamındaki yükümlülüklerini yerine getirmediğini ve taraf olduğu sözleşmenin maddeleri gereğine uymadığını tespit etmiştir.¹⁷⁸

Haklarında tutuklama emri olan Ömer El Beşir, Ahmet Harun ve Ali Kushayb, halen UCM belgelerinde arananlar listesinde yer almaktadırlar.

3.1.3.3. Darfur Olaylarında Uluslararası Müdahaleler

Bu başlık altında Darfur olaylarında Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyinin müdahalesi, Uluslararası Ceza Divanı müdahalesi, Darfur olaylarında uluslararası Ceza Divanı yetkisi ile Darfur Olayının Uluslararası Ceza Divanı'nda ele alınmasına ilişkin koşullar yer alacaktır.

3.1.3.3.1. Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyinin Müdahalesi

Darfur Bölgesinde oluşan olaylarda ciddi insan hakları sorunsalı meydana gelmiştir. Sudan Devleti, olaylara müdahale etmek amacı ile askeri birlikler

---

¹⁷⁶ Arap Birliği hakkında detaylı bilgi ve üye ülkeler listesi için; <http://www.mfa.gov.tr/arap-ligi.tr.mfa> (Erişim Tarihi: 18.08.2018)

¹⁷⁷ World Without Genocide <http://worldwithoutgenocide.org/genocides-and-conflicts/darfur-genocide>, (Erişim Tarihi: 18.03.2018)

¹⁷⁸ International Criminal Court ; <https://www.icc-cpi.int/Pages/item.aspx?name=pr1349> (Erişim Tarihi: 18.08.2018)

kullanmıştır. Roma Statü'sünün 13/b madde hükmünde BM Antlaşmasının VII. Bölümü kapsamında hareket eden BMGK şayet bir veyahut birden fazla suçun işlendiğini tespit ederse bu durumun UCD Savcılığına bildirebileceğini madde hükmünde yer vermiştir. Bu bağlamda herhangi bir insan hakları ihlalinde ve her ne şart ve yerde olursa olsun uluslararası bir müdahalenin gerçekleşebilmesi için Güvenlik Konseyi, BM Antlaşmasının VII.bölümü madde hükmünce hareket edecektir. Zira Antlaşma VII. Bölümünde yer aldığı üzere barışın tehdidi, bozulması ve saldırı fiilinin gerçekleşmesi halinde BMGK bazı tedbirler alabilecektir.¹⁷⁹

3.1.3.3.2. Uluslararası Ceza Divanı Müdahalesi

Darfur olayları hakkında UCD'nin müdahalesi, 27 Şubat 2007 tarihinde Savcı Ocampo, 1 no'lu Ön-Yargılama Dairesi'nden, Sudan eski içişleri Bakanı Hâkim Ahmed Mohammed Harun ile Cancavid lideri Ali Muhammad Ali Abd-Alrahman hakkında tutuklama emri çıkarmıştır. Bahsi geçen Darfur olayında bölgede uluslararası ceza adaletinin sağlanması noktasında "bireysel ceza sorumluluğu" nun nazara alınması, bireyin insan hakları kapsamında korunması gibi tatmin edici bir aşamaya getirilmediği kabul edilmelidir.¹⁸⁰

3.1.3.3.2.1. Darfur Olaylarında Uluslararası Ceza Divanı Yargılama Yetkisi

UCD, Roma Sözleşmesi'ne taraf üye devletin toprağı üzerinde görev ve yetkilerini kullanabilecektir. Lahey Mahkemenin ana merkezi olmasına rağmen ihtiyaç halinde gerek duyulan yerlerde de muhakeme yapabilecektir. Bu kapsamda Sözleşme'nin tarafı olan devletler mahkemenin zorunlu yargı yetkisini tanımışlardır. Başka bir deyişle Sözleşme'nin tarafı olan bir devletin herhangi bir uluslararası suçun yargılaması amacı ile ilk önce kendi yerel mahkemelerinde yargılama yapacaktır. Daha sonraki süreçte ise bahsi geçen davada UCD yargı

¹⁷⁹ BM Güvenlik Konseyinin 5 Haziran 2012 gününde New York'ta 6778 Sayılı Oturumu, Bu Oturumda Sudan Sorunu ele alınmıştır. S.2.

¹⁸⁰ H. Hamid, el-Mehavif el-Devliyye Min el-Indimam Li el-Mahkeme el-Devliyye el-Cinaiyye, Sosyal Bilimler Diyala Dergisinde Yayınlanan Bir Hukuki Araştırma, Milli Eğitim Fakültesi, Diyala Üniversitesi, Sayı: 41., Diyala, Irak 2009, s. 406.

yetkisini kullanması ancak ilk derece mahkemenin bu konuda vereceği karar ile sınırlandırılmıştır.¹⁸¹

3.1.3.3.2. Darfur Olayının Uluslararası Ceza Divanı'nda Ele Alınmasına İlişkin Koşullar

Roma Statüsü 12.madde hükmünde UCD'nin yargı yetkisinin kullanılmasına ilişkin olarak bazı temel şartlar düzenlenmiştir. Statü 12. madde hükmünde birinci fıkrası uyarınca bir devlet Statü'ye taraf olmakla ilgili suçlar bakımından UCD'nin yargı yetkisi kabul eder. Başka bir ifade ile Statü 12. madde hükmü 2.fıkrası gereği Mahkeme'nin yetkisi diğer bazı şartlar yanında suçun işlendiği devletin Statü'ye taraf olması koşuluna bağlanmıştır¹⁸². Uluslararası suç işlenen kişi ve suçun işlendiği devlete Roma Statüsü'nün tarafı olması koşulu bulunmaktadır. UCD kapsamında ele alınan bu şartlar Devletin Statü'nün tarafı olup olmaması ile sınırlandırılmaktadır ve mahkemenin soruşturma ve kovuşturma yapabilmesi için 3 temel şart öngörülmektedir. Bu şartlar aşağıda yer almaktadır:

- a) Devletin Roma Statü'süne taraf olması
- b) Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nin İşlenen Uluslararası Suçlara ilişkin Durumu Genel Savcıya Bildirmesi
- c) Savcının İncelemesi ve soruşturması¹⁸³

3.1.3.3.3. Darfur Olayının Hukuki Bakımdan Değerlendirmesi

Daha evvel de belirtildiği üzere yargı yetkileri bağlamında UCD devletleri birer tüzel kişi olarak yargılayamamakta olup UCD'de bireysel cezai sorumluluk ilkesi uyarınca yalnızca gerçek kişileri yargılayabilmektedir. UCD yargılama

---

¹⁸¹Ezeli Azarkan, Uluslararası Hukukta İnsanlığa karşı suçlar” (İnsanlığa Karşı Suçlar), *AÜHFD*, Cilt 52, Sayı 3, s. 276.

¹⁸²Zeki Mesut Aslan, Bir Milletlerarası Ceza Divanı Kurulmasıyla İlgili Fikirler ve Teşebbüsler", *AÜHFD*, Cilt 8, Sayı 1-2, s.13-15.

¹⁸³Şen ,s.281.

yetkisi kapsamına dahil olan suçların işlendiği durumlarda ancak ve yalnızca gerçek kişilere dava açılabilir. Mahkeme özellikle yargı yetkisi kapsamında uluslararası suç işleyen kişileri konumları ne olursa olsun yargılayabilir.¹⁸⁴

Özünde UCD Roma Statüsü'nün yürürlüğe girmesi ile Statü kapsamında yer alan imzacı devletlerin ve vatandaş ile Statü'nün kapsamındaki suçlar bakımından yargılama yetkisini kullanabilmektedir. Bu kapsamda Darfur'daki olaylar açısından konuya yaklaşıldığında UCD'nin yargı yetkisini kullanmasına ilişkin sorunsal aşağıda yer alan bazı durumlar kapsamında belirlenecektir¹⁸⁵:

- a) Suçlar Roma Statüsü'ne taraf devletin sınırları kapsamında işlendiğinde UCD yargılama yetkisi haizdir. Ancak Sudan Devleti açısından olaya yaklaşıldığında Roma Statüsü'ne taraf olmayan bir ilke olması dolayısı ile UCD yargılama yetkisini bu halde kullanamayacaktır.
- b) Suçlar Roma Statüsü'ne taraf olan bir devletin vatandaşı tarafından işlendiğinde UCD'nin yargılama yetkisi haizdir. Bu bağlamda yukarıda yer alan durum gibi Sudan Devleti Roma Statüsü'ne taraf olmayan bir devlet olduğu için mahkemenin yetkili olduğu söylenemez.
- c) UCD yargı yetkisine giren istisnai durumlar da yer almaktadır. Zira bir devlet Roma Statüsü'nü onaylamadığı halde işlenen suça ilişkin olarak Mahkeme'nin yargı yetkisini kabul ettiğine ilişkin bir bildirimde bulunmuşsa UCD yargı yetkisini istisnai olarak bu somut olayda kullanabilmektedir.¹⁸⁶

---

¹⁸⁴ Tezcan, Erdem, Önok, s.596.

¹⁸⁵ Maria Egerlund, *The Missing Piece Definin the Crime of Agression*, 2007, Lund University Faculty of Law, s.11.

¹⁸⁶ 14 Aralık 1974 tarihinde, BM Genel Kurulu 3314 sayılı Saldırının Tanımlanmasına ilişkin kararı oybirliği ile kabul etmiştir. Karar bu anlamdaki çalışmaların bir sonucu olarak aşağıdaki gibidir. İlk maddeye göre "saldırı, bir devletin, başka bir devletin egemenliğine, ülke bütünlüğüne veya siyasal bağımsızlığına karşı silah kullanması ya da bu tanımlamaya uygun olarak BM Antlaşmasıyla bağdaşmayan başka bir yola başvurusudur". "İkinci maddeye göre, BM Güvenlik Konseyince daha sonra başka biçimde nitelendirilme durumu hariç, bir devletin BM Antlaşmasını ihlal ederek kuvvete başvurusu, saldırı fiilinin gerçekleştiğine karine oluşturur".

"Kararın dördüncü maddesinde, örnekleyici nitelikte olmak üzere, saldırı suçunu oluşturacak birtakım fiiller sayılmıştır. Bunlardan bazıları: bir devlet topraklarının bir başka devletin silahlı kuvvetleriyle istilası veya saldırıya uğraması, bir devletin silahlı kuvvetleri tarafından bir başka

SONUÇ

Soykırım, kavramsal çerçevede hukuksal olarak tanınan ve belirli özellikler taşıyan birtakım insan topluluklarının, bir plan dâhilinde ve özel bir kasıtlı yok edilmeleri anlamına gelir. Bu tanımdan da anlaşılacağı üzere soykırım, uluslararası mekanizmalar açısından son derece önemli bir konudur ve günümüzde de sıklıkla tartışılan, güncelliğini koruyan bir olgudur. Bu sebeple uluslararası hukukta birçok ülke tarafından soykırım suçunun önlenmesi hususunda mutabakata varılarak, soykırım suçunun herhangi bir belgede suç olarak düzenlenmese dahi, suçun hukuki mahiyeti gereği cezalandırılması gerektiği üzerinde durulmuştur.

Uluslararası insan hakları ihlallerini engellemek amacıyla kurulan Roma Statüsü, 120 olumlu, 7 olumsuz ve 29 çekimser oy ile kabul edildi ve gerekli imza ve onay şartlarının tamamlanmasıyla, Roma Statüsü 01.07.2002 tarihinden itibaren yürürlüğe girdi. Uluslararası Ceza Mahkemesi'nin kurulması, Nürnberg Uluslararası Askeri Mahkemesi ile başlayan ve Tokyo Uluslararası Askeri Mahkemesi ile devam eden ve Eski Yugoslavya Uluslararası Ceza Mahkemesi ve Ruanda Uluslararası Ceza Mahkemeleri'nin kurulmaları ile son ayağı oluşan bir sürecin sonucudur. Roma Statüsü, 128 maddeden oluşan ve Uluslararası Ceza Mahkemesi'nin yargılayacağı suçlar ile Mahkemede uygulanacak usul ilkeleri ve Mahkemenin yapısını belirleyen bir hukuk belgesidir. Roma Statüsünün önsöz bölümü ile 1. ve 5. maddelerinde, Uluslararası Ceza Mahkemesi'nin uluslararası toplumu yakından ilgilendiren çok ciddi suçları yargılamakla görevli olduğu vurgusu yapılmıştır. Uluslararası Ceza Mahkemesi'nin hangi suç tipleri üzerinde yargı yetkisi olduğu ise, Statü'nün 5. maddesinde açıkça sayılmaktadır. Anılan maddeye göre Uluslararası Ceza Mahkemesi'nin yargı yetkisine giren suçlar; soykırım, insanlığa karşı suç, savaş suçu ve saldırganlık suçudur.

---

devlet topraklarının bombardıman edilmesi veya bir devletçe başka bir devlet topraklarına karşı her türlü silahın kullanılması, bir devletçe veya bu devlet adına bir başka devlete karşı çeteler veya silahlı gruplar, düzensiz kuvvetler veya paralı askerler gönderilmesi ya da böyle bir harekete önemli bir biçimde kalkışılmasıdır.” Beşinci maddeye göre, siyasal, iktisadi, askeri veya başka hiç bir neden saldırıyı haklı göstermeyecek, bir saldırı savaşı uluslararası barışa karşı işlenmiş bir suç olacaktır. Fakat, bu suçun neticesinde devletlerin uluslararası sorumluluğunun doğması sorusunu yanıtsız bırakılmıştır” Başak, Çengiz, Uluslararası Ceza Mahkemeleri ve Uluslararası Suçlar, 2003, Turhan Kitabevi, sh.249.

Soykırım suçu, 11 Aralık 1946 yılında, Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nun oybirliği ile kabul ettiği 96 (1) sayılı kararıyla Birleşmiş Milletler nezdinde kabul görmüş olup, 9 Aralık 1948'de kabul edilip 12 Ocak 1951'de de yürürlüğe giren Soykırım Sözleşmesi'nin 2. maddesinde tanımlanmaktadır.

Soykırım suçu, II. Dünya Savaşı sonrasında literatüre geçerek ve insan haklarına karşı işlenmiş bir suç olarak kabul edildi. İnsan hakları ihlallerinin en acı bir şekilde gerçekleştiği soykırım olaylarında, milyonlarca insan hayatını kaybetmiş ve çeşitli işkencelere maruz kalmıştır. Çalışmada tartışılan üç soykırım olayında da görüldüğü üzere, soykırım ve şiddet olayları kendiliğinden değil askeri, siyasi, ideolojik, ekonomik krizlerin bütünleşmesiyle ortaya çıkmıştır. Bahsi geçen üç soykırım olayında şiddet, devlet tekeline yapılmış ve yayılmıştır. Holokost katliamında, Hitler'in ırkçı politikaları ülkeyi katliama sürüklemiş, düşmanlaştırma politikaları uygulanarak, ötekileştirme yapılmıştır. Sistemli olarak yapılan propagandalar, kitle iletişim araçlarının da etkin ve kapsamlı bir şekilde kullanılmasıyla toplumda çatışmalar kaçınılmaz olmuştur.

Nazi iktidarında, soykırım kavramına ilişkin bir tanımlama mevcut değildi. Nazi sisteminin uyguladığı şiddet, öylesine planlı, sistematik ve acımasızdı ki, işlenen suçlardan farklı olarak yeni bir suç kategorisi oluşturma kararı verilmiştir. Bu suç, ortaya çıktığı tarihten itibaren tüm suçların en ağırı olarak ifade edilmiştir. O dönemde işlenen suçlar mahkemede, insanlığa karşı suçlar başlığı altında "barışa karşı suçlar, savaş suçları ve insanlığa karşı suçlar" olarak üç kategoride değerlendirildi. İktidarın ulusal ve uluslararası arenada propagandalar ve toplumda yarattığı baskı sistemiyle katliamın boyutu çok büyük oldu ve buna tepki gösterecek kişi ya da kurumlar etkisiz hale getirildi. Savaş eşiğinde olan bir yüzyılda gerçekleşen bu katliamda diğer devletlerde kendi çıkarları doğrultusunda eylemlerde bulundular. İnsan haklarını korumak ya da ölümlere engel olmak o dönemde müttefik devletlerin ilgileneyeceği ya da engellemek için gayret sarf edeceği öncelikli olgulardan biri değildi. O dönemde küresel güçlerin amacı Nazi Almanya'sını savaşta yenmekti. Kazanma ve güç hirsında olan devletler, iktidar tekeline gerçekleştirilen kısımların farkında değillerdi. Savaşın sonuna doğru milyonlarca insan şiddet altındayken ne devletler ne uluslararası mekanizmalar

tarafından, insanları korumak ve kurtarmak için bir sistem geliştirmedir. Ancak, daha sonra ortaya çıkan acı tablo karşısında insan haklarını korumak için gerekli yargılamaların yapılması gerektiği dūřünülecek bir uluslararası mahkeme kurulmaya karar verilmiştir.

Afrika ve Ruanda'da gerçekleşen soykırım olaylarının temelinde ise ekonomik paylaşım mūcadelesi ve etnik farklılıkların kışkırtılması gerçeği yatmaktadır.

Ruanda'da yařanılan soykırımın en önemli nedeni Ruanda'nın bir koloni ūlkesi olmasıdır. Fransa ve Belçika kolonisi olan Ruanda, bu ūlkeler tarafından etnik olarak sınıflandırılmıř ve gruplara ayrıřtırılmıřlardır. Etnik olarak ayrıřtırılan, ūtekileřtirilen ve etnik kūkenlerine gūre kimlik kartlarına sahip olan Ruanda halkı sūre içerisinde birbirinden nefret eder hale gelerek birbirlerine karřı dūřmanlařtırıldı. Zaman içerisinde kin ve nefret duyguları soykırımı dūnūřtū. Belçika'nın kast sistemi uygulaması, halkı fiziksel gūrūnūře ve ekonomik mal varlıđı deđerlerine gūre iki kutuplu yapıya ayırması Tutsiler ve Hutular arasındaki gerilimin esas belirleyicisi olmuřtur.

Belçika devleti, olayların soykırımı dūnūřtūđūnū gūrūnce ūlkeden çekilmeye karar vermiřtir. Belçika'nın ūlkeyi terk etmesinden sonra Fransa bu topraklara girmeye bařlamıřtır. Ruanda'nın Fransa için cazip olmasının nedeni ekonomi ve itibar olarak açıklanmaktadır. Bu būlgeye silah satan bařlıca gū Fransa'ydı. 1990 yılında Fransa, Ruanda ordusunu gūlendirmek için būlgeye yerleřmiř ve etnik gerilimin artmaya bařlamasıyla hūkūmet yanında yer almıřtır. Ayrıca hūkūmete karřı olan muhalif grupları, isyancı olarak nitelendirmiřtir.

UNAMIR Kuvvet Komutanı Korgeneral Dallaire soykırım olacađını fark ederek BM'e silahlara el koyma çađırısı yaptı ama BM olayların Ruanda'nın i iři olduđunu belirterek mūdahale de bulunmadı. Ayrıca katliamlar bařlarken kođuřlandırılması gereken UNAMIR, asker sayısını azaltmıř ve ūnlem için desteklerini azamiye indirdi. Ūte yandan, BM'in soykırımın ūnlemesi ve durdurulması için mūdahale etme zorunluluđu ve sorumluluđu vardı ama bunları yeteri dūzeyde kullanabildiđi sūylenemez. ABD ise Somali'de yařanan askeri

kayıptan dolayı bu olaya sessiz kalmış ve “soykırım” ifadesini kullanmayarak sorumluluk almadı.

1 Temmuz 1994 tarihinde, Güvenlik Konseyinin görevlendirdiği uzmanların Ruanda’da sistematik bir soykırımla birlikte insancıl hukukun ağır bir şekilde ihlal edildiğini rapor etmeleri neticesinde, BM Güvenlik Konseyi’nin 16 Kasım 1994 tarih ve 955 sayılı kararı ile Ruanda Uluslararası Ceza Mahkemesi kuruldu. Mahkemenin kurulmasındaki esas dayanak Eski Yugoslavya Uluslararası Ceza Mahkemesi’ndeki Statüye bağlı olması nedeni ile oradaki kurallara çok yakın bir sistem oluşturuldu.

BM; barışı ve güvenliğini sağlamak, insan haklarını desteklemek için kurulmuş uluslararası bir örgüttür. Temel kuruluş amacına yönelik görevini yürütemeyen BM, Ruanda olayına uluslararası bağımsız bir örgüt olarak değil, bürokrasinin bir üyesi gibi yaklaşmıştır. Ruanda Soykırımı için hazırlanan raporda BM'nin Barışı Koruma Bölümü Şefi olan Genel Sekreter Kofi Annan, daha fazlasını yapmadıkları için üzgün olduğunu, ayrıca raporun sonuçlarını kabul ettiği açıklamasında bulunmuştur.

Son olarak çalışmada bahsedilen Darfur soykırım olaylarında ise binlerce kişi öldürülmüş ve milyonlarca insan yerlerinden edilmiştir. Olaylar 2001 tarihinde başlamasına rağmen, olayların BMGK tarafından araştırılması ve incelenmesi 2004 tarihini bulmuştur. Yaşanan bu acı katliamda devletler bu durum karşısında sessiz kaldılar. Daha sonra araştırmalar yapılmaya karar verilerek ve şiddeti önlemek için çalışmalar yapılmaya başlandı. 2004 yılında olayların büyümesiyle Afrika birliği, 60- 80 kişiden oluşan gözlemci ve 300 kişilik bir grubun koruma gücünün bölgeye yerleştirilmesi önerisini sundular. Daha sonra Afrika Birliği gücünün yetersiz olduğu anlaşılınca 2341’i asker olmak 3320 personelden oluşan yeni bir güç kuruldu.

Hazırlanan ilk raporda Sudan silahlı kuvvetlerinin ve Cancavid milislerinin ağır insan hakları ihlallerinde bulunduğu belirtildi. Bu rapor medyada da yayınlanınca Sudan’ı kınamayan bir Genel Kurul kararı hazırlandı. Ayrıca raporda Sudan hükümetinin soykırım niyeti ve kastında bulunmadığı belirtildi.

1547 sayılı kararda ise Pakistan, Çin ve Rusya Darfur'daki olayların Sudan'ın vatandaşlarına karşı sorumluluklarını yerine getirmediğini düşünecek kadar ağır ihlal olmadığını savunmuşlardır. ABD, İngiltere ve Fransa da komisyonun hazırladığı rapora göndermede bulunarak Sudan'ın egemenliğini reddetmemiş, insan hakları ihlallerinin sona ermesini isterken bunun nasıl başarılacağı konusunda bir açıklama yapmamışlardır. İnsanlar katledilirken olaylara müdahale edilmesi gerektiği üzerine bir karar alınmadı. 2010 yılında gelince UCM tarafından Ömer El-Beşir'in soykırım suçu işlediği gerekçesiyle yargılama kararı çıkarıldı.

Sudan, UCM'nin yargı yetkisini tanımadığı için Ömer El Beşir Sudan topraklarındayken yargılanamamaktadır. Ancak, UCM yetkisini kabul eden bir ülkede yakalanırsa yargılanabilmektedir. UCM yasaları gereğince UCM kararlarını imzalayan taraf ülkelerin, mahkemeye işbirliği içinde olmaları beklenmektedir. Ürdün devleti UCM'ye taraf olduğu halde Ömer El Beşir'in yakalanması ve tutuklanması için gerekli işlemleri yapmayarak, taraf olduğu UCM yasalarına kayıtsız kalmıştır. Buradan da anlaşılacağı üzere, uluslararası küresel sistemde devletlerin kendi çıkarları önemlidir. Kendi stratejileri ve kuralları gereğince yargı mercilerine cevap verirler ve iş birliğinin içinde olurlar. Uluslararası sistemlerin tarafsızlığı sağlanamadığından suçların ispatı ve yargılanması, olması gereken kurallar çerçevesinde yapılamamaktadır. Bu üç örnekte de görüldüğü üzere suçların tespiti ve yargılamaların yapılması çok uzun süre almış ve maalesef olaylar meydana geldiğinde gerekli önlem ve müdahaleler alınamamıştır.

Kurulan uluslararası sistemlerin kuruluş amaçlarına uygun hizmet etmeleri zaruridir. Soykırım Suçunun Önlenmesine ve Cezalandırılmasına Dair Sözleşme de soykırımın, uluslararası hukuka göre bir suç olarak beyan edilerek, tarihin her döneminde soykırımın insanlık için büyük kayıpların sebebi olduğunda uluslararası iş birliğinin gerekli olduğuna kanaat getirilmiş ve bu sözleşme metnine imza atan devletlerin suç unsuru olduğunda gerekli tedbirleri alması gerektiği belirtilmiştir.

Soykırım suçu, Roma’da toplanan Birleşmiş Milletler Konferansı’nın 18 Temmuz 1998 tarihinde uluslararası hukuk kapsamında en ağır suçlar kapsamında değerlendirilmiştir. Roma Statüsü her ne kadar savaş suçlarını soruşturmak amacıyla bağımsız, kalıcı ve sürekli bir yargı organı olan Uluslararası Ceza Mahkemesini kursa da soruşturmaların politik bazı nedenlerle yeterince detaylı ve ciddi bir şekilde yürütülmemesi nedeni ile başarıya ulaştığı söylenemez. Bu bağlamda devletlerin yürüttüğü politikalar ve yeterli ilginin yansımaması, failerin gerekli soruşturma ve kovuşturma aşamalarına tabi tutulmaması soykırım suçunun günümüzde de güncelliğini korumaktadır. Özellikle Afrika kıtasında soykırım suçunun işlenebilirliği günümüz bakış açısında mümkün gözükmemektedir.

KAYNAKÇA

AKSOY ERCÜMEN, Merve: Küresel Adalette Uluslararası Ceza Mahkemesi, İnsani ve Sosyal Araştırmalar Merkezi, 2017, http://insamer.com/tr/kuresel-adalette-uluslararasi-ceza-mahkemesi_512.html

AKÜN, Neslihan Verda: Uluslararası Hukukta ve Türk Hukuku'nda Soykırım (Jenosid) Suçu", Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni, Prof. Dr. Sevin TOLUNER'e Armağan, Y. 24, S. 1-2, 2004.

ALACAKAPTAN, Uğur: Suçun Unsurları, Sevinç Matbaası, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, Ankara 1975.

ARPA, Enver: Sudan ve Darfur Sorunu, Avrasya Etüdler, 2011, <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/421959>

ARSLAN, Cansu: Hitler Almanya'sında Sosyal Değişme, Hacettepe Üniversitesi Sosyoloji Bölümü, Ankara 2013.

ASKER, Ahmet: Nazi Irk Tasnifinde Türkler ve Ortadoğu Halkları, Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi, XII/25, 2012, s.79-99.

ASLAN, Zeki Mesut: Bir Milletlerarası Ceza Divanı Kurulmasıyla İlgili Fikirler ve Teşebbüsler", AÜHFD, Cilt 8, Sayı 1-2.

AZARKAN, Ezeli: Uluslararası Hukukta İnsanlığa karşı suçlar" (İnsanlığa Karşı Suçlar), AÜHFD, Cilt 52, Sayı 3, s. 275-297.

BAYILLIOĞLU, Uğur: Uluslararası Ceza Mahkemesi'nin Yargı Yetkisi Açısından Saldırı Suçuna İlişkin Kampala Düzenlemeleri, Uluslararası Hukuk ve Politika Dergisi, Cilt:9, Sayı: 33, 2013, s.59-87.

BAYRAM, Mürsel: Sudan'ın Etnopolitik Sorunlarını Besleyen Faktörlerin Tarihsel Bir Analizi , Uluslararası Tarih ve Sosyal Araştırmalar Dergisi Tarih Peşinde , 2016 s.197-224.

BAYRAM, Mürsel: Yerel ve Küresel Boyutlarıyla Darfur Sorun, Dünya Siyasetinde Afrika 1, Ed. İsmail Ermağan, Nobel Kitap, Ankara, 2014, s. 175-200.

BERBERER, Halil Murat: Soykırım Suçu, Yüksek Lisans Tezi, T.C. Çağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana, 2007.

BEŞİRİ, Arzu: Soykırımı ve Soykırımı İlişkin Mekanizmalar, TBB Dergisi 2013, S 108, s.179-210.

BOZKURT, Enver: Uluslararası Ceza Mahkemesinin Ulus-Devlet Egemenliğine Etkisi Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi, Konya 2010.

CENGİZ, Başak: Uluslararası Ceza Mahkemeleri ve Uluslararası Suçlar,2003, Turhan Kitabevi.

ÇAKAR SEYMEN, Ayşen: İnsanlığa Karşı Suçlar, TBB Dergisi 2012 (103), s.169-198.

ÇAKMAK Cenap, ÇOLAK Fadime Gözde, GÜNEYSU Gökhan: 20. Yüzyılda Soykırım ve Etnik Temizlik, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları,İstanbul 2014.

ÇAKMAK Diren: Soykırım Suçu:Suçun Gerçekleştiği Ruanda Örneği (1994) ve Suçun Gerçekleşmediği Ermeni Tehciri (1915).

DALAR, Mehmet: Tarihsel Ve Siyasal Boyutuyla Darfur: Çatışma, İnsani Kriz, Uluslararası Müdahale ve Barış Şansı, Uluslararası Orta Doğu Barış Araştırmaları Merkezi, Nisan 2013.

DEĞİRMENCİ, Olgun: Uluslararası Ceza Mahkemelerinin Kararları Işığında Mukayeseli Hukukta ve Türk Hukukunda Soykırım Suçu (T.C.K. m. 76)", T.B.B.D., Mayıs – Haziran 2007, s.51-115.

DURAN, Batuhan: Soykırım Suçunun Uluslararası Hukukta ve Yeni Türk Ceza Kanunu'nda Düzenlenişi, Yüksek Lisans Tezi, T.C., Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Hukuk Anabilim Dalı, İstanbul, 2007.

EGERLUND, Maria: The Missing Piece Definining the Crime of Aggression, 2007, Lund University Faculty of Law.

FLIENT, Julie: Other War: Inter-Arab Conflict in Darfur, Small Arms Survey, Geneva ,2010, <http://www.smallarmssurveysudan.org/fileadmin/docs/working-papers/HSBA-WP-22-The-Other-War-Inter-Arab-Conflict-in-Darfur.pdf>

GAIN, Fara Priscilia: Darfur Conflict: Genocide or War Crime? Tertiary Institute New Zeland, 2013.

GÖKTEPEOĞLU, Ercan: Uluslararası Hukukta ve Türk Hukukunda Soykırım Suçu, Türkiye Adalet Akademi Dergisi, Sayı 19, Ekim 2014, s.797-840.

HAMID, H.: El-Mehavif el-Devliyye Min el-Indimam Li el-Mahkeme el-Devliyye el-Cinaiyye, Sosyal Bilimler Diyala Dergisinde Yayınlanan Bir Hukuki Araştırma, Milli Eğitim Fakültesi, Diyala Üniversitesi, Sayı: 41, Diyala, Irak 2009

KAPLAN, Fatih Halil: Ruanda Ve Eski Yugoslavya Uluslararası Ceza Mahkemeleri Kararlarında Soykırım Suçu, Dergi Park Akademik, s.106-129.

KARADAĞ, Cafer Tayyar: Alman Federalizmin Tarihsel Süreçteki Gelişimi, Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi – Cilt: 13, Sayı: 2, Haziran 2015 s.122-136.

KERSHAW, Ian: Hitler 1889-1936 Hubris, Birinci Cilt, İthaki Yayınları , İstanbul 2017 s.402

KESKİN, Funda: Darfur: Koruma Yükümlülüğü ve İnsancıl Müdahale Kavramları Çerçevesinde Bir İnceleme, Uluslararası İlişkiler Akademik Dergi, Cilt 6, Sayı 21 (Bahar 2009), s. 67-88.

KOCAOĞLU, Sinan: “Suçların Suçu: Soykırım”, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, Y. 2010 s.139-163.

KÖPRÜLÜ, Timuçin: Soykırım Suçu Üzerine Tartışmalar, Hukuki Perspektifler Dergisi, S.6, Mayıs, 2006.

KROSLAK, Daniel: Nuremberg Laws, Legal Arguments and Legal Principles as Sources of Law, University of Trnava, Slovakia, 2015.

KUPERMAN, Alan J: Rwanda in Retrospect: A Hard Look at Intervention. Foreign Affairs. Vol. 79. No. 1. Hein Online. 2000.

KÜRŞAD, Polat: Heil Hitler, İstanbul Bilgi University, s.28.

LEMKİN, Raphael: Axis Rule in Occupied Europe: Laws of Occupation, Analysis of Government, Proposal for Redress, Washington, 1944 s.79-95.

MOSES, A. Dirk: Genocide And Settler Society: Frontier Violence And Stolen Indigenous Children in Australian History, Berghahn Books, 2004.

NİRÜN, Ata: Adolf'un Kavgası, Wizart Entertainment İstanbul, 2014.

ODMAN, Tevfik: Eski Yugoslavya ile İlgili Uluslararası Ceza Mahkemesinin Kuruluşu Ve Yasal Dayanağı, AÜHF Dergisi, Ankara, 1996, C. 45, S. 1-4, s.131-151.

ORHAN, Zehra Cansu: Tokyo Uzakdoğu Uluslararası Askeri Ceza Mahkemesi Üzerine Bir İnceleme, Uluslararası Hukuk Bülteni,.

ÖNOK, R. Murat: Tarihi Perspektifiyle Uluslararası Ceza Divanı, Turhan Kitabevi Yayınları, Ankara 2003.

ÖZKAN, Arda: Eski Silahlı Çatışmalar Hukukunun Uygulanmasında Ad Hoc Mahkemelerinin Rolü, Giresun Üniversitesi.

ÖZTÜRK, Ebru Çoban: Uzlaşma Süreçleri ve Uluslararası Mahkemenin Sonlandırılması Üzerine Bir Değerlendirme, Uluslararası İlişkiler Akademik Dergi, Ankara, 2016 Cilt 12, Sayı 48 s.37-53.

ÖZTÜRK, Ebru Çoban: Toplumsal Yapılar ve Şiddet: Ruanda Örneği, Ankara Üniversitesi Afrika Çalışmaları Dergisi, Cilt 1 sayı 1, 2011, s. 67-114.

PARLAK, Türkan Melis: Galiplerin Adaleti Nurnberg ve Tokyo Askeri Ceza Mahkemeleri, ABMYO Dergisi. 38 (2015) , (37 - 53) s.37-53.

PASCAL, Ojjo: Why Did Hitler killer Jews?, Uganda, 2012.

PAZARCI, Hüseyin: Bosna-Hersek Sorununda Uluslararası Yargının Rolü, AÜSBF Dergisi, C.5, No:1-4, 1996.

SACKS, Jonathan ,RABBI Chief: The Dignity of Difference , Holocaust Memorial Day 2007: http://hmd.org.uk/sites/default/files/final_2007_theme_paper.pdf

SAĞLAM, Abdi: Uluslararası Yargılama Faaliyetleri Bağlamında Eski Yugoslavya Uluslararası Ceza Mahkemesinin Değerlendirilmesi, TAAD, Sayı:20, Ocak 2015.

SALİH, M.A. Mohammed: Understanding the Conflict in Darfur, Centre of African Studies University of Copenhagen, 2015.

SANCAR, Mithat: Geçmişle Hesaplaşma, Unutma Kültüründen Hatırlama Kültürüne, İletişim Yayınları, İstanbul 2016.

SEMELIN, Jacques: Arındırma ve Yok Etme, Katliam ve Soykırımın Siyasi Kullanımları, Çev, Melike Işık Durmaz, İletişim Yayınları, İstanbul 2011.

SENCERMAN, Öncel: Batılı Kolonyel Güçlerin 1994 Ruanda Soykırımına Etkisi , Güvenlik Stratejileri, S.18,2009, s.35-75.

SOYASLAN, DOĞAN: Ceza Hukuku Genel Hükümler, Yetkin Yayınevi, Ankara 2016.

STANLEY, Alessandra: A PBS Documentary Makes Its Case for the Armenian Genocide, With or Without a Debate" New York Times. Retrieved Aug 7, 2012

STEINWEIS, Alan: Kristallnacht 1938, The Belknap Press of Harward University Press Cambridge 2009.

ŞAHİN, Mehmet: Nürnberg Mahkemeleri Üzerine İnceleme, Aksaray Üniversitesi İİBF Dergisi, Ocak 2010, Cilt: 2, Sayı: 1 s.49-61.

ŞİMŞEK, Murat: Uluslararası Hukukta İnsanlığa Karşı Suçlar, Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, Cilt: 9, sayı: 44, 2016 s.509-518.

TABANLI, Figen: Uluslararası Ceza Yargılamalarına Başlanabilmesinde Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyinin Rolü ve Sudan Örneği, Afyon Kocatepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi, Uluslararası Hukuk Anabilim Dalı,2017, s.79-104.

TÖNER ŞEN, Semin: Uluslararası Hukukta Soykırım, Etnik Temizlik ve Saldırı, On iki Levha Yayıncılık, İstanbul 2010.

TEZCAN, Durmuş ERDEM, Mustafa Ruhan ÖNOK, Murat: Uluslararası Ceza Hukuku, Seçkin Yayınevi, Ankara 2017.

TURHAN, Faruk: Uluslararası Suçların Cezalandırılması Açısından Yeni Türk Ceza Kanunu, Hukuki Perspektif Dergisi , S.3 ,Nisan 2015 ,s.107-144.

UZUN, Elif: Milletlerarası Ceza Mahkemesi Düşüncesinin Tarihsel Gelişimi ve Roma Statüsü, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi 2003/2, s.25-48.

UZUN, Muhammed: Nürnberg Uluslararası Askeri Ceza Mahkemeleri, Siyasi Akademi, Nisan 2016.

ÜNLÜ, Hayati: Uluslararası İlişkilerde Adalet Kavramı ve Uluslararası Adalet Mekanizmaları, Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Konya, 2011.

YANIK, Celalettin: Etnisite, Kimlik ve Milliyetçilik Kavramlarının Sosyolojik Analizi, Kaygı, Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Felsefe Dergisi 2016, s.225-237.

YAVUZ, Hakan A.: Bir Savaş Suçu Olarak Kültürel Miras Niteliğindeki Eserlere Yönelik Saldırı Eylemi Uluslararası Ceza Mahkemesi'nin Al Mahdi Kararı Üzerine Bir İnceleme, Ankara Barosu Dergisi, 2017, s.169-198.

ZORLU, Süleyman Emre: Uluslararası Ceza Mahkemesinin Kuruluşunda Tarihsel Süreç ve BM Güvenlik Konseyinin Uluslararası Ceza Mahkemesinin İşleyişi Üzerindeki Etkileri, Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt 24, Sayı 2, 2016, s.111-150.

